

2004ko urriaren 10a
LXVII. urtea
1.961 zenbakia
3,20 euro

Lander Etxebarria: "Nazioa eraikitzerik ez
dugula sinetsarazi digute euskaldunoi"

ARGIA

Diskogintza krisian

SALBATZEKO AHALEGINAK

**JACQUES
PAVLOVSKY,
argazkilaria**

"Gaur egun ateratzen
diren argazki guztiak jar
daitezke zalantzan"

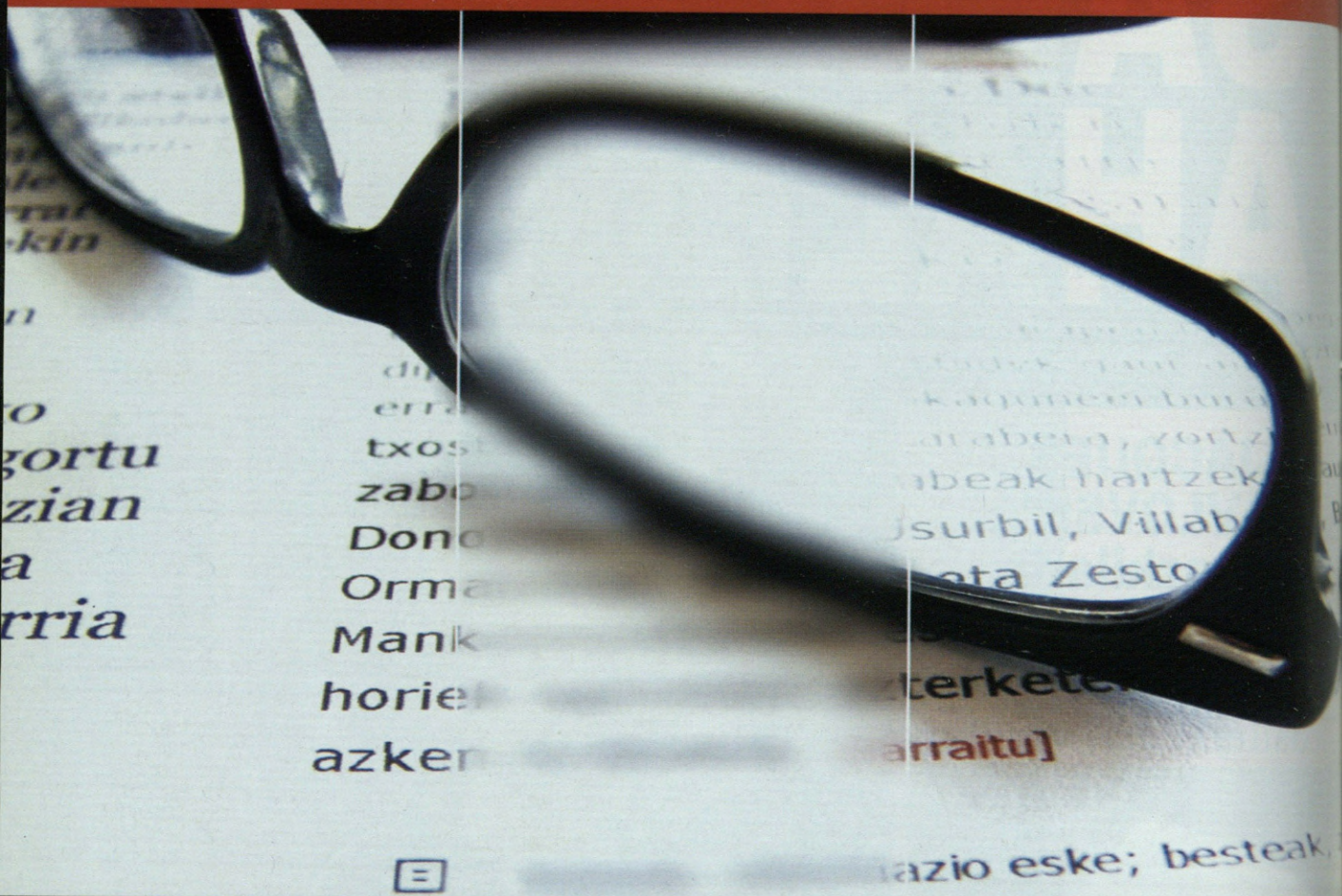

01961

euskarazko kazetaritzaren I. kongresua

| 2004ko azaroaren 9tik 12ra |
| euskalduna jauregian |
| bilbo | www.ehu.es/kongresua

lataile eta babesleak:

Babesleak:

Laguntzaileak:

universidad
del país vasco

euskal herriko
unibertsitatea

Udako Euskal Unibertsitatea

berria

EUSKO JAURLARITZA
GOBERNUO VASCO

BILBOA UENIA EUSKO JAURLARITZA

EUSKO JAURLARITZA
GOBERNUO VASCO

bbk

ARGIA

asteko gaia

- Doinu ilunak musikaren munduan. M. GARCIA 4

pertsonaia

- Jacques Pavlovsky: "Beti egongo da argazkilari maltzurren bat behar ez den lekuan muturra sartuko duena". AMETS ARZALLUS 11

gaiak

- Nafarroa Oinez: Desagertutakoa ernetzen ari da. AINHOA LENDINEZ 17
- Birziklatutako arropa modan: Zaborretatik pasarelara. NAGORE IRAZUSTABARRENA 21

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA 23
- Literatura kritikaz hitz xume bi. JON KORTAZAR 24
- Enriqueta, ahalketurik natorkizu. I. BEREZIBAR 25
- Luparekin: Nahizkotik orokorrera. MATTIN IRIGOIEN 26
- Txandan: Usoak begiratzeko dira... KARMELO LANDA 27
- Hiruko txikian: Larritasunak. J.M. OSTOLAZA 27
- Iraileko hostoak: ANJEL LERTXUNDI 28
- "Cure" Makiavelo. BIXENTE SERRANO IZKO 30

erdiko kaiera

- Andoni Urzelai: "Famatu ez dena, ez da ezer gizartean". PILAR IPARRAGIRRE 31
- Ezpalak: KATIXA GARATE 36
- Argitalpenak: Patxi Zubizarretari galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 38
- Denbora-pasak 40
- Ihesi: Galdames. Meatzari herriak, burdinazko fosilak. MARIJO DEOGRACIAS 42
- Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 46
- Sukaldean: Arroz beltza txipiroiekin. HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE 48

termometroa

- Autoikaskuntza euskalduntze-alfabetatzean: Irakaslerik gabe ikasten. UNAI BREA 49
- Lander Etxebarria: "Nazioa eraikitzerik ez dugula sinetsarazi digute euskaldunoi". MIKEL ASURMENDI 51
- Bero-beroan 54
- Net hurbil: Lord ingelesei lurra kendu etxeak merkatzeko. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- Agur Jaunak. NEKANE SAN MIGUEL 58

Ez da kontu berria musika industria krisian dagoela. Krisi hori zenbaterainokoa den esateko orduan, profesionalak ez dira ados jartzen. Disko salmenten kopuruak, ordea, dena esaten du: kopurua txikituz doa urtetik urtera eta sektoreak etorkizun

beltza du. Multinazionalak negar egiten duten bitartean, Euskal Herriko diskoetxeek hainbat ekimen jarri dute martxan egoerari aurre egiteko. Besteak beste, etsaiarekin -Internetekin- aliatu dira, merkatuaren erritmo frenetikoan bizirik jarraitu ahal izateko. 4

Bizirauteko lehia

Jacques Pavlovsky

"Ateratzen diren argazki guztiak jar daitezke zalantzan"

1931n jaio zen Donibane Lohizunen eta Parisen ikasi zuen. Rafo agentzian murgildu zen prentsa argazkilaritzan eta 1974tik aurrera Sygman lan egin zuen. Vietnamen, Sahara Polisarioan, Iraken... ibilia. Irudiak ezertarako ukitzen ez dituen belaunaldikoa da Pavlovsky. Ateratakoa txarra bada, zakarrontzira botatzen du. Ez du irudiaren manipulazioa atsegin. 11

Luparekin

Mattin Irigoien

26

Lander Etxebarria

"Udalbiltza bateratu daiteke"

Espainiako Auzitegi Nazionaleko Garzon epaileak Udalbiltza-ren aurkako

auziari segida eman dio berriaz ere. Bilboko udal zinegotzi ohi Lander Etxebarria auziperatuarekin berba egin dugu. 51

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Beldaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibru Elizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonarritz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Kortaz. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, Aitor Soraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Datuetan ez dira guztiz ados jartzen baina musika industriako profesionalek argi daukate urtetik urtera disko salmentak urrituz doazela. Krisia sakona da, azpiegitura guztia ukitu du eta inork ez du ukatzen. Sektoreak etorkizun beltza ikusten du, baina multinazionalen negar planten ordez, industria suspertzeko ekimen herritzaileei ekitea nahiago dutela diote Euskal Herriko diskoetxeek. Azken finean, musika ere egungo merkatuaren erritmo frenetikoaren atzaparretan erori da, kontsumitzaileen ohiturak erabat aldatu dira eta ohitura horietara egokitu beharrean aurkitu dira profesionalak. Bizirauteko lehia hasia da dagoeneko musikaren arlo guztietan.

MIKEL GARCIA

Doinu ilunak musikaren m

"MUSIKA KALKITATE berarekin 18 eurotan edo 3 eurotan izanda, denok ahal den eta diru gutxien gastatuko dugu", dio Aiora Renteria Zea Mays taldeko abeslariak. Datuek ere hori frogatzen dute, diskoen salmenta urtero %20-30 artean jaisten baita Euskal Herrian. Jendea teknologia berriek ahalbideratu dituzten pirateriaz eta kopiez baliatzen da geroz eta gehiago. Gaur egun, abestiak inoiz baino kalitate hobeagoarekin eta inoiz baino merkeago kopiatzeko aukera dago eta musika kontsumitzeko modua azkar asko aldatu da. "Lehen magia antzeko zerbait zegoen diskoa erosi eta entzuteko ekintzan", azaltzen du Gaztelupeko Hotsak diskoetxeo kide Jose Felix Azkaratek, "baina egun, kontsumo errazerako produktu bilakatu da musika". Gainontzeko euskal diskoetxeak ados daude. Gazteek, musika kontsumitzaile handienek, aisialdiko kontsumorako produktuen bonbardaketa jasaten dute, kontsumismoaren zurrunbiloan ez zaie musika erosteko dirurik gelditzen eta ez dute gainera erosteko asmorik, doan lortu dezaketela badakitelako.

Horri, musikaren arloan oso industria gaztea dugula gehitu behar zaio Euskal Herrian. Industria diskografikoak 100 urte baino gehiago ditu munduan, gure industria fonografiko profesionala 30 urtekoa den bitartean, eta lehenengo 10 urteak amateurak izan ziren gainera.

unduan

Horrez gain, musikaren industria oso desegituratuta egon da betidanik hemen eta bakoi-tza bere kabuz ibili da orain arte.

Krisialdi garaian, merkatu lokaletan lehia-tzen direnek bizirauteko erraztasun handia-goak dituztela diote azterketek, baina diskoe-txeetan ez dute hain garbi ikusten. Azkarate, esaterako, Euskal Herriko merkatu txikiaz kexatzen da: "Katalunian taldeek gutxienez 5.000 kopia saltzen dituzte eta hemen 2.000ra iritsi ohi dira, disko baten ekoizpena ahalb-idetzeko gutxieneko salmenta kopurura. Biz-tanle gutxi gara eta gure merkatu xumean jai-

tsiera txikiena ere argi gorria pizteko modukoa da". Gainera, produkzio handia dugu hemen eta beharbada hainbeste produkturentzako adina eskaririk ez dagoela diote diskoetxeakoe. Krisiaren eraginez, hurrengo urteetan merkaturak nolabait "garbitu" daiteke, benetan onak direnak bakarrik geratuz.

Euskal Herriko industriak izan ditzakeen berezitasunak albo batera utziz, krisialdiak musikaren azpiegiturari eta hainbat esparruri eragin dio. Euskarri fisikoarekin lan egiten dutenak dira kaltetuenak: dendak, banatzailak eta diskoetxeak. Aldiz, inkestek diote musikaren kontsumoak gora egin duela, inoiz baino eskuragarriago delako eta musikari buruzko aldizkariak, adibidez, salmenta handitu dute. Dudarik gabe, dendak dira okerren pasatzen ari direnak: denda txiki gehienak, musikan espezializatuak, desagertu egin dira. Eskualde handi bakoitzeko pare bat merkatal gune handi baino ez dira geratu eta leku horietan askotan zaleak ez du nahi duena aurkitzen, etekina atera ahal izateko gehienetan disko salduenak bakarrik baitaude. Horrek alternatiboagoa den musika

Askorentzat, ekonomia ez da krisialdiaren arrazoi bakarra eta musikak krisi artistikoa ere bizi duela uste dute. Diskoetxeak erruaren beraien zatia aitortzen dute: industria orokorrean kontserbatzaileagoa bihurtu da

Internet bidez eskuratzerak bultzatzen ditu kontsumitzaileak.

Diskoetxeen panorama ere ez da batere ona. Disko salmenta jaisteak etekinen eta ekoizpenaren beherakada dakar kasu onenetan. Beste batzuetan, konpainia txiki eta ahulenek itxi egin behar izan dute. Orokorrean, Euskal Herriko diskoetxeek galera handiak

Natxo de Felipe

«Euskaltasuna krisian dago»

"Zoritarrez, industria indartsuek maneiatzen dute dena, krisi honen atzean industria ahaltsuenaren esku beltza ez ote dagoen ere kontuan hartu beharko litzateke. Merkatuaren krisialditik beti aberatse-nek lortzen dute etekina hainbat etxe txiki eta independente lurperatuz (...) Uste dut euskal mundua galduta dabilela, euskaltasunaren krisiaz ari naiz: gure etorkizunaren inguruan galderra handiak planteatu ditugu eta krisi horren barnean denak gaude sarturik. Hala ere, euskal musikak indar sortzaile duela iruditzen zait".

jasaten dituzte, geroz eta zailagoa da diru sarrerekin diskoen ekoizpena amortizatzea. "Multinazional batek herrialde bateko planta itxi, jendea bota eta dirua irabazten jarraitu dezake beste herrialde bateko egoitzan, guk ezin dugu hori egin", dio Gor Diskoak diskoetxeen zuzendari Marino Goñik. Jose Felix Azkaraterentzat ere, negar gehien enpresa handiek egiten dute, "baina krisia eurek bortxatu dute neurri batean. Sony diskoetxeak, esaterako, plantak egiten ditu, baina kopiagailu asko berak eginak dira. Txikioi tokatzen zaigu egokitzea eta irudimena erabiliz aurrera egitea".

Noski, enpresen galerek zuzenean taldeei eragiten diete, inbertsioak txikiagoak direlako eta apustu berriak, eskasagoak. Disko bat grabatzeko baliabideak urriagoak dira eta beraz, geroz eta gehiago dira diskoa autokoitzu eta autofinantzatu beharrean aurkitzen direnak. Asko zabaldu den fenomeno da: taldeek masterra (orijinala) ordaintzen dute eta diskoetxeak promozioaz arduratzen dira. Teknologia berriek eskaintzen dituzten aukerei esker, hainbatek etxean estudio txikiak ipini ditu eta CD bat ekoizteko gauza da. "Baina grabazio horiek ez dute inolaz ere estudioko kalitate maila", gaineratzen du Metak diskoetxeen Inigo Martinezek. Kalitatearen jaitzieraz mintzo da baita ere Aiora Renteria: "Disko asko maketaren soinuarekin ateratzen dira, normala da, estudio batek egunean 450 euro balio ditu eta grabaketa ahal den lekuan egin behar da. Baina Euskal Herrian ghetto bat eratuko da horrela jarraituz gero, inoiz ez dugu izango kanpoan hedatzeko aukerarik". Taldeek dirua lortzea ere zaila ikusten du Zea Mayseko abeslariak: "Taldeak eta diskoetxeak dirua jartzen dute, baina lehenengo diskoetxeak berreskuratzen du dirua eta gero taldeak. Bestalde, editorialak abestien egile eskubideen %20 hartzen du gutxienez, kanta bat bera ere egin gabe". Eta hor ez da bukatzen musikariaren kalbarioa, merkatuaren lege zorrotzen eta erritmo bizkorren baitan bizirautea ez baita erraza. Elka-

batzuk hainbat taldek finkatutako estiloen bideak behin eta berriz errepikatzen dituzten taldeak. Azkaraterentzat, talde asko dago duela 15-20 urtetako gauza berdinak egiten. Martinezentzat berriz, musikariek proposatzeko baino, ezintasun gehiago dago publikoaren aldetik apustu berriak entzuteko. Goñik uste du pop musikaren bideak agortuta daudela eta musikak berpizteko 60ko hamarkadan edo 77. urtean eman ziren iraultzak bezalako mugimendua behar duela. Baldes ere iritzi berekoa da: sorkuntza krisia dagoela dio, distiratsu direnak tantaka datozela eta harritzen duen taldeak bereganatzen duela benetan entzuleria. "Proiektu interesgarri horietan dena eman behar da, hor egin behar da benetakoa apustua, berritzailea ez dena iragankorra delako". Bestalde, euskal musika historikoki lirikan gehiegi oinarritu dela uste du Baldesek. Hori ez omen da ona, musikak bere "komunikazio abstraktua behar duelako, berezkoa, eta alferrik bilatu diezaiokegulako hitzezko interpretazio konkretu bat". Gure hizkuntza normalizatua ez dagoelako musikariak letrei garrantzi gehiegi ematen diela dio, "baina herriak ez dio hitzei garrantziarik ematen, mezu musikala hartzen du kontuan". Azken finean, musikaren krisia gure hizkuntzaren eta

kulturaren krisiarekin nahasten dela uste du Elkarreko zuzendariak.

Euskal musikarientzat berriz, ez dago imajinario faltarik. Euskal Herrian musika oso pertsonala eta kalitate handikoa sortzen da Jabier Muguruza musikariaren iritziz. Oskorri

"Nola da posible betirako duzun diskoa 14-15 eurogatik garestia dela esatea eta jendea futbol partida bat ikusteagatik 50 euro ordaintzeko prest egotea?"

IÑIGO MARTINEZ

Jabier Muguruza

"Euskal kantautorea desagertu egingo da"

"Gizartean ez dugu apenas presentziarik. Horri buelta eman behar diogu. Derrigorrezkoa da horretarako erdal irriti eta telebistetan gure presentzia indartzea. Jendeari esan beharko zaio euskal kantagintza mantentzea neurri handi batean euren ardura dela. Programatzaile franko oso eroso bizi da hemen, bestalde, eta gurea kultur minorizatua dela ezin da hain erraz ahaztu. Daramagun bidetik, hemendik urte batzuetara euskal kantautorea behintzat desagertu egingo dela uste dut".

taldeko abeslari Natxo de Felipek urte dezentetaramatza musikan, garai desberdinak bizi izan ditu eta oraindik ere gauza onak egiten direla dio: "Egunoak baino une gloriosoagoak egon direla? Baietz uste dut, baina hala ere ez nuke esango euskal kantuaren osasuna txarra denik, euskal kulturaren beste arloetakoa baino hobea da".

Irtenbideen bila

"Gu ez gaitu salmentetan jaitsi den %30 horrek larritu behar, erosten duen beste %70ean jarri behar dugu ardura". Anjel Baldesen hitzok diskoetxeen jarrera baikorra erakusten dute: arazoan aurrean kikildu beharrean, negozio formula aldatu eta irudimena zorroztu du euskal industriak. Horregatik, egun, diskoa ekoiztetik haratago doa diskoetxeen lana. Management edo promozio lana, adibidez, enpresen artean oso zabalduta dagoen joera da. Taldeak ezagutzera emateko hamaika bide jorratzen dituzte; kontzertuak eta festak antolatzea dira errentagarrienetakoa. Azkaratek kontatzen du jendea kontzertuan gustura baldin badago bestela apalean geratuko litzatekeen CDz betetako kaxa bat saldu daitekeela. Zuzeneko mundua, dena den, berezia da. Besteak beste, festak edo ospakizunak direla, jendea musika doan entzutera ohitu da Euskal Herrian eta bertako musika entzuteko ordaindu behar izatea kosta egiten zaio. Aldi berean, kanpoko taldeak entzutera joateko dirutza ordaintzea normalizatzen hartzen da.

Hainbat diskoetxe bitartekaririk gabe zuzeneko banaketa egiten hasi da, prezioak jaitsi ahal izateko. Eta denek etsaiarengana jo dute etsaia euren aldera ekartzeko. Hala, Internet tresna baliagarria bihurtu da taldeak ezagutzera emateko. Zaleei disko bat argitaratu dela jakinaraztea garesti ateratzen zaie diskoetxei, batez ere geografikoki urruntzen garen neurrian. Internet, ordea, mundu guztiko jendea-

DANI BLANCO

Denda dira okerren pasatzen ari direnak: denda txiki gehienak, musikan espezializatuak, desagertu egin dira.

ri taldeen inguruko nahi adina informazio helarazteko baliabide ezin hobea suertatu da. Gainera, jendearekin harremanetan jartzeko aukera ematen du. Orain arte, bi bitartekari

Elkartuta, indartsuago

Euskal Herriko diskoetxeen artean betidanik harreman ona egon bada ere, inoiz ez dutela sektore kontzientziarik izan aitor-tzen dute. Industria indibidualista izan da orain arte eta elkar-tuta zer irabazi badutela konturatzeko balio izan die gutxienez krisialdiak. Hala, aurten Euskal Herriko Diskoetxeen Elkarte (EHDE) sortu dute, batetik informazioa elkarbanatzeko eta bes-tetik gainontzeko erakundeen aurrean indar handiagoa izateko. Hainbat bilera egin dute dagoeneko eta Eusko Jaurlaritzarekin eta EITBekin harremanetan jarri dira, besteak beste. EHDEko zuzendari Anjel Baldesen esanetan, irratia eta batez ere telebis-ta publikoak ez du hemen gertatzen denari buruz informatzen. Kanpoko "eredu txatxuak" kopiaztzen ditu eta publikoaren gehiengoak ez dauka euskal kulturaren (kasu honetan musika-ren) nondik norakoen berri. EITB Euskal Herriko kulturaren isla izan dadin presio egiteari ekin dio elkarteak.

Espainiako eta Euskal Herriko musikari ia denen egile eskubi-deak kudeatzen dituen SGAEren aurrean ere botere gehiago lortu nahi dute bat eginik. Izan ere, Euskal Herria periferia da Madrilentzat eta irabaziak banatzeko garaian galtzen ateratzen dira hemen. Gainera, SGAEk atzerrian Espainiako musika tipi-koena promozionatzen du, ez euskal musika. Beraz, egile esku-bideak kudeatzeko hemengo errealitatera egokituago egongo litzatekeen euskal elkarteak sortzeko ideia ona dirudi. Musika-riek eman beharreko urratsa da hori eta krisialdiak elkartzera bultzatuko ote dituen ikusi beharko da.

kulturagenda

Urriaren 4tik 17ra

"Txillardegil". Egilea hitzaren zentzu guztietan.

Urriak 4. Txillardegiren nobelagintza.

Jesus Maria Lasagabaster. Pruden Gartzia. Markos Zapiain.

Urriak 5. Txillardegil euskalgintzan.

Maria Jose Azurmendi. Gotzon Aurrekoetxea.

Jose Luis Ormaetxea "Txipi".

Urriak 6. "Literatura eta iraultza" antzezki-zun laburra eta mahaingurua.

Antzezki-zuna: "Literatura eta iraultza".

Aktoreak: Lamborne Berako Antzerki Taldea.

Mahaingurua: Itxaro Borda, Laura Mintegi,

Juanjo Olasagarre.

Moderatzailea: Ur Apalategi.

Urriak 13. Odolaren mintzoa.

Xalbadorren liburuaren hirugarren

argitalpena, zuzendua eta gehitua.

Auspoa liburutegia.

Aurkezpeneko ekitaldia.

Urriak 14. Mandarin dotore.

Ikuski-zun poetiko-musikala.

Rafa Egigurenen testuak. Joserra Senperenaren musika.

Jose Luis Zumetaren irudiak.

Areto nagusia 19:30etan.

© J. Egile

arteleku

www.arteleku.net

Irailaren 30etik urriaren 6a arte

VI Nazioarteko Ontologia Kongresua
(Hilary Putnamen ohorezko zuzendaritzapean).

Logos

Genetik hizkuntzara: auziaren egoera (Wilhelm von Humboldt omenaldia)

Lekua: Chillida-Leku, Arteleku.

Gonbidatuak:

Hilary Putnam, Steven Pinker, Javier Echeverría, Pierre Pellegrin, Eudald Carbonell, Jesús Mosterín, Michael Devitt, Christopher Wills, Giorgio Graffi, Joxe Azurmendi, Sergio Martínez Muñoz, Chema Gómez, Christopher Wills, Andrea Moro, Gerhard Vollmer, Giorgio Graffi, Giovanni Boniolo, Jorge Wagensberg, Andrés Moya, Michael Devitt, Christopher Cherniak, Magí Cadevall, Nicanor Ursua, Julián Pachó, Juan Manuel Navarro Cordón...

Urriak 7, 8, 9 eta 10.

Audiolab. Tvpow (Chicago) + Adriana Sá (Portugal).

Lekua: Arteleku

Workshop - lantegia.

Urriak 7, 8 eta 9.

Izena emateko epea: urriaren 4a.

Partaide kopurua: 15.

Kontzertua. Urriak 8. 19:30.

Taku Unami + Mattin.

Kontzertua. Urriak 10. 19:00.

Tvpow + Adriana Sá.

Antolatzailea:

Arteleku audiolab

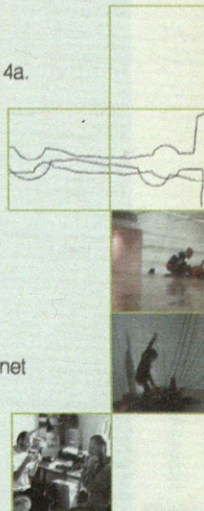
Koordinatzailea:

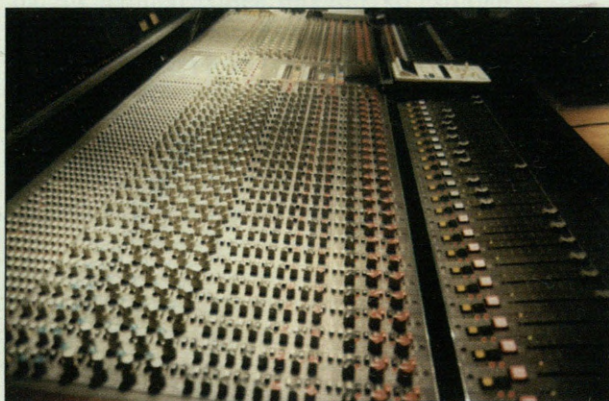
Xabier Erkizia. xabierk@ertza.net

Laguntzailea:

Elektronikaldia2004

www.elektronikaldia.org

Teknologia berriek eskaintzen dituzten aukerei esker, hainbatek etxean estudio txikiak ipini ditu. Aiora Renteria Zea Mayseko abeslariak dioenez, "disko asko maketaren soinuarekin ateratzen dira, normala da, estudio batek egunean 450 euro balio ditu eta grabaketa ahal den lekuan egin behar da. Baina Euskal Herrian ghetto bat eratuko da horrela jarraituz gero".

zeuden diskoetxearen eta zaleen artean, baina egun zuzenean entzulea ezagutu dezakete. Salmenta zuzena eta merkeagoa ere ahalbiderratu du Internetek, saretik musika legalki jaitsi nahi dutenentzat. Metakek, adibidez, udaz geroztik bere katalogoko kantuak mp3 formatuan erosteko aukera eskaintzen du diskoetxekeo web gunean.

Hemengo industriaren merkatu naturala Euskal Herria dela badakiten arren, kanpoko merkatuetara begira ere jarri dira dagoeneko diskoetxeak. Euskal musika hizkuntza arrotzean kanpogan ezagutzera ematea zaila da, baina batzuk gehiago eta beste batzuk gutxiago, etekinak ateratzen ari dira atzerrian eta kontuan hartu beharreko emaitzak dira. Beste herrialdeetako banatzaileei, bira zabalagoei eta ondo antolatutako kanpainei esker bide berri bat irekitzen ari dira gure mugetatik kanpora. Errentagarritasun aldetik ezinbestekoa ez den arren, euskal musika hedatzeko garrantzitsua da gainera. Aukera horri eutsi behar zaiola uste du Natxo de Felipek: "Gure ziliborrari begira ez dugu zer eginik, egiten dugun lana kanpogan ezagutaraztea funtsezkoa da guretzat. Munduan asko dira gu

bezala daudenak eta horiekin guztiekin egitura eraikitzea beharrezkoa da industriarentzat".

Musika DVDetan eman den hazkundea aprobetxatzea edo singleen negozioa indartzea industriari aurkeztu zaizkion beste alternatiba batzuk dira. Horiek guztiak oinarri bera dute, diskoetxeen esanetan: kalitatea. Industriarekiko sinesgarritasuna mantentzeko, zerbitzu anitzeko disko landuagoak eskaintzea da modua, etengabeko berrikuntza bilatuz.

Zuhurtasuna eta irudimen handia beharko dutela badakite musikaren profesionalak. Etorkizuna beltz dator eta batzuk bidean geratuko omen dira, baina egoera berrietara egokitzen joateko prest daude. Azken finean, musikaren mundua etengabe aldatzen ari da kontrolatzen ez dugun etorkizun baterantz baina aurreikuspen ezkorrenetan jarrita ere zaila da melodiarik gabeko mundua irudikatzea. Zailagoa, agian, doinu berriak sortzeko prest dauden musikaririk gabeko mundua. "Mila gauza gerta daitezke oraindik", dio Aiora Renteriak, "nork daki, baina guk beti musika erabiliko dugu terapia moduan, mundua ulertzeko. Musikariak gara". ■

DANI BLANCO

Boometik krisialdira

Hamarkada pare bat baino igaro ez diren arren, urruti geratu dira 80ko hamarkadan musikak bizi izan zituen garai itzelak. Gizartearen mugimendu zabalago baten baitan, aldarrikapenez betetako letrak eta doinuak Euskal Herri osoan barna barreiatu ziren eta musikak bere boom partikularra izan zuen. Pixkanaka, melodiak despolitizatu eta esparru berriak zehaztu dira, hastapenetan zegoen euskal industria merkatuaren joko arriskutsuan barneratu da eta egungo egoera korapilatsura iritsi gara. Euskaldunok, oraindik ere, erritmo *kañeroak* oso gustuko ditugula ondorioztatzen dute diskoetxeetako salmentek. Baina egungo eskaintza zabalak ate berriak ireki ditu: popak eta new metalak indarra hartu dute, kantautoreen irudia finkatua dago jada eta atzerriko musika lehiakide gogorra da egun. Hala ere, Euskal Herriko musikak bere bilakaeran beste lurralde askotan baino aukera gehiago izan dituela uste du Natxo de Felipek: "Katalunian, esaterako, hastapenetan guk baino industria indartsuagoa zuten, baina urteekin hibatzen joan zen eta hemen beti gauza handiak egin izan dira. Diskoetxeek estilo berezien alde apustu egin dute, kalitate oneko gauzak egin ahal izan dira eta egiten jarraitu ahal izango dugu".

Jacques Pavlovsky

Irudiaren bihotzean

Vietnameko gerra, Irak eta Iranen artekoa, lurrikara handiak, Francoren heriotza... 2.800 argazki erreportaia guztira. Inon notizi handi bat gertatzen bazen nagusiak maleta egiteko denbora uzten zion justu-justu. Bi galtza pare, kamiseta batzuk, hortzak garbitzekoa... eta hegazkinera. Ah! Eta argazki kamera, ez ahaztu kamera! Kamera besapean hartuta mina guztien gainetik eta zepelin guztien azpitik ibili da. Erretretan dagoen honetan bere bizitzari argazki batzuk atera dizkio guretzat.

«Beti egongo da argazkilari maltzurren bat behar ez den lekuan muturra sartuko duena»

Nondik datorkizu argazkirako zaletasuna?

Nire aita arkitektoa zen Donibanen, baina argazkigintzarako pasioa zuen. Etxeko garaje-laborategi txiki bat zegoen, aita hara eramaten ninduen eta hura magikoa zen niretzat. Bertatik ikusten nuen nola errebelatu eta osatzen zituen argazkiak. Gero hamabost bat urte-ekin bere aparailuak hunkitzen utzi zidan, eta egun batean Parisera joan eta elkarrekin atera genituen argazkiak. Aitak nik arkitektura ikasi nezan nahi bazuen ere, azkenean kazetaritza eta argazkilaritza ikasi nituen.

Eta ikastetik lanerako pausoa nola eman zenuen?

Hasieran arrastaka ibili behar, denak bezala. Publizitate munduan hasi nintzen, foto industrialak egiten, adibidez liburuak ilustratzeko eta. Gero Rafo etxean sartu nintzen, Pariseko orduko agentzia handian. Han prentsa mundua ezagutu nuen, baina ez prentsa azkarra, aktualitate iraunkorrangoan ere egunkarian sar zitezkeen argazkiak izan behar zuten, sinbolikoagoak. Ongi moldatu nintzen, portada asko lortu nituen, eta Sygma sortu zenean han sartzea proposatu zidaten. Nik Gamman edo Sygman sartzeko ametsa izan nuen beti, eta esan zidatenean segidan baiezkoa eman nien.

Zertan aldatu zuten Gamman eta Sygman argazkilaritza mundua?

Lehenago egunkariak beren argazkilari taldea izaten zuten. Baina gertakariak biderkatzen zihozten heinean erreportaje gehiago behar ziren, eta egunkarientzat garestiegi ateratzen zen hori dena berengain hartzea. Orduan Gamma sortu zen. Gammaren hasierako ideia bitarteko guztiak jarri eta gertakari handi guztiak jarraitzea zen, gero lana egunkariei saltze-

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Nortasun agiria

Donibane Lohizunen sortu zen 1931n. Parisen kazetaritza eskolan eta argazkilaritza eskolan ikasi zuen. Publizitatean eta ilustrazioan hasi zen lanean, baina 68ko maiatzak buruko eske-mak aldatu zizkion. Urtebete pasa zuen munduan zehar bidaiatzen, eta bueltan, Rafo agentzian murgildu zen prentsa argazkilaritza munduan. Sygma agentziak kontratatu zuen 1974an. Orduetik, Vietnamen, Sahara Polisarioan, Iraken eta Txinako itsasoan ibili da, besteak beste. Orain erretretan dago, eta Corbbies agentziarena da bere argazkien jabetza.

ko. Argazkilariek gastuetan, eta irabazietan hartzen zuten parte. Horrela zer gai jorratu, nora joan, zer egin aukeratzeko askatasun gehiago zabaldu zitzairen. Sygma Gammaren bereizketa batetik sortu zen. Azkar bihurtu zen munduko lehen agentzia prentsa aldizkariarentzat. Ni Sygman aritu nintzen lehen hamabost urteetan, nonbaitera erreportaje bat egitera nindoan aldi oro, beti garantizatua nengoen *Times* edo *Newsweek* kazeta amerikarrengandik. Gastuak ordaintzeko diru kopuru bat ematen ziguten, eta gero argazki haiek lehenik erabiltzeko eskubidea zuten. Horrek lanerako baldintza izugarriak eman zizkigun, eta aitortzen dut zorte izugarria izan genuela garai hartan gertatu izana.

Vietnamera, Irakera, Saharara... Egoera bihurritara bakarrik joateak ez zintuen beldurtzen?

Normalean hegazkinean beti aurkitzen duzu ezagunen bat. Gaur ere Bagdadera bazoaz nire ustez ez dira berrogei pertsona egongo hegazkinean, eta hiru baldin badira bi kazetariak izanen dira. Beraz momentuko aliantzak sortzen dira. "Kaixo" "Kaixo" "Zu ere hara?" "Zer erremedio" "Hartuko dugu taxia elkarrekin?" "Bai" "Halako hoteletara" "Ados." Normalean jakiten duzu zein hotel den seguruena, eta beste batekin joatea segurtasun handia da. Bakarrik ezagutzen ez duzun leku batera joatea ez da oso xamurra. Gertatu izan zait niri eta... zortea eduki behar da. Sygma etxeko leloa haxe zen: "Zortetik gabeko pertsona, kazetari txarra."

Internet gabe, hain urrunetik irudiak bidaltzeko nola moldatzen zinteten?

Hamarretik bederatzitan hegazkinean zihozten bidaiarien bidez. Gutunazaletan sartu eta

ta zegoen. Ezin genuen pauso bat eman. "Gaucan hobe duzu hotelean gelditzea" aholkatzen zidaten, baina azkar ulertu nuen ateraz gero ez zela deus gertatzen. Hori bai, gure lana dena kontrolatua zeukaten. Esaten nien hango nekazari-tzari buruz zerbait egin nahi nuela, orduan eramaten ninduten behar zen lekura, eta ni iristerako han zeuden lau traktore ilaran jarriak lanean ari. Eskola-ra joaten banintzen, egun hartan ongi jantzitako emakumeak baizik ez zeuden, ni iristean denak kantuan hasten ziren. Dena kontrolatua zegoen. Baina hori ez da Iraken bakarrik gertatzen, herri askotan egiten dute berdin.

Kontuak kontu, goitik beheraino kontrolatua dagoenean ere ezin da dena menpean eduki. Iraken nintzen poliziak ezetz esaten zidanean ere argazkia atera nezakeela askotan. Eta argazki hura publikatu eta gero, maiz gertatu izan zitzaidan, ezetz esan zidan polizia hura etorri eta "aizu, lehengoko irudi hura benetan bikaina eh! Oso polita zen". Hori askotan.

Nola lortu zenuen Saddam Hussein argazkiak ateratzea?

Egia esan beraien kontrol neurrien barruan hori ezin zen imajinatu ere egin. Baina egun batean aurreikusi gabeko prentsurreko bat eman beharra suertatu zitzaion, eta metro eskasera eduki nuen. Frantziak *Mirage* hegazkin batzuk prestatu behar zizkion Iraki, eta ez ziren iritsi. Orduan sutan jarri zen, frantses gutxi batzuk deitu zituen prentsurrekora, baina argazkilari baten beharra zuten, eta ni gertatu nintzen han. Bi orduan hantxe egon ginen Sadamekin batera gela txiki batean, bera eta gu, gu eta bera. Eromena zen, nuen zirrararekin ez nekien non nengoen ere.

Eta hain gertu egon ondoren Sadamengandik, atxilotu zuteneko argazkiak ikustean zer sentitu zenuen?

posta bidez igortzea oso luze joaten zen. Aldiz bidaiari baten zakuan sartuta segidan iristen zen Parisa. Baina horretarako aireportura joan behar duzu, hegazkina hartzera doazenen ilaran zer jende mota dagoen tentuz begiratu, "honek aurpegi ona du, honek ez, honek zintzoa dirudi, gaztea da, hogeita hamabost bat urtekoa...". Bazoaz beregana eta esplikatzeko diozu zer behar duzun. Badaezpada guk beti jasotzen genuen bidaiari horien izena eta helbidea, nori ematen ari zaren jakitearren. Eta Parisen bagenuen lankide bat motoan edo bizikletan aireportuan argazkien zain zegoena. Hari deskribatzen genion nolakoa zen argazkiak zeramatzan bidaiaria, hark ikusten zituen bidaiariak irteten, eta antzematen zuen zein izan zitekeen. "Kaixo, zu zara argazkiak dakartzana?". "Bai, hemen dauzkatzat". Nik milaka bidali ditut horrela eta ez zait inoiz gertatu ezer galtzerik.

Irak hitzetik hortzera dabil egun. Zu joan zine-nean nolako egoera zegoen?

Ni Irakera Iran eta Iraken arteko gerra hasi baino lehen joan nintzen. Orduan poliziaz josi-

Vietnameko argazki kuttuna

"Vietnametik gogoan gordetzen dudana argazkia Saigonen Independentziaren jau-regira Vietekin sartu nintzenekoa da. Historiak buelta hartu zuen une hartan, eta hori bertatik bizitzea izugarria da. Sentsazio aldetik oso momentu indartsuak dira, eta gero kostatzeko da laiotik jaistea".

UZTARTZA

Aterpetxea ♦ Jatetxea
Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tfnoa: 943 693481

Eguneroko menua 8€-tan. Asteburuetan betiko sukaldaritza

Asko hunkitu ninduen. Zuloan atera zizkioten argazki haiek ikustea gogorra egin zitzaidan. Badakit diktadore handi bat dela, milaka lagun hil du, horretan denak ados gaude, baina oso pertsona indartsua bilatzen dut nik, eta han birrindua zegoen, desitxuratua. Orain mundu guztiaren buruan gelditzen den Saddam, begirada galdu, ile narrats eta bizar luzeko Saddam hori da. Dena den epaiketarako berrindartu dela iruditzen zait.

Gerraren gordintasunean zaudenean, tiro hotsak, hildakoak zure aurrean... nola lortzen da lanean normal segitzea?

Nik uste argazki kamera zu eta errealtatearen arteko hesi bat bezalakoa dela, babestu egiten zaitu aurrean daukazun horretatik. Irudirik gordinenak ikusten dituzu, baina objektiboaren barrutik, eta horrek bertan egon arren errealtatetik zerbait urruntzen zaitu. Dena den ez da erraza, giza hondamendia hantxe ikusten duzu eta sartu egiten zaizu barrura. Ondoren urtetan korapilo horrekin bizi zara. Denborarekin askatzen joaten da, eta desagertzen da edo ez da desagertzen. Baina baretu bai, bestela ezingo ginatke bizi. Dena den, nik ez dut beldur horregatik inoiz atzera urratsik eman. Joatea erabaki baduzu, datorren guztia ikusteko prest behar duzu, eta bururaino zoaz. Bestela etxean gelditzen zara.

Inoiz kamera lurrean utzi eta laguntzera joan izan zara?

Argazkilariaren lana ikusten duena erakustea da, beste batzuei dagokie horiek artatzera joatea. Bakarrik baldin bazaude egingo duzu zerbait baina oso arraroa da horrelako egoera

Jatorri errusiarra

"Nire aitona errusiarra zen. San Petersburgon ikaslea zela tzarraren aurkako taldeetan egoitegatik atxilotu eta lau urterako kartzelan sartu zuten, oso baldintza gogorretan. Askatzean Errusiako iparraldera exiliatu behar izan zuen. Handik alde egin eta Frantziara etorri zen 1878an. Inmigrante asko bezala arrastaka ibili zen, eta gero kaze-tari bihurtu. Ezkondu eta lau haur izan zituen, horietako bat nire aita, arkitektura ikasketak egin zituen Parisen. Aita gurasoe-kin maiz etorri izan zen oporretara Euskal Herrira eta asko gustatzen zitzaion, beraz ahal izan zuenean, 1926an edo hemen jarri zen bizitzen. Euskaldun batekin ezkondu zen, eta nahasketa horretatik jaio nintzen ni Donibane Lohizunen".

ISLAM'S FORGOTTEN WAR

After five years and countless casualties, ancient enemies Iran and Iraq are still mired in a crippling conflict.

by Drew Middleton

Not since the medieval crusades have followers of the Islamic faith played so prominent and fractious a role on the world stage. In the years between the seizure of American hostages by Iranian Shiite radicals in 1979 and the kidnapping last June of 39 American hostages by Shiite fundamentalists in Lebanon, hundreds of thousands of Muslims—Shiite and Sunni—have slain one another in the war between Iran and Iraq. Iranian native Manoocher of

baten aurrean bakarrik gertatzea, beti dago jendea inguruan. Eta zure lana informazioa bildu eta besteei erakustea da.

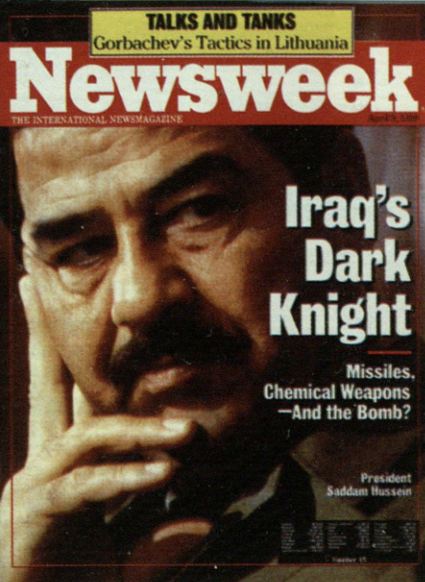
Hain egoera beroetan posible da hoztasunez inoren alde engaiatu gabe bi aldetara berdin begiratzea?

Uste dut profesionalok lortzen dugula hotsun hori. Azken batean ezin zara istorio bakoitzean inplikatu, engaiatu. Bestela erotzen zara, ezin zara egunero drama pertsonal baten barruan sartu eta borrokatu. Badira konfliktuak alde egiten dizutenak, ez dituzunak bizi. Beraz ikusten duzuna jasotzen duzu, eta horixe da egin behar duzuna. Gero, jakina da momentu batzuetan erabakiak hartzen dituzula, baina... Horietan ere ez da saiatu behar zure barrua dominatzen. Naturalki jokatu behar duzu, zure buruaren aurka borrokan hasten bazara, ez zara ateratzen.

Robert Capak zioen zure argazkiak ez badira aski onak behar beste ez zarelako hurbildu dela.

Capak esan nahi du egoeraren muinera joan behar dela. Baina gero eta zailagoa da. Izan ere Caparen garaian 35 mm-ko zoomekin egiten zuten lan, pauso bakarrera, bertatik bertara, orain 300 mm-raino heltzen diren zoomekin egiten dute lan, askoz ere urrunagotik. Beraz segurtasun zerbitzuek, urrunagotik har zenezakeenez argazkia, gero eta urrutirago eramaten zaituzte. Horrek zer esan nahi du, teknika aurreratu den heinean, irudiaren bihotzetik orduan eta urrunago eramaten gaituztela.

In July 1982 Jacques Pavlovsky photographed this Iraqi soldier at the battle of Basra. It was the first Iraqi soldier to be photographed by a Western photographer. He was the first to be photographed by a Western photographer. He was the first to be photographed by a Western photographer.

Argazkiak ezta ukitu ere!

"Irudia ahal bezain ongi enkoardatua izan behar da, gertuenetik hartua, baina gero ezta ukitu ere! Hori digitala- rekin azaldu den arazoa da, manipulatzeko hasteara. Eta aferra da non hasten den eta non bukatzen den. Ni behintzat irudiak ezertarako hunkitzen ez dituen belaunaldikoa naiz. Txarra bada zakarrontzira, ona bada gorde".

"Badakit Saddam diktadore handi bat dela, baina oso pertsona indartsua bilatzen dut nik. Orain mundu guztiaren buruan gelditzen den Saddam, begirada galdu, ile narrats eta bizar luzeko hori da". Goian, Pavlovskyk Basorako borrokan (Irak, 1982) ateratako argazkia eta Saddam Hussein egi- niko erretratua ikus ditzakegu.

Argazkilari onak bere bizitza arriskuan jartzeraino iritsi behar du?

Bai, ezin baitituzu argazkiak hain urrundik atera. Kazetaria tabernan egon daiteke papera eta lapitzarekin; argazkilaria itzultzean galdetu berari, eta hark esaten duena idatzi. Baziren hori egiten zutenak, tabernan egon eta galdetu "zer ikusi duzu han?" "..." "Ah, bai, bai, ados". Argazkilariak derrigor egon behar du bertan, tabernatik ezin da argazkirik atera.

Eddie Adams hilberriak buruan tiroa jo zioten Viet Congaren argazkia atera zuen Vietnamen. Argazki hark historia aldatu zuen nolabait. Oraindik posible da horrelakorik?

Gutxi dira, baina egia da badirela historia aldatu dutenak. Gaur egun ere posible den?

Bai. Bere aitaren magalean hil zen haur palestinarrena irudi historikoa izan zen.

Baina Palestinako egoera ez da aldatu argazki hori dela eta.

Ez du munduaren itxura aldatu, baina jende askori begiak zabaltu dizkio.

Gaurko gazteek, ordea, filmak direla, bideo jokoak direla, irudi bortitzak oso bameratuak dituzte. Argazki batek hunkitzea ez al da gero eta zailagoa?

Egia da belaunaldi gaztea, ikusten duen guztia- rekin, hunkitzen zaila dela. Eddie Adamsen irudi hori demagun, bada gazteak jada ikusiak ditu hain gauza gogorak edo gogorrak. Beraz argazkilarien lana gero eta zailagoa da, eta irudien boterea arriskuan dago. Bestalde, lehen memoria kolektiboan argazki finkoak sartzen ziren bezala, pentsatzen ari naiz orain mugimenduko irudi batzuk ere hasiak direla sartzen. Iraken, lepoa moztzen dieten bahituen irudiak adibidez.

Telebistak argazkien aroaren bukaera ekarri du, horretaz?

Ez dakit, baina lehen egunkari askok ere garrantziaren %95a irudiari ematen zioten, idatzia bigarren planoan zetorren. Orain aldatzen ari da hori, gero eta idatzi gehiago sartzen da eta irudi gutxiago dago. Nik uste lehengo jendeak gaitasun gehiago zuela irudiak irakurtzeko, orduan ez baitzegoen orain dagoen irudi saturazioa. Nik ezagutu nuen garaia argazkila- riek lehen lerroan lana egiten zutena. Ondoren ezagutu nuen argazkilariak lehen lerroan zeudena, eta atzetik telebista kamera bat azaltzen zena baztertzeko eta leku pixka bat uzteko esa-

Errespetatu ditugun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

gure artean euskaraz

nez. Eta ezagutu dut garaia telebista kamerak lehen lerroan daudena, eta argazkilari bat atzetik etortzen dena lekutxo bat uzteko eskatuz. Sinbolikoa da, baina erakusten du irudi finko-
tik telebistako irudira pasa dela gizartea.

Digitalizazioarekin manipulazioak edozeinek egin ditzake. Irudien sinesgarritasuna ere arriskuan dago?

Ziurrenik. Ateratzen diren argazki guztiak zalantzan jar daitezke. Boterean dagoen gobernu batek dituen bitartekoekin, zerbait gezurrezkoa zabaldu nahi badu egin dezake. Digitalarekin hori egin izan da, eta gero eta gehiago egingo da.

Manipulatuko zenuke irudi bat beharrezkoa balitzazu?

Ezta pentsatu ere. Ez dut inoiz lanbide hau egin irudiak manipulatzeko, eta ez naiz orain hasiko. Hori azkena litzateke.

Zentsurarik jasan duzu inoiz?

Filmak hartu eta kendu sekula ez. Munduan herri bakarra dago segurtasun neurriengatik argazkiak bertan errebelatu eta kontrolatzen dituen. Ez dut izenik esango, baina lehen hala zen eta orain ere bai.

Aipagarria da, hala ere, Madril-en gertatu zitzaizkidan olioaren eskandalu handia izan zenean. Olio txarra zela medio drama izugarria gertatu zen, ez dakit zenbat hildako. Parisetik ikusi genuen hori, eta erredaktoreak esan zidan, "joan eta galdetu iezaiezu ea gai hori jorra zenezakeen". Madrilera joan eta osasun ministroaren kabineteko zuzendariarengana eraman ninduten.

Nik, erreportajerako galdetu nien ea ezin ote nitzakeen pare bat gaixo ikusi ospitalean. Ez dakit nola baina baiezkoa eman zidaten. Sartu nintzen, eta hura koadroa! Izugarria zen, itsutzekoa! Han zeuden gaixoak, ez azal eta ez mami, soka batetik zintzilik beren gorputzaren kargari ere eutsi ezin ziotelako, eta esaten zidaten: "Atera argazkia, atera argazkia, hiltzera noa eta". Halaxe atera nituen. Handik atera nintzenean segidan sentitu nuen esku artean dinamita neukala. Orduan hotelera itzuli orde z autoa hartu eta zuzenean hegoalderantz abiatu nintzen, Sevillara. Sevillan filma gutunazal batean sartu eta ahal zen azkarrena bidali nuen Parisera. Madrilera itzuli nintzenerako jada bi telefono dei eginak zituzten hotelera. Esan zidaten ministeriotik pasa nendin. Joan nintzen eta lehen galdera: "Zure filmak non daude?". "Filmak

"Teknika

aurreratu den
heinean irudiaren
bihotzetik orduan
eta urrunago
eraman gaitu"

Bertsoa

DOINUA:
GOIZ EDER BATEK
NINDUEN

Argazkia berez bada
uneak harrapatzea
gertatu dena izoztu
eta papereratzeara
"zuzenketa" bat ez al da geure
burua engainatzea
ezinezkoa bazeu une
erreala aldatzea?

Aitor Mendiluze

dagoeneko Parisen daude." Hori entzutean gaixotu egin ziren hangoak. Argazkiak lau haizetara zabaldu ziren, eta sekulako mina eman zion Madrili. Baietz esan zuenaren errua.

Irudi batzuk sinbolo bihurtzen dira, hala nola Cheren aurpegia, Vietnamen napalmak erreta ihesi doan neska txikiarena... Zer dute argazki horiek besteen artean gailentzeko?

Konflikto bakoitzean, sarraski bakoitzean, denbora pasa eta memoria kolektiboan irudi bat gelditzen da. Memoria kolektiboan sartu den momentutik, egunkariak ere berriz jartzen dute, eta orduan eta barnerago sartzen da. Nik uste sinbolikoak eta emozionalki indartsuak direla. Irudiaren sinpletasuna ere bada, irakurgarritasuna, hartu, ikusi, eta segidan ulertzen duzu. Baina sinboloen arazoa da super esplotatuak izan ondoren zentzua galtzen dutela. Che-ren irudia soinean daraman

gazte bat ikusten duzu kalean, eta ez dakit ba ote dakien zer sinbolizatzen duen.

Agian mundua gero eta korapilatsuagoa delako daukagu sinboloen beharra, ulermena sinplifikatzeko. Baina aldi berean zenbat eta irudi sinboliko gehiago orduan eta gutxiago ulertzen dugu munduaren mamia.

Sinboloaren funtzioa hori da, ikusi eta "tak" hau Vietnameko Gerra da, hau Bigarren Mundu Gerra, hau Frantses Iraultza... Baina hortik irudiek mundua ulertzea mugatzen dutela esatea... Agian jendearen informatua izateko borondaterik eza da kontua, ematen dutenarekin kontentatzea.

Informatu nahi baduzu informatu zaitezke, egunkariak irakurri, liburuak, filmak ikusi. Tanpez ematen dizuten hori aski bazeu, azalean gelditzen zara. Baina nik uste ezin zaiola irudiari dena eskatu, irudiak balore bat du, ez guztiak.

Digitalizazioaren eraginez Sygma bezalako agentziak desagertzen ari dira, eta EFE, Reuters, eta prentsa azkarreko agentzia handi horiek ari dira sendotzen, maiz botereen zerbitzura. Argazkilartzan ere informazio landua eta anitza arriskuan dago?

Bai ziurrenik. Bi aldetako informazioa ematea zailago uzten du. Baina beti egongo da argazkilari maltzur bat behar ez den lekuan muturra sartuko duena. Zailagoa da, zirrikitu gutxiago dago, baina beti egongo dira ezkutatutako nahi den informazioa dagoen lekura iritsiko direnak. ■

Ikastolen festa Lizarran

Desagertutakoa ernetzen ari da

Nafarroan, Egaren ertzean 13.000 biztanle inguruko udal mugarte txiki bat dago: Lizarra. Industria –elektromekanika, larrukiak, kautxua, eraikuntza, inprimategiak–, eraikuntza eta zerbitzuak –merkataritza, administrazioa, irakaskuntza, ostalaritza– landu dituzte bertakoek. Aurtengo Nafarroa Oinez jaiak XII. mendean eraikitako erlijio-eraikin ikusgarriak zeharkatuko ditu: monumentu izendatu dituzten San Migel, Ruako San Pedro, Santa Maria Jus eta Hilobi Sainduaren elizak, esaterako. Euskararen eta ikastolen kariaz bertaratzen den orok arkitektura zibilean, XVI. mende inguruan egindako jauregien kutsu arkaiko aberatsaz gozatuko du, Nafarroako errege-erreginen jauregi erromaniko, Frai Diego Lizarrakoaren Errenazimenduko jauregi eta Gobernadorearen jauregiak, adibidez.

ERAIKIN ZAHAR horien guztien artean dago hain zuzen Lizarrako Ikastola. Eraikin bereziki jendetsua da, berriztatua eta haurren oihu alaiek girotua. 1970ean sortu zen, Bianako Printzea Erakundeko, Euskaltzaindiko, San

AINHOA
LENDINEZ

Argazkiak: Mikel Saiz

Fermin Ikastolako eta Lizarrako Udal ordezkariak lagunduta. Urte horretan, 25 ikasle bildu ziren Lizarra Pilotalekuaren gela batean, euskarazko lehen eskolak jasotzeko. Hurrengo urtean, ikasle kopurua bikoitza izan zen

eta 1972an sartu zen bertan O.H.O hezkuntza-zikloa, San Fermin Ikastolaren babesean. 1973-1974 ikasturtean Lizarra Ikastolak Lizarra Pilotalekuko eraikinaren lokalak hartu zituen. Hiru urte geroago, zentroa Kontsumo eta Hezkuntza Sozietate Kooperatibo bihurtu zen. 1977an ikasleak Eskolapioen eskola zaharrera eraman zituzten. Nafarrerria kaleko lokalak izan ziren Kooperatiba bermatu zutenak, hipoteka zorrei aurre egin baitzieten. Laguntza ekonomiko anitz jaso zuen proiektuak eta aurrera egin zuen. 1982an Hezkuntza eta Zientzia Ministerioak Lizarra Ikastolari O.H.Oko 12 gelak legeztatzeke egin beharreko prozesuaren berri eman zion. Ikastolak, aurrera egin asmoz, Eskolapioen eraikina erosi zuen.

Hirugarrenean ere bai

Lizarran, 1985ean ospatu zen lehenengoz Nafarroa Oinez jaia eta orduan lortutako dirulaguntza izan zen Eskolapioen eraikina eroste-

Jatorrizko hizkuntzan

Lizarrako haur eta gazteak
askatasunez heztea da Lizarrako
Ikastolaren asmo nagusia. Gizarte
irekia, ez hain lehiatsua eta ongi hezia
osatu nahi dute

ko finantzabidea. 1990ean ospatutako bigarren Nafarroa Oinez jaiari esker bultzada eman zioten zentro berria eraikitzeke lanari eta 1991n,

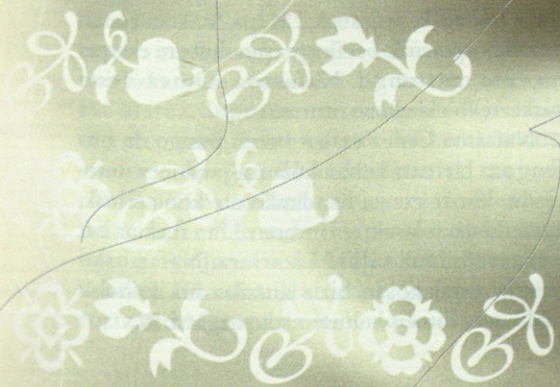
urriaren 13an, ofizialki inauguratu zuten ikastola. Ikasturte horretan 624 ikasle bildu ziren Lizarrako Ikastolan.

D.B.H ezartzeko beharrezko ziren baldintzak betetzeko, 1993an Lizarra Ikastola Eskolapioak eskola zaharra birgaitzeko lanean hasi zen. 1999an inauguratu zen haur eskola -4 hilabete eta 2 urte bitarteko haurrekin-. Orduz gero, 700 ikasletik gora izan dira urtero. Iaz, Nafarroako Gobernuak Bronztzezko Zigilua eman zion, kudeaketa kalitatearen eta bikaintasunaren adierazgarri. Hastapeneko zailtasunak gaundituta, datorren urtean 35. urteurrena ospatuko du ikastolak. Bakarturiko eremuan euskara oinarri duen hezkuntza sistema arrakastatsua ezarri dute. Jose Maria Satrustegik ongi bildu zuen ikastolaren espiritua sorrera ekitaldian: "Euskararen isiluneak liburuan aspaldi utzitako gau beltzari ameslarien begi hegaldariz argi printzaren bat nolabait piztu nahi zitzaion borondate onaren armekin". "Nafarroa bien arteko zubi sendoa izan zen bere egunean Lizarrako Ikastola eta muga gabeko zelai zabaletara luzatutako ortzadarra da. Erantzun garrantzitsua Nafarroa biak elkartzen dituen hizkuntzaren katean".

Elkartasunak bultzaturiko jaia

Erronka garrantzitsu honetan bertako hizkuntzarekin, euskararekin eta bertako kulturekin bat egiten saiatuko dira. Mestizajea da etorkizuneko errealitatea baina gero eta errespetu gehiago izan behar dugu, sentikorrak eta arduratsuak izan behar dugu inguruko kulturekin, elkarbizitza aberastu eta askatasunez hezkuntza ereduak aukeratzeko. Eguneko komunikazioaren leiho irekia izatea

whatever you say, Basque
esanak esan Euskara
Dígas lo que dígas Euskera
Egal was du sagst sag es auf baskisch
Quoi que tu dises Euskara

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

HABE

da aurtengo jaiaren beste giltzarrietako bat. Lizarran eta eskualdean sustraitutako proiektua da, gizarte aniztasunean barneratua. Etorkizunari begira dagoen proiektu sendo eta modernoa egin nahi izan dute. Euskara eta euskal jaia berreskuratzeko sormena eta lantaldea osatzea da asmoa, hizkuntza bultzatzea, denontzako hezkuntza proiektu bat garatzeko ekonomia tresnak bilatzea eta ekonomia bultzatzea.

Ekitaldi askotarikoak: kultura jarduera ibiltariak

Nafarroako ikastolen jai handia dela eta, aurtengo ere ekitaldi mordoa antolatu dituzte urte osoan zehar. Horien artean bi kultura jardura izan dira nagusiak: *Artea Oinez 04* eta *Lizarra Gurea*. Horiek biek ezaugarri komun bat izan dute, ibiltariak izatea. Izan ere *Artea Oinez 04* eta *Lizarra Gurea* Euskal Herriko hiriburuetan izan dira.

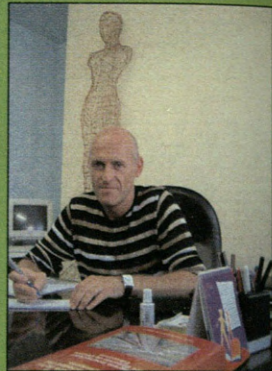
86 artista euskaldunen artelanak bildu ditu *Artea Oinez 04* erakusketak. Ugaria eta plurala izan da, adin askotako artisten lanak, mugimendu eta teknika asko jaso ditu. Azken 20 urteetako arte joerak bildu ditu. Txillida, Oteiza, Basterretxea eta beste hainbat euskal artisten obrak paratu dira, Lizarrakoenak ere bai. Iruñea, Bilbo, Donostia eta Lizarran izan dira guztiak ikusgai.

Lizarrako 240 lagunek taula gaineko *Lizarra Gurea* emanaldian parte hartu dute. Lizarra ondare kulturalaren adierazpena izan da eta bertan, Lizarrako festak oinarri hartuta, txupinazoa, musika, dantza, erraldoi eta buruhandien kalejirak eta astialdiko makina bat gauza bildu dute. Iruñeko Baluartean eta Lizarrako kiroldegian izan da antzezlan hau ikusteko parada. Irailaren 18an amaitu zen. 17an eta 18an, Lizarran bertan, arrakasta handiko azken bi saioak egin zituzten.

Josu Reparaz, zuzendaria eta Nafarroa Oinezeko prentsa arduraduna

«Euskara komunikazio tresna bihurtzea da helburua»

Egun gutxi falta dira jai handirako eta nahasmen guztiaren erdian prestakuntzen berri jakin nahi izan dugu. Aurtengoa hirugarren Nafarroa Oinez izango da Lizarran eta aurreko bietan jasotako dirua nola baliatu duten azaldu digu. 1985ean izan zen lehenengo Nafarroa Oinez Lizarran eta orduko irabaziekin egungo eraikinen lurra eta eskolapioei ikastetxe zaharra erosi zizkieten. 1990eko irabaziekin finantzatu zuten egungo eraikina. Aurtengo ere makina bat hobekuntza egin nahi dute: 0 eta 3 urte bitarteko haur eskola berria eraiki nahi dute. Gainera, aurtengo ezinduentzako igogailuak ezarri dituzte ikastolan eta horiek ordaindu behar dira. Haur eskolak egingo diren lekuan biltegia zegoen lehen eta beraz, beste biltegi bat egin nahi dute. Horrez gain, jolastokian egindako estalki handia ere ordaindu nahi dute ikastolen egun handian jasotako diruarekin.

Lizarra Ikastolan 0 eta 3 urte bitarteko haur hezkuntza eta 16 urtera bitarteko D.B.H zikloa ematen dituzte. Ondoren, Lizarrako gazteek, bertan edo kanpoan jarraitzen diote hasitako bideari. Herrian bertan batxilergoa euskaraz egiteko aukera dute, institutu batean. Gogotsu daude, dena antolatzea lan handia bada ere ikastolaren eta oro har euskararen aldeko bidean saio erabakigarria delako. Aurtengo 738 ikasle izango dituzte. Ikastola sortu zenetik ikasle kopuruak nabarmen egin du gora eta hori ere bada nahikoa arrazoi horien aldeko jardunean jarraitzeko.

Lizarrako Ikastolako zuzendariari euskararen egoerari buruz egin diogu galde. "1970ean sortu zenetik euskara berreskuratu da. 2.000 euskaldun egotea lortu da. Familia batzuk euskalduntzen hasi dira. Askok dago egiteko normalizazioan. Helburua zera da euskara irakaskuntzatik atera eta komunikazio tresna egitea".

Horiez gain, ekintza ugari izan dira Lizarran bertan. Irailean zehar Euskaltzaindiko ordezkarien hitzaldia, Miarritzeko Balleta, eta Nafarroa Oinezeko prestatutako zirkuituan kross herrikoia egin zen. Urriaren 8tik aurrera Lizarrako kultura etxean argazki bilduma oparoa izango da ikusgai. Kirol ekintzak ere antolatu dituzte eta horietako asko EITBn eman dituzte. Maiatzean feriak ere izan ziren bertako produktuak erakusteko: bodegak, artisauak... Kepa Junkera soinu-jotzaile ospetsuak berak ere egin du bere ekarpena, eta aurtengo Nafarroa Oinez festa aurkezteko ekitaldian izan zen.

Nafarroa Oinez erabat berria izango da aurtengoa. Urtean zehar kultura jardura anitz landu dituzte eta jai handirako ere kontzertuak, antzerki eta jolasak... Urriaren 17an makina bat jardura bilduko dute Lizarrara. Nafarroako larre lehorrak kolore biziz jantziko dira ikastolak bildu nahi dituen kulturen adierazgarri. ■

Zaborretatik pasarelara

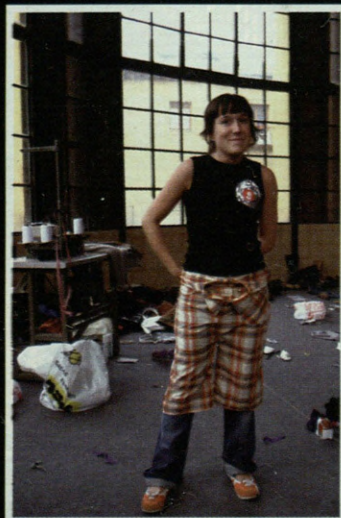
...eta pasarelatik kalera. Horixe da jendeak botatako arroparekin
Segunda mano, Bilbao solo ekimenak irailaren 20tik 25era egin duena. Consonni arte erakundeak gonbidatuta, Andrea Crews kolektiboak bigarren eskuko arropa birziklatzeko tailerra paratu zuen Erriberako Merkatuan.

IRAILAK 20, ASTELEHENA. Bilboko Erriberako merkatuaren goiko solairuan, bilbotarrek zakarretara botatako 3 tona arropa mendi bat osatuz. Inguruan diseinatzaileak, batzuk oso ezagunak, beste batzuk ikasketak amaitu eta diseinuaren munduan hasi berriak, eta badi-
 ra inoiz ezer diseinatu eta josi ez dutenak ere. Baina tailer hau nahi duen ororentzat dago zabalik. Andrea Crews kolektibokoak ere bertan dira, Frantziatik etorriak, eta ekimenaren sortzaile Maroussia Rebecq ere bertan da,

NAGORE
IRAZUSTABARRENA
 Argazkiak:
 Dani Blanco/ Iñigo
 Azkona

batzuekin eta besteekin bere esperientzia konpartitzen. Inguruan dira, halaber, Jazkilar enpresako jostun profesionalak, euren maila teknikoa diseinatzaileen zerbitzura jartzeko prest.

Irailak 25, larunbata. Bost eguneko tailerra-
 ren ondoren eta toki berean, emaitzak erakus-
 teko desfilea antolatu dute Modorra ekimen-
 aren barruan, baita piezak saltzeko enkantea ere. Jendeak ederki erantzun du; 100 lagunentzako aulkiak ipini ondoren, 300dik gora pertsona

hurbildu dira. Enkantean pieza asko saldu dira eta erosle gehienek jantzi berriak erabiltzeko asmoa agertu dute. Ordutik aurrera, hiritarrek armairu zokoan utzitako arropak kalean dira berriz, hiritarren soinean.

Mundu guztian kontsumo ohiturak astintzen

Frantziako Andrea Crews kolektiboa duela 5 urte hasi zen honelako proiektuekin. Bordelen burutu zen lehenik, eta handik Paris, Berlin, Mexiko, Bali eta Jakartara zabaldu zen. Azken geldialdia Bilbon izan da. Toki bakoitzean, bertako erakunde batek hartzen du beregain tailerraren antolaketa eta bakoitzak bere nahi eta beharretara moldatzen du. Gurean, Consonni aritu da Andrea Crewsekin elkarlanean.

Diseinuen atzean, sormen artistiko hutsaren atzean, *Bilbao solok* badu dimentsio kritikoa: gure kontsumo ohiturak astindu nahi ditu, gizarte honentzat zaborra dena diseinu berri eta eramangarri bihurtuz.

Maroussia Rebecq Andrea Crews-eko sortzailea gustura agertu da tailerrarekin: "Jende asko hurbildu da eta maila polita ikusi dut". Gainera Andrea Crews, Consonni, jostunak eta diseinatzaileen arteko elkarlana oso positibotzat jo du. Diseinatzaileen artean Miriam Ocariz, Alicia Rueda, Angel Vilda, Cecilia Sörensen eta beste hainbat izen ezagunek hartu dute parte. Baina Rebecq-ek argi utzi nahi izan du, berak diseinatzaileak aipatzean denak kontuan hartzen dituela: ezagunak, ikasten ari direnak, lehen aldiz mundu honetara hurbildu direnak... Jone, esaterako, Donostiatic hurbildu zen tailerrera. Diseinua Madrilen ikasi zuen gazteak koadrozko alkandora batekin galtza batzuk egin ditu eta haurrentzako soineko bat helduentzako peto motz bihurtu. Madrilen josten ikasi zuen, baina Jazkilaneko jostunen mailarik

**Ezkerretik eskuine-
ra, Jazkilaneko jostunak, urteetan
pilatutako teknika
diseinatzaileen
esku jarri dutenak;
Alkondara batekin
egindako praka
motzak; Andrea
Crews kolektiboko
Maroussia Rebecq,
ekimenaren sortzaile-
a; eta, azkenik,
zapatak, spray-ari
esker desfilerako
erreziklatuak.**

ez duela dio, haien laguntzari esker egin ahal izan dituela piezak.

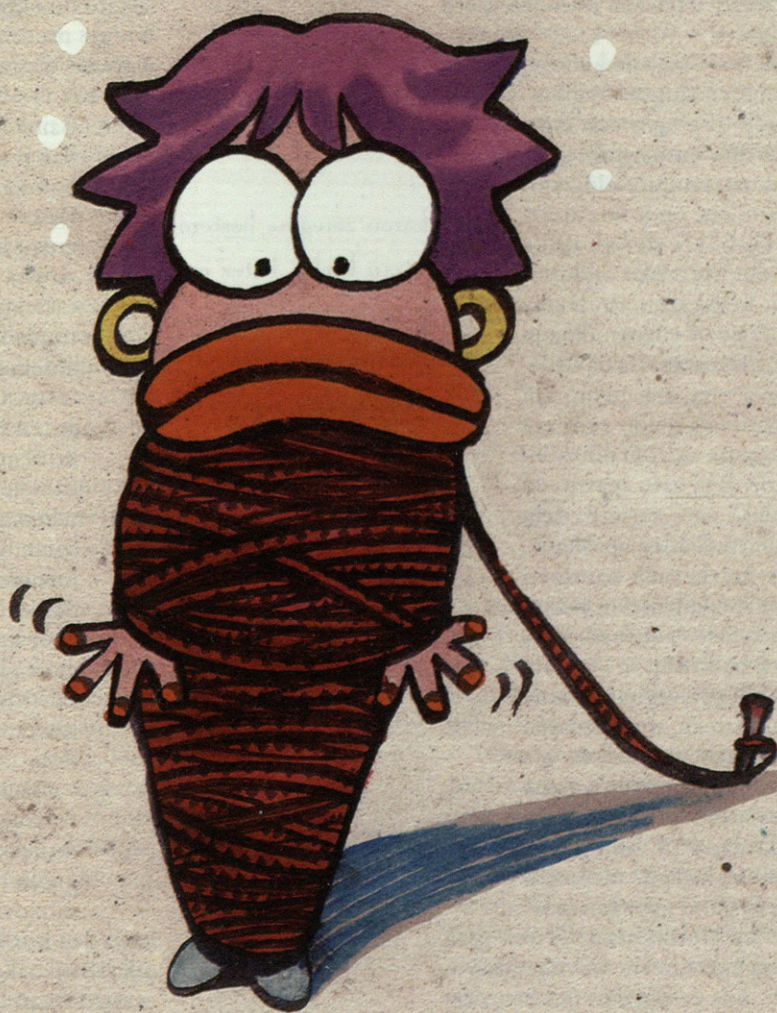
Rosa Jazkilan jantzigintza enpresatik etorritako jostuna da eta oso gustura egon da tailerrean: "Guk urte asko daramagu konfektzioan lanean eta asko dakigu, gazteek ordea ez dakite hainbeste teknikaz. Guk hori ematen diegu. Eta haiek guri, eguneroko lanean beti gauza berdintsuak egiten gabiltzanoei, ideia berriak, freskura, aldatzeko aukera".

Tailer iraunkorra

Consonniko kideak gustura agertu dira ekimenaren balantzea egiterakoan. Diseinatzaileen lana goraipatu dute, bitxikeriez gain, batez ere formulak sortu dituztelako, errepikatzeko errazak diren ideiak, ekimenaren helburua ederki ulertu zutenaren seinale. Baina aurrera begira erronka handia ipini dute: tailerra iraunkorra bihurtu nahiko lukete. Horretarako Berohi kooperatibarekin hitz egin beharko lukete —haiengandik jaso dute tailerrarako arropa— eta batez ere produkzioak erosleak izango lituzkeela ziurtatu. Horretarako froga ederra izan zen larunbateko desfile-enkantea. Ez zen modelo profesionalik izan, baina badirudi kaleko jendeak ederki erakutsi zuela arropa. Rafael Brancas profesionalak zuzendutako enkantea hotz samar hasi bazen ere, jendea animatzen joan eta azkenean, 40 piezatik gora saldu zituzten. Prezio merkeek akaso lagunduko zuten, 3-5 eurotan eros baitzitezkeen gauza batzuk eta garestiena 30 eurotik ez zen pasa.

Bertaratzeko aukerarik izan ez zutenek, oraindik aukera dute tailerreko diseinuak Bilboko AI dendan ikusi eta erosteko. Eta emaitzak ikusita, batzuek lezioa ikasiko zuten: "Hau ezin da erabili" esanda arropa zakarretara bota baino lehen, bi aldiz pentsatu. ■

Udazkeneko eLeTeGia :
ARTXILOTU
GOITIK BEHERA ETA TINKO ESTEKATU

Jon Kortazar

IDAZLEA

Literatura kritikaz hitz xume bi

A diskide bati esan nion literaturaren inguruko kritikaz idazti behar nuela artikulu hau burutzeko asmoz, eta bat-batean erantzun zidan ea *Babelian* (*El País*) kritiko batek Bernardo Atxagaren nobelari buruz idatzi zue-naz zerbait esan behar ote nuen.

Bada ez, zuzenean behintzat, lehenagotik ari nintzaiolako gaiari bueltak ematen, baina sumatzen dut lehenago edo beranduago agertu beharko duela gai horrek ere. Hala eta guztiz ere, gure artean ere bada jendea erabiltzen dugun "*faire play*" honen aurrean kaña gehiago eskatzen ari dena, baina ondoren zer gertatzen den ikusten duenean, izutu egiten dena.

Bada ez, nik beste zerbaitez hitz egin nahi nuen. Gure artean dugun begiko izateko tasuna horretaz hitz egin ere. Egia da, nonbait, ez dela inorengatik kritika txarrik irakurtzen gure aldizkari eta egunkarietan, eta, ondorioz ateratzen dugun erabakia denak onak direla. Nik ez dut horrelako ondorio-rik ateratzen, kritikaren ahuleziaz pentsatzen dut, lanari ematen diogun arreta gutxi, batzuetan. Baina bada-ki dena ez dela ona, eta memoriak asko laguntzen duela galdu zena eta mantendu duguna desberdintzen. Harritzekoa da zein arin igarotzen diren nobedadeak gure aurretik, zein arin doazen liburu denden apaletatik.

Esan diote merkatuak agintzen duela gaur. Eta merkatuarekin batera editoreak, eta saileko zuzendariak... Merkatuak ere baditu bere izen eta abizenak, edo bere karguak. Baina arintasunaren aurrean, merkatuaren aurrean gutxi dezake irakurleak, eta horixe naiz ni, irakurketaren gustua publiko egitera atrebentzia agertzen dudana. Dena dago ondo, jarrera horren etsairik handiena da memoria, eta liburuak zein gutxi geratzen zaiz-kigun esku artean konturatzea. Urteak pasa dira liburu hura agertu zenetik? Ez, hilabe-teak besterik ez, uda pasatu da, eta lehenengo uztza hartatik –liburu eguna dela medio sortu den lehen uztza hartatik, gero esango dute gu ez garela omenaldi zale!– oso gutxi geratzen

DANI BLANCO

da esku artean. Eta Durangorako Azokara doan aldaparako prestatu behar dugu.

Bueno, guzti hau bidean etorri da, zeren nik liburu bat aipatu nahi nuke: *La crítica literaria en la prensa* deitu dute, eta asko estima-tzen ditudan lagunek hartu dute parte ber-tan, bere lanari –egunero irakurtzen denari prentsan iritzi emateari deitzen diote lana–buruzko hausnarketak agertu dituzte gaur egun prentsan ari direnek.

Hitz xume bi azpimarratu nahi nituzke liburu horren ondorioetatik.

Lehen hitz xumea zera da: aldiak aldatu egin dira literaturarako, beraz neurri berean aldatu dira kritikarako. Telebistaren eta ikus-kizun medioen indarra pean, aldizkari batean idazten denak izan lezake eraginik edo bat ere ez, segun, ez dago neurririk.

Baina XX. mendearen hasieran paper bat betetzen zuen kritikak eta gaur egun beste bat, xumeagoa, agian. Garai haietan gizarte talde baten gustu kontuak zuzendu behar omen zituen kritikak, beste hitz batzuekin esateko gizarte talde horren abiapuntu ideologikoak indartu eta bultzatu, aldekoak indartu eta aurkariak baz-tertu. Gogorra zen beraz erabiltzen zuten hiztegia. Hala ere, gaur egun, kritikaren zeregina besteren bat izan liteke, batez ere "bestetasunaren" ulermena nagusitzen denean. Baina, agian, gertatu den aldaketarik nabarmenena publikoaren alorrean gertatu da. Ez dakit horrela den, baina badi-rudi kritikaren hartzaileak ez direla gaur gizarteko zati batekoak, baizik eta idazleak eta kritikoak eurak, beraz, kritikaren esparrua itxi egin dela.

Bigarren hitz xumea bestelakoa da. Eta uste dut azkenean bukatuko dudala nire adiskideak nahi zuen gaiaz. Garbi dago Bastoko Soteaz moztortuz, jipoia zabaltzera ager-tzen den kritikoak ez duela etorkizun handi-rik. Kritikoak jakin beharko luke errespetua izaten, onartzen idazleak borondate onena-rekin egin duela, aldi luze batez, lan. Eta hori onartzetik hasteak txukuntasuna eman-go dio lanari. ■

Kritikaren zeregina besteren bat izan liteke, batez ere "bestetasunaren" ulermena nagusitzen denean. Baina, agian, gertatu den aldaketarik nabarmenena publikoaren alorrean gertatu da. Ez dakit horrela den, baina badi-rudi kritikaren hartzaileak ez direla gaur gizarteko zati batekoak, baizik eta idazleak eta kritikoak eurak, beraz, kritikaren esparrua itxi egin dela

Iñaki Bereziola

TABERNARIA

Enriqueta, ahalketurik natorkizu

O Enriqueta! Enriqueta maitia. Begibakarraren ausardiaz baliaturik, garai latzak, gaiztoak, larriak, garai ilunak bizitzea egokitu zaizuela azken urteotan esaten nizun aurreko batean. Eta oker nengoen. Ezjakinaren atrebentziaz oldarturik, sasoi maltzurak, tenore aldrebesak zirela zuontzat erran nizun. Zuontzat, Araba, Araba espainola, bihotzean soilik ez, tripetan ere sentitzen duzuenontzat, arabartasuna erlijio bilakatu zai-zuenontzat. Eta tronpatua nintzen.

Zilegi bekit, Enriqueta, txoko honetatik barkamena eskatzea. Lerro xume hauek zuriztapenarako erabiltzea. Zilegi bekit, Enriqueta, ahalketurik, lotsaturik, natorkizulako.

Baina ez nintzen ni konfunditurik zegoen bakarra. Espainolak izanik ere, gizaki arruntak direnentzat azken hauteskunde ondorengo egunak tragikoak izan ziren. Jakin badakit, Enriqueta maitia, inork ez duela esan lasterketak erraza izan behar zuenik, inork ez du ukatu Arabako nazionalista espainolok zeregin makala zenutenik, dema txikia zenik, lana samurra. Baina guztiek ez dute zuk duzun adorea, gogoa, kemenen. Ez daude zu bezala egurrik sendoenaz, altzairurik arinenaz eginak. Zure mireslerik fidelenak, jarraitzailerik sutsuenak, dizipulurik apalenak ere, erdietsiriko emaitza kaxkarrek etsipenera zeramatzen, tristurara, agoniara. Eta etsitzen hasiak ziren.

Eta hona hemen zorientasun eternorako atea irekitzen dien giltza, poz amaigabera darman eskailera, neurri gabeko alaitasuna ekarriko dien berria: Enriqueta Lehendakari.

Zure bizitza osoa gidatu duen gizartea zerbitzatzeko nahiak eta hiritarron aginduetara egoteko gogoak bultzaturik, Lehendakari izateko prest azaldu zara. Zu, Enriqueta maitia, arabarren artean arabarrena, arabarren batasunaren aitzindari, hiritarron zerbitzari, irakasleen eredu, hezkuntzan ikono, jakindurian daggerro-tipo, herrigintzan ikasbide. Garai ilunotan zugan soilik aurkitu ahal dute arabarrek aterpe, gasteiztarrek abaro, Araban sinesten dutenek babes. Enriqueta Lehendakari.

Ahalegin handiak egin dituzue azken urteotan arabartasun benetakoa lantzeko, lurralde jipoitu honen biharko oparoa jorratzeko, benetako historian oinarrituriko etorkizun berria eraikitzeko. Baina, jakin badakit, ahalegin handi hori alferrikakoa izaten ote

JOSEBA OLALDE

zen beldurrak atximurkatzen zizkiela barre-nak Arabako espainolei, ostikatzen ziela gogoa Arabako espainiar zaleoi.

Eta horra non agertu zaren zu, negargura amaigabe horri bukaera emateko prest, aferra larria konpontzeko gertu: Enriqueta Lehendakari.

Alferrik dabil Alfonso azken hilabeteotan zuok irekitako bidetik urratsak ematen. Alferrik ekarriko ditu Espainiako armadako hegazkinak Gasteizko zeruan txiribitoak egitera. Alferrik kaleratuko ditu ehunka irakasle eta alferrik polizia gehiago hartuko. Alferrik. Arabako espainol zintzoak soberan daki zein izan den horrelakoetan aitzindari, nor izan den horretan profeta: zeu, Enriqueta maitia, zeu Enriqueta Lehendakari.

Zuk soilik narotu ahal duzu Araban mas-pildu samar dabilen espainolismoa. Zu zara kikildurik dabilen nazionalismoa hausterreta-

Ahalegin handiak egin dituzue azken urteotan arabartasun benetakoa lantzeko, lurralde jipoitu honen biharko oparoa jorratzeko, benetako historian oinarrituriko etorkizun berria eraikitzeko

tik ateratzeko gauza den bakarra. Zuk eta ez beste inork du demak eskatzen duen inkernua. Zuk baino ezin duzu ieldu zaskardian irantzirik dabilen konstituzionalismoa. Enriqueta Lehendakari.

Ardor guerrero vibre en nuestras voces / y de amor patrio bendicho el corazón / entonemos el himno Sacrosanto / del deber, de la Patria y del Honor ¡Honor! / De los que amor y vida te consagran / escucha España, la canción guerrera / canción que brota de almas que son tuyas / de labios que han besado tu Bandera. / De pechos que esperaron anhelantes / besar la cruz aquella / que formaban la enseña de la Patria / y el arma con que habían de defenderla.

Besarkada bat Enriqueta maitia, Enriqueta Lehendakari, laster batean idatziko dizut berriro. Muxu bat. ■

Nahizkotik orokorrera

Azken inkesta soziolinguistikoek erakusten digutena da erregulariki: euskararen erabilera edo ezagutzaren piramidea adin klaseka, Iparralde demonio honetan, buruz behera dabilera. Bizitza aktibotik kanpo diren adinezkoetan %40az petik dira oraino darabiltenak, 16 urtekoentzat %11etan garelarik. Hogeitaz urte barne, hizkuntzaren ikuspegitik ematen zaion definizioetik euskaldun diren herritarren gaurko %60a beste aldera joana izan da. Edo ia. Eta sortuko diren belaunaldietan, sortze-tasa apalaren kausaz batetik, eta ehuneko euskalduntze apalagoen ondorioz, beherakadak jarraikiko du.

Ez gara jadanik euskarazko gaitasuna duten jende kopuruetaz mintzatzen ahal hemen. Hauek itoak dira euskarazko zerbait erabil dezaketenen multzo handiago batean, zeinen ahalak, komunikazio arruntaz mintzatzean, oso murriztak diren.

Aurten ere eskola sartze bat egin da. Nonbait han sartze hori lehen aldiz egin dutenen 10etarik 8k ez dute euskara badenik ere jakinen. Ez dira euskaldun sentituko, oso azaletik biziko duten gauza da.

Beti, nonbait han lehenbiziko aldiz esko-

DANI BLANCO

Hemendik hogei
urtera, nahikariaren
politika honekin
segituz, euskaldunen
kopurua %5ari
hurbil izanen da

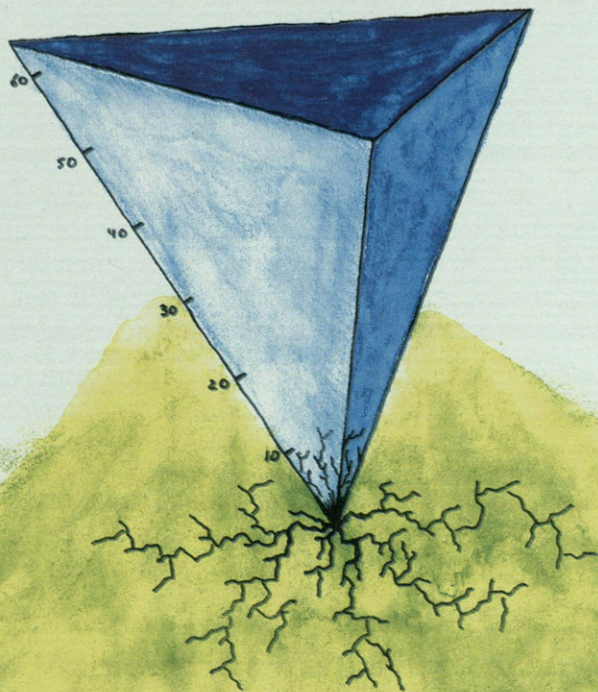
lako bidea hartu dutenen %20-25ak euskararekin *peu ou prou* topo egingen du. Ez dakit A erduan zenbait ordu euskaraz dituztenak zenbaki horretan direnez. Hasteko, B ereduak dira multzo handiena, izan estatu ala eliztar eskola-koak. D ereduarentzat, aldiz, ikastolen sarea dugu, nahiz entzuten hasten garen eliztar eskoletan ama-eskolei mugatu esperientzia bat abiatzen dela. B erduan, salbuespenak salbuespen, gorago deskribatu ingurumenarekin, euskara ez da haurraren komunikazio tresna gisa txertatzen ahal. Aipa dezagun, beraz, D erdua. Nik ditudan azken datuetan, ikastolen sareak adin klaseko %5a du eskolatzen. Euskara mailari doakionez, aldiz, ez da daturik agertzen, baina sendi da euskara maila apala dela, bederen ingurumen erdaldunetan. Eta nola liteke bestela? Kopuru horiekin babes minimorik ezin da eraiki eta naturala da indar berdinarekin ingurumen euskaldunean fruituak izan ditza-keenak, kasik hutsala izatea bestelako ingurumenean. Kopuru horiekin, ez du ikastolak euskarazko gaitasuna segurtatzen ahal.

Bizkitartean, jendearen nahikeria aipa dezakegu, gehiengo euskararen alde baitugu. BAMen haur ttipien burrasoen %56ak bere haurrak euskara ikas dezan desiratzen du. Nahikeria horiek ez direla gero zenbakietan ikusten esplikatze, administrazioaren kontra-ko jarrera aipa genezake, baina aitor dezagun ere desira hauek zinezko nahikeria izatera hel-tzeko ez dela behar den kontzientziarik, bestela zerbait harro bailiteke engoitik.

Bazen "Euskal Herri 2010" eta laino horien artetik sortu antolakuntza eskeman bozkatu neurrietan bat, zioena 2010a artean haur adin-klaseko %40 elebidun -B eta D-ereduetan eskolatzerara heldu behar zela. Ai ai ai, hori miraria!

Deus guti aldatu da 1997az geroz. Orain HPEP (Hizkuntz Politikarako Erakunde Publi-koa, delako GIP) horrekin, ez da gisa honetako helbururik aipu, non ez den delako "eskaera soziala" famatu hori, erran nahi baita sustut-sustut ez direla jendeak behartu behar -euskara ikastera bistan dena, euskara ez ikastera hori bai-.

Ematen du pareta bat dugula eraikitze-ko -berreuskaldun-tzea-, eta horretarako lan

Aurten ere eskola sartze bat egin da.

Nonbait han sartze hori lehen aldiz

egin dutenen 10etarik 8k ez dute

euskara badenik ere jakinen. Ez dira

euskaldun sentituko, oso azaletik

biziko duten gauza da

dezakegun materiala harri mokor bakar baten heinekoa dela: D eredu.

Azken aldian gai honetaz zerbaite agertu da gure kazetatzetan. Euskalgintzak bultzatu beharreko eskaeraz da solasa: etorri da garaia eskaera sozialaren tranpa horretatik ateratzeko, eta euskararen irakaskuntza eskola guzietara orokortzeko eskaera bultzatzeko —derrigortzea ez da ondo saltzen—. Denak hemen bizi garenez, denek behar dugu euskara ikasi —gure haurrek bederen—. Gainera, "ofizialtasunaren" eskaera orain politiko denek aho-mihiz onartzen dutelarik, horretan gelditzen bagara, kontzeptua bera sentsuz husturik gelditzekotan da, ez baitu jadanik jarrera *linguizidoak* eta aldeko jarrerak bereizteko balio.

Gauza bat argi da hemen. Hemendik hogei urtera, nahikariaren politika honekin segituz, erran nahi baita, nahi dutenek baizik ez ukanez harremana euskararekin, euskaldunen kopurua %20aren petik izanen da, 5ari hurbil gainera. Kasik hila, hila ez errateko. Bestalde, koheren-tziak berak eskatzen du, ofizialtasuna edo legeztatzea denek aipatzen dutenean, nahikeria edo eskaera soziala baizik aipatzen ez duen politika bat salatzea.

Beharrezkoa da, ene iduriko, eskaintzaren orokortzearen debate hau plazaratzea, ofizialtasunarena plazaratu zen bezala duela zenbait urte, urrats bat gehiago baita ber sentsuan. Naski inposatzen zaigun. Taktikoki, "oro-euskararen-alde" ilusio hori kraskatu behar baita, eta bakoitza berriz kokatzera behartu. Estrategikoki, aldiz, gure ildoak hortik baitoa, hori baita ofizialtasuna finean hobekien irudikatzen duen neurria edozein herritarrentzat. Azkenik hola baita euskaldunen kopurua goitiaziko aiseenik, sekula, estatuenaren ahulezia baten ondorioz, puntu hori lor bageneza.

Bihar, euskaldunen herririk izan behar bada hemen, euskaradunak ditugu behar oroz gaine-tik eta kopuruan. Kopurua denean, mailaz ere mintza gintezke. ■

Karmelo Ianda

"Usoak begiratzeko dira..."

...eta ez gainean jartzeko". Bilboko Udalak, alkate Iñaki Azkuna buru duela, "Bakearen eta Tolerantziaren Alde"ko kanpaina jarri du abian, eta lehengo behien tokian, uso erraldoi koloretsuak pausatu ditu, hegoak zabal-zabalik, bide eta zubi bazterretan. Baina begiratzeko besterik ez direla argitu du

berehala auzapez bilbotarrak, uso bakoitzaren gainean agindu idatzia. Azkunaren Bilbon ez baita tolerantziarik inondik aurkitzen, eta bai demasiako bazterkeria eta ilunkera. Lehendik ere bagenuen Azkunaren filia eta fobia anitzen berri, hala Unamunoren aldeko neurrigabeko mirespena —berdin beronek euskararen galpena aldarrikatu eta bizkaitar oinezkoak jebotzat baitzituen— nola Arestiren bazterketa, haren omenezko oroigarriak bazterrerara jaurtiaz.

Azkunaren tolerantzia partikularren azken dosia hartu behar dugu orain bilbotar gaixook: Bihotz Sakratuaren estatua zaharkitua prestu berriztatzea doala iragarri digu, horretarako diru-laguntza oparoa eta teknikari trebe ugari eskainiz. Nazio-katolizismo ilun eta oldarkoraren sinbolo erraldoi hori —"Reinaré en España"— geure buruen gainean tente izan dezagun beste mende batez. Ikustekoa. ■

Joxe Mari Ostolaza

Larritasunak

Jota bota du bere burua harresitik gazteak, bere bizi oinazetuari bukaerarik eman ezinik edo. Ingurua tortura-gune, ez dio nonbait beste irtenbiderik aurkitu jasan ezineko egoerari eta bere buruaz beste egitea erabaki du. Horretara emanak beti du non, nola eta noiz gauzatu erabakitakoa. Guztiok dugu

ezagutu lagunen iseka, edo eta parte hartzaile izan gara norbait larrutze orduan. Gure gaztaroan, eskola baino kalea genuen gure lege-leku, oraingo porlanaren inbasioak eskolara mugatu duena. Hondarribiko Jokinen, bere izugarrian, ez zaigu berria egin, gure auzoan holakoen lekuko izan baikin. Argentinan ez bezala, bukaerak bilakatu du biktima, ordu artean pairatutakoen borrarroak seinalatuz. Argentinan aldiz, bukaerak bilakatu du, omen torturatua borrarro, borrarroak eraso eta hil batzuk eta larri zauritu besteak erabaki duenean. Egoera bereko bi bukaera ezberdin. Ez diegu gizarte hoberik eskaini gure seme-alabei. Bere jorian, narotasunean, hau ez da guk ezagututakoa baino sanoagoa, ahula azkarragoa izaten lagunduko zukeen amestutako hura. Inoiz ezagutu dugun eskola arduratsuena omen dugu, inoizko demokratikoen, parte-hartzaileena. Hala uste genuen, horretara gindoazen kilometroka. Guraso eta irakasleena eskola ez ote dugun beldur naiz. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

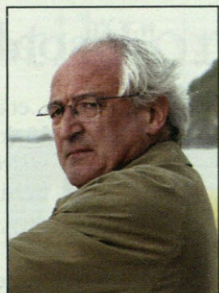
Kanona

Lerroon irakurleen artean Athletic-zalerik balego, barkatuko ahal dit mirari txit ulergaitz batek sortu didan harri-duraren berri ematea: Bilbo deitzen duten hiri ederrean, Guggenheim izeneko artearen gailur-tontor-ikur-sinbolo handia eraiki eta Rothko bezalako artista *glamurosoenak* ezagutu eta gero, bizkarra erakutsi diote Dario Urzayren kamiseta xaloari. Estetikaren izenean? Urzayren disceinua ez delako hiriari suposatzen zaion modernitatearen duin? Ba ez. Marrazkia, antza, Athletic-en kanon tradizionalaren minimoen azpitik dago.

Berriro tradizioaren aitzakia, oraingoan kirol munduan, berrikuntzak sortzen duen izu eszenikoari aurre egiteko. Baina halako kamiseta bat eramateak kirolariei eta zaletuei auzo-lotsa sortarazten diela diotenei ahaztu bide zaie orain ehun bat urte Getxo inguruko gazte *anglofilo* aberaskume haiek zer nolako auzo-lotsa eragingo zuten Bilbo inguruetan galtza motzak jantzi eta baloi baten atzetik hasi zirenean...

Oso hurbil

Egunotako batean, Donostiako Lagun liburu-dendan Jose Ramon Rekalderen memoria-liburuaren orri-pasa nengoela, ARGIA honetako asteroko kolaboratzaile batek kontatua etorri zitzaidan burura: trantsizio garaian, ni bizi naizen tokitik oso hurbil dagoen herri batean, azken ehun urtetan bertako mutiko gehienak hezi zituen ikastetxe erlijiosoak ateak itxi behar izan omen zituen egoera politiko berriak hartaratuta. Fraideak minduta zeuden, uste baitzuten herria esker txarreko portatzen ari zitzaiela, eta zeukaten ospina herritarrei erakutsi nahirik, ikastetxeko ikasleak bildu, eta kolegioan zeuden liburu guztiak patiora botatzen jarri zituzten haurrak. Gero, su eman zioten liburu-pilari. Imajinatzekoa da mutiko haien poza eta algara. Pasarteak kontatu zidan ARGIA-ko kolaboratzaileak hamar bat urte zituen orduan. Mutilari letra-kontuak gustatzen,

ALBERTO ELOSEGI

Uste dugu, eta

uste okerra da,

gaztelaniaren

ereduaren mapa

betetzeak

homologatuko

gaituela.

Kultura,

oinarrian,

itzulpena da

eta hiruzpalau bat hiztegi salbatu zituen sutatik. Oraindik gordeta dauzka bere base-rian.

Berrogeita bost bat urte lehenago, 1933an, hainbat zine-kamera eszena grabatzen ari zen bitartean, hogeita mila liburutik gora erre zituzten Berlingo plaza batean. Steinbeck, Zola, Hemingway, Einstein, Proust edo London-en obrak suaren gozagarri zirelarik, Goebbels-ek esaten zien *zibilizazio berriaren* festa hartara bildutako jarraitzaileei: "Suaren argiak eta beroak gozatutako gau eder honetan oso ondo egiten ari zarete iraganeko lizunkeriok erretzera botata. Sinbolismoz betetako ekin-tza bat da, mundu guztiak ikusiko baitu hil dela espiritu zaharra. Errauts hauetatik jaio-tzen ari da espiritu berria". Oso gutxi iraun zuen espiritu berri hark. Eta ez zigun Einstein-en -eta su hartatik ihes egin zuten hain-baten- hitzak gozatzeko aukera guttiz erre: "Sakonki gorrotatzen ditut musika baten harira errenkan desfilatzen diren uniformat-uak -idatzi zuen Einstein-ek-: naturak izan-dako erroreren bategatik daukate zerebroa; baina berez, soilik bizkarrezurra eta han-kak izatea dagokie".

Beslan

Beslango eskolan, izugarri-keriaren liburua zabalik. Letrak, odolez. Kristalik gabe-ko leihoetatik begiratuko bage-nu, paisaian udazkenaren lehen arrastoak nabaritutako geni-tuzke...

Terrorismoaren kontra legalitatea gorde behar dela diotenei zein injusti-zia zaharren izenean dena zuzartzeko gai direnek hau eta hori eta hura esan dute, eskolako patioan entzuten zen isiltasuna urratuz. Juan Kruz Igerabiderena parafraseatuz, hondatzen duen oro areago kakazte-ko abildadea du zenbaitek...

Arrantza kontuak

Orain gutxi, paper zaharren artean nenbilela, "arrantza oro ez da astoaren" esaldia topatu nuen. Hasiera baten pentsatu nuen *arrantza* hitzaren polisemiak eragindako esaldi bat zela: astoaren arrantzaz gainera, arrainen arrantza dago. Gero, ordea, pentsatu nuen

irudiak:

Eli Gurrutxaga

esaldiak beste bat zuela, seguru asko, asmoa: bada gizakiaren ahotik irtendako arrantzarik ere, gizakiok askotan egiten baitugu astoarena.

Itzulpenak

Itzulpenen kontrako halako jarrera atzerakoi batek sustrai sendoak izan ditu gurean. Ez omen du originalaren jariorik, hori izan da erabili izan den argudio nagusia. Eta, aurreiritzi horren haritik, itzulpenek ez dute sarrera handirik izan eskoletan.

Baina, nire adiskide batek dioen bezala, aurreiritziek antza handia dute aurre-irrintziekin, eta badirudi ahultzen ari dela itzulpenak menosteko jokaera hori. Esan didatenez, gero eta original gehiago ari da sartzen eskoletan —eta horri buruzko datuak eztabaida ezin dira nonbait—.

Sortzaileok, euskararen merkatu normalizatu batean, ezin dugu irakurlego normalizatu baten gosea guztiz ase, itzulpenik gabe euskara ezin irits daiteke irakurlegoak nahi —eta behar!— dituen esparru zernahitarakora. Sortzaileok zuloak estaltzen jardun, orain literatura erotikoa eginez, orain poliziakoa, hurrengoan alpinismoa?

Uste dugu, eta uste okerra da, gaztelaniaren ereduaren mapa betetzeak homologatuko gaituela. Kultura, oinarrian, itzulpena da. Kultura jakin bat ez litzateke den bezalakoa, baldin bertako partaide diren gizon-emakumeek harremanik izan ez balute beste kulturekin. Bere arima garbia, aratza, autoktoenetan autoktoena dela uste duen herria ere nahasketen ondorioa da, eta herri aratz horren ezaugarri asko kanpotik etorriak dira, alde edo molde egindako itzulpenen bidez. Yeats-ek zioen bezala, "ezer ez da garbi eta nahasketarik gabea". Eskoletan hasi dira, nonbait, ohartzen.

Esku apala balea zuriaren atzetik

Sinismen —eta kemen!— handia behar da esateko askatasunaren, justiziaren eta elkartasunaren alde egiteak onura gehiago ekartzen dituela galerak baino. Eguneroko bizitza guztiz kontrakoa esaten ari zaigu telebistaren bidez, saltokietako erakusleihoetatik, hedonismoaren bizi-pozarekin...

Ez naiz filosofoa eta ez dakit gauza handirik auzi moralez, baina badakit zein zaila den balore batzuk defendatzea, jakin gabe zeintzuk diren balore horiek estimagarriak

egiten dituzten arrazoiak. Erlijioan bilatu behar ditugu? Ideologian? Ez, dirudi oso koherentea balore batzuk defendatzea defentsaren arrazoiak ezagutu gabe.

Baina halatan ere: arrazoiak ulertzen ez dituen kausengatik, bada oraindik gure barru-barruan zerbait gogorarazten diguna askatasuna, inon kabitzekotan, elkartasuneko esku apal batean kabitzen dela, Claudio Rodríguez-ek bertso gogoangarri batean esan zigun bezala.

Melvilleren Achab-ek zioena, balea zuria- ren atzetik zebilearik: "Oinazeen jaioa, gizakiaren patua da bizitzaren angustia bizi, eta oinazez hiltzea. Hala bedi. Baina oinaze guztiek ere ez naute errendituko".

Merkatua

Zapaterori inozoa deitu diote utopia pixka bat eskatu duelako hirugarren munduaren premiei erantzuterakoan. Zer uste du? Ezer egin lezakeela globalizazioak ekonomiari eman dion askatasun erabatekoaren kontra?

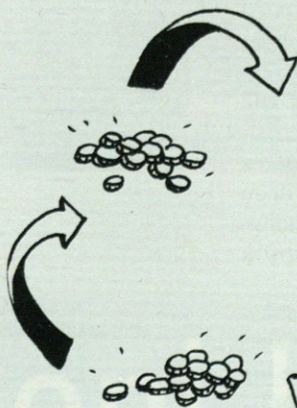
Sinismen —eta kemen!— handia

behar da esateko askatasunaren,

justiziaren eta elkartasunaren alde

egiteak onura gehiago ekartzen

dituela galerak baino

Merkatuak baloreak baino harantzagokoa omen den izaera pitzadurarik gabea baldin badu, hurrenez hurren dator jarduera ekonomikoa juzka ezintzat jotzeko ondorioa. Nork juzkatzen du euria? Nork esan dezake deus txarrik nahiz onik egunari gaua segitzeari buruz? Antzera samar jokatzeko dugu merkatuarekin eta diruarekin ere: juzku moralen gainetik edo aparteko eremu ikusezin batean jarrita baleude bezala begiratzen diegu. Fisiokratek esana: *L'argent va de lui même*, diruak bere bidea egiten du. ■

Bixente Serrano Izko

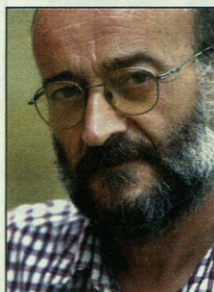
IRAKASLE ETA IDAZLEA

"Gure" Makiavelo

Utikan Etika! Hitz egin dezagun, ordea, etika anitzez. Nor zara zu, hil nahi zaituenari etikarik eza leporatzeko? Egon seguru, etika batek mugitzen du hil nahi zaituen hori. Eta zure etikak mugituko zaitu erasotzailea hil nahi izatera. "Ez hil inor" funtsezko agindu hori mintzo: ziur al zaude etika guztien puntu komun gutxieneko bat dela? Alta, "Batzuetan, inor hil behar dugu" bertze hori ez ote da etika ia guztien puntu komun ia bakarra? Gehien betetzen dena bai behintzat. Etengabe hausten da "Ez hil inor" agindua, *bekatuan* erori gabe. Are gehiago erranen nuke nik: ustezko kontsensu zabaleneko "Ez hil inor" horrexek bultzatzen gaituela zenbaitetan inor hiltzera, horra. Horren muturreko adierazle, aho bilorik gabe Bushen eta enparauek mahairatu duten "gera prebentiboaren printzipioa". Haien etikan dago hori.

Gure pentsaera judu-kristauan, *Biblia* du iturburu "Ez hil inor" horrek. Baina zein da "inor" *Bibliako* hizkeran, zein zen "nor" judutasunean? Ene buru soil a ere oilo-larrua egiteko modukoa da Israel Shahak-en idazkien irakurketa. Judua izanik bera, judu ortodoxoen kontrako zigor intelektualik zorrotzena dugu Shahak. Horra, ba, agindu horren erranahi zehatza: ortodoxia juduak "'gizaki' (*adam*) hitzak 'judu' erran nahi duela dio". "Inor" dena, gizakia da. "Ez hil inor" horrek, "Ez hil gizakirik (judurik)" erran nahi du. Jentilak ez ziren inor, palestinarrek ez dira inor: inoren, judu (gizaki) baten bizitza arriskuan jarriko ez badu, hil egin behar du juduak jentila -palestinarra, gaur-; hots, gizakia ez dena. Eta ez pentsa soilik juduen bitxikeria denik. Kultura orotan, hizkuntza orotan, herrikideak bakarrik, herri-hizkuntzaz egiten zutenak bakarrik ziren hiztun, gizaki. Bertzeak, barbaro, erdal-dun, inor ez. Erne: "Ez hil inor" aginduak ez du inor ez dena babesten. Etika oso bat dugu hor. Adibidez, gerra edo katastrofe humanitarioen burugabekeria semantikoen azpitik susma dezakegun etika lazgarria.

Gatozen etxera. ETaren arazoa ez da etikarik eza. Ez bere jaiotzan, oraindik hil ez zuten; ez gero, hil egiten hasi zenean; ez eta terrorismoaren estrategian sartu zenetik hona ere. Areago, ETaren etika ez dago uste bezain urrun bertze etika askotatik. Alta, zer gerta ere zuk zeuk hiltzen hasteko agintzen

MIKEL SAIZ

dizuten bertze etika horietatik hurbilegi jarri zen aspaldi. Horra bere arazo etiko/politiko. Hasieran, askapen etikaren eremuan mugitzen zen. Arazoak arazo, erroreak errore, *bekatuak bekatu*, eremu etiko horretan iraun zuen luze. Baina, dinamika armatuak eragin zituen deabruzko urlasterrek eramaten utzita, jauzi bat egin zuen bertze eremu etiko batera, etika makiaveliko batera, terrorismoaren bidetik abiatu zenean. 1998ko su-etena eta EHren sorrera izan ziren etika horretatik atera behararen frogarik argiena. Eta aurtengo M-11koa frogarik izulaborrigarriena.

Ulertzen hasi al da ETA? Orain gutxi, ekintza "apalagoak", odol isuria saihestu nahi duten ekintzetan hasi da. Jatorrizko espiritura itzuli nahia? Baina balio ote du horrek dagoeneko?

Ulertzen hasi al da ETA? Orain gutxi, ekintza "apalagoak", odol isuria saihestu nahi duten ekintzetan hasi da. Jatorrizko espiritura itzuli nahia? Baina balio ote du horrek dagoeneko?

Garai haietan hiztun izan zitezkeen bonbak, hitz hutsekin erran ezin zena adierazten zuten nonbait. Gaur hitzez adierazi ezin daitekeen zer adieraz dezakete horrelako ekintzek?

Garai haietan hiztun izan zitezkeen bonbak, hitz hutsekin erran ezin zena adierazten zuten nonbait. Gaur hitzez adierazi ezin daitekeen zer adieraz dezakete horrelako ekintzek?

Bertzelakoa du xedea: bere itzala eszenatikian luzatu nahi du ETak, edozein unetan sartzeko prest begi bistatik kanpo fokuen aurreko gorpu opakoak daudela oroitaraziz. Tira, gorpuak sartu... eta zer? Errefusapena baizik lortu ez zueneko makiavelikotasuna berpiztu...? Horren zain dago bertze aktore asko, joko makiaveliko horretatik atera zituzten etekinak biderkatzeko irrikan. Ez, "gure" Makiavelok protagonizatu egin zituen bere eszenak. Eszenak protagonizatu... eta uxatu ikuslegoa. Ezin du berragertu eszenatokira. Ilunpeak oroitarazten ditu ETaren itzalaren luzapen horrek. ■

lhesi
Galdameseko
meatzetan
barrena

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*
❑ *Sukaldean*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *lhesi*
❑ *Makina bat kontu*

Zientzia
Animaliei
barra kodea
jarri nahi diete

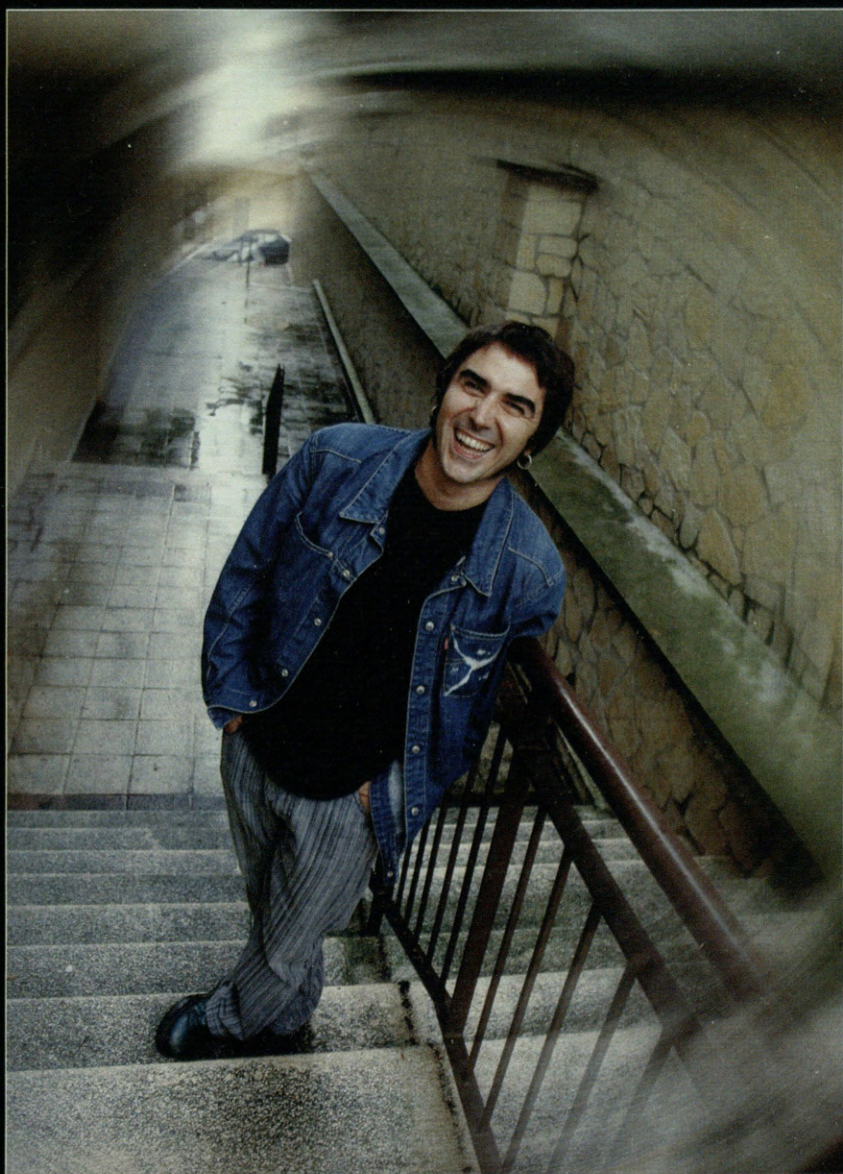
ARGIA

erdiko kaira

kultura eta aisia

Zirkulua eleberria
plazaratu berri du
idazle
aretxabaletarrak.
Telebista du lanbide
eta mundu horixe du
lehengai izkiriatu
duen nobela
beltzean.

Andoni Urzelai

«Famatu ez dena, ez

BIZITZAREN FILMAN bigarren mailako pertsonaia izatea baino gauza okerragorik ez ei dago. Hori uste dute behintzat Andoni Urzelairen *Zirkulua* nobelan agertzen direnetatik askok. Eta horregatik saiatzen dira gailentzen, bakoitza bere erara, famatu betierekoa bihurtu nahi lukeen psikopata hiltzailea, hura bere asmoetarako erabili nahian dabilen psikiatra, telebistako *Luz roja* saioko aurkezlea zein horien guztien hariak mugitzen dituen CESIDeko ardura-duna. ETA eta erakunde honen inguruarekin behin betiko akabatzea nahi dute, eta horretarako guztia da zilegi, kaleetan izua barreiatzeko balio baldin badu. Tren edo hegazkin bidaia baten astunaz ahazteko erabat aproposa den intriga nobelaren osagaiak, hala ere, gehiago dira, hor ageri baitira, baita ere, Ertzaintzako zerbitzu sekretuetakoak, ETA erakundeko kideak eta gutxien espero dutenean hiltzera kondenturik daudenak. Eta oroz gain, telebistaren mundua eta haren ikusle pasiboak. Hona

PILAR

IPARRAGIRRE

Argazkiak: Dani Blanco

hemen *Zirkulua* eleberraren egileak horretaz guztiaz egin dizkigun gogoetak.

Gure artean ba omen da famatu eternala bihurtzearen edozein gauza egiteko prest dagoen asko. Zer egingo luke Andoni Urzelai ospetsu bilakatzeko?

Ezer ez. Beno, *Zirkulua* liburuko pertsonaia guztietan badago zerbait izateko nahia, eta nigan ere halako zerbait egongo da, gaurko gizartean geroz eta gehiago baitago grina hori, eta iruditzen zait telebista mundutik sorrarazten dela. Ez dakidana da nahita bultzatutako gauza bat ote den edo ez, baina badago. Egun-gizartean entzutetsu ez dena, ez da ezer, zentzu batean bada ere; hau da, norberarentzat izango da, baina norberaren proiektzioa ez da ezer, ez baldin bada entzutetsua. Orain, neuk pertsonalki, ez nuke ezer egingo horrelakoa izateko.

Beraz, entzutetsu izateko inolako grinarik ez daukazu?

da ezer gizarte»

Ez dut uste, nahiz agian ezkutukoren bat izango dudan, idazten den puntutik... Bestela, norberarentzat idatziko luke batek. Baina ni gehiago ari nintzen ezagun unibertsala bihurtzeko grinaz.

Ospetsu bilakatzeko grina-ez grina, zuk *Haginkadaka* zure lehen nobelarekin lrun Hiria literatur saria irabazi zenuen 2002an. Zer nolako harrera izan zuen liburu horrek irakurleen artean?

Halako lehiaketak irabazi ondoren irtendako liburuek ez dute gero merkatuan zabalkunde normala izaten, beren argitaratzea apur bat testimoniala izan ohi da eta jende askori ez zaizkio heltzen. Behintzat, *Haginkadaka* nire inguruan oso jende gutxi irakurri du, eta irakurri duenari oso astuna egin zaio. Normala ere bada. Lehenengo aldiz zerbait idazten duzuenean, barrenean daukazun dena hor sartzen ahalegintzen zara, edozein zirrikitu bilatzen duzu zeure ideiak-eta botatzeko, eta ondorioz istorioak garrantzia galtzen du, eta nobela irakurtezin bat egiten duzu. Lehiaketetan beste gauza batzuk baloratuko dituzte, baina nirea bederen nobela moduan irakurtezina zen, eta nire iritziz nobela bat irakurterraza izan behar da, horretarako hartzen du irakurleak: entretenitzeko, hausnartzeko edo nahi dena, baina haren irakurketa ezin da inolaz ere oztupo izan asmo horiek lortzeko, eta *Haginkadaka* baten. Oso idazkera ponposoa zuen, eta istorio bera ere gehiago zen nik zerbait gauzei buruz neuzkan ideiak botatzeko aitzakia.

Nolanahi ere, lehiaketa irabazi zenuen berarekin. Asko lagundu al zizun horrek?

Dudarik gabe. Horrelako sariak bultzada dira norberarentzat. Idaztea oso gauza indibiduala da, ziurtasun gabezia handia eduki ohi da, eta lehiaketa irabazteak gutxieneko talentua izango duzula pentsarazten dizu, eta idazten segitzeko gogoia eman.

Zuk *Zirkulua* osatzeari ekin zenion.

Zeintzuk izan dira zure bigarren nobela honen nondik norakoak?

Narrazioaren istorioa ez daukat garbi... Nik nahi nuena telebistak gizartearen duen eragina kritikatzeko zen, eta halako trama bat eraiki nuen hori egiteko. Banuen beste helburu bat ere, lehenengo liburuaren ondorio gisa: nola edo hala nobela entretenigarri eta erraz bat osatu nahi nuen, iruditzen zaidalako euskaraz falta direla horrelakoak, nik behintzat irakurle moduan sumatzen dut horren falta.

Zirkuluaren traman, Espainiako Estatuko polizia indarrek, psikopata hiltzaile bat eta telebista saio bat erabiliz, ETArekin behin-betiko amaitzeko plangintza izugarria jartzen dute martxan. Norbait ideia saltzeko ahalegina al da zeurea?

Ez, ez! Halako gauzak sarri egon direlako bururatu zitzaidan hori. Ni oso "esku beltz" zalea naiz, beti uste izan dut guretzat oso sinpleak diruditen gauzen atzean sekulako trama

ONDARROAKO UDALA

Agustin Zubikarai IV. Saria Nobela Laburren Lehiaketa

- Noiz arte aurkeztu: Abenduak 1
- Sariduna Elkarlaneanekin argitaratua
- Epaimahaia: Miren Agur Meabe, Kirmen Uribe, Xabier Mendiguren

Udal Euskara zerbitzua
94 683 36 68

beltzak daudela, eta hor jardun dut, interes zehatz batzuen atzean zer egongo den jakin nahian. Eta nobelarako aukeratu nuen hipotesia ez da hain irreal ere. Apur bat erradikala eta fikziozkoa izan daiteke, baina seguru nago, ez hor planteatzen den bezalako ahalegina, baina gainontzean denok ezagutzen ditugula intoxikazio informatiboak, gerra zikinaren erabilpena eta horrelako mila gauza. Gauden munduan edozein modutan justifikatzen da gerra bat, hor dugu Iraken kasua. Beraz, ez da zaila gertatzea nik *Zirkuluan* agertzen dudana. Askoz gauza latzagoak ikusten ditugu egunero.

Zurean porrot egiten du plangintzak azkenean. Errealitatean gertatuko balitz, hala izango ote zen?

Ez dakit. Antzeko ahaleginak egon dira. Eta seguruenera badaude Gobernuak indarrek bultzatutako estrategiak jendea geroz eta

gutxiago mugi dadin. Gizartea asko aldatu da azken hamar urte hauetan, uste dut hori nabarmena dela. Jendea askoz ere gehiago bizi zen kalean orain dela hamar urte. Gaur egun, gero eta gutxiago, etxean gelditzen da, bunkerizatuta. Eta niri iruditzen zait aldaketa hori bultzatua dagoela, maila batean bada ere. Egungo telebistako informa-

tiboa jartzen duzu eta, bitxia da baina, ordu-erdi irauten badu hogeita minutu izango dira "gertaerak" edo tankera horretako berriak eskaintzeko. Nire iritziz hori jendea beldurtzeko egiten da.

Kalera atera ez gaitzen?

Gutxienez kalea arriskuarekin lotzeko, gure inkontzientean halako zera bat sortzeko.

Eta polizia gehiagoren beharra sentitzeko?

Bai, azkenean hori kate bat da. Liburuan kontatzen den moduan, estatu batek ez baldin badu areriorik, ez dauka armadaren beharrik. Kalean ez badago arriskurik, ez da behar polizia-rik... Gizartearen norabideari buruzko gogoeta txiki bat egin nahi izan dut nobelan, azalduz nola justifikatzen diren egoera polizia-lak, zer-nolako beldurrak sorrarazten dituzten, bai norberarengandik gertuen daudenekiko, bai mundu zabalekoekiko. Gizaki zentzu guztietan beldurtu bat lortu nahi dute.

Psikopatarena izan al da telebista eta oro har komunikabideak salatzen espresuki aukeratu duzun papera?

Bai. Azken batean nire psikopata gizagaixo bat da. Jendea hiltzeko daukan arrazoi nagusia ez da burutik eginda dagoela, ospetsu bihurtu nahi duela baizik. Izan ere, nork ez die inbidia telebistan azaltzen diren jendilaje horiei: futbolariak, *Gran Hermanon* edota *Crónicas Marcianas*en azaltzen direnei? Denok daukagu irudipena, lanik egin gabe, primeran bizi direna. Garai batean galdetzen zenion haur bati handitzen zenean zer izan nahi

"Jendea askoz ere gehiago bizi zen kalean orain dela hamar urte.

Gaur egun, gero eta gutxiago, etxean gelditzen da, bunkerizatuta"

zuen, eta batek erantzungo zizun suhiltzaile eta beste batek sendagile edo antzeko zer edo zer. Gaur egun, berriz —hala erantzun zidan behin nire iloba txikiak behinik behin—: nik famatu nahi dut izatea. Erantzun izugarria iruditu zitzaidan. Susmoa dut, gainera, dirua lortzeaz harantzago doan zerbait dela. Gehiengoari inkesta bat egingo bagenio, galdetuz: zuk zer nahiago zenuke izatea, famatu diruz erdipurdi ibilita, ala zeharo anonimoa eta dirudun? Seguru nago famoso izatea aukeratuko lukeela jendeak.

Idazle askok esan ohi du idazten sufritu egin duela. Oso oker egongo al ginateke zuk *Zirkulua* osatzean gozatu egin duzula susmatuz?

Ez, hala da. Beno, idaztean beti sufritzen da, buruan daukazuna azaltzeko moduarekin eta beste, baina bestela oso ondo pasa dut nik nobela hau osatzen.

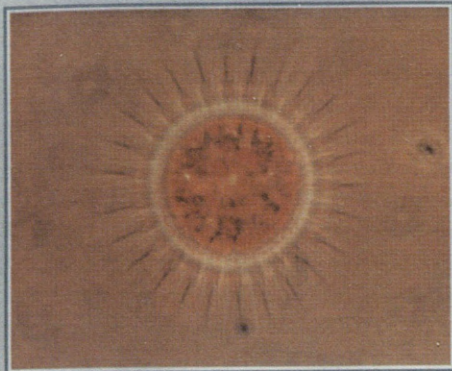
Hortaz, zenituen asmo guztiak bete dituzu bera- rekin?

Ez erabat. Berrirakurri dudanean konturatu naiz —dauzkan akatsez gain— istorioak gorantz eta gorantz egiten duela eta momentu batean piramide baten moduan jauzi egiten dela. Buakaeran klimaxa berehala apurtzen da. Horrek badauka bere justifikazioa: nobela hau idazten ari nintzenean, martxoaren 11ko atentatuak izan ziren eta sartu zitzaidan halako zirrarak! Hor nengoen ni, halako gizarte klaus- trofobiko bat irudikatzen, jende guztia etxean, polizia kalean... Atentatuak gertatu, eta pen- tsatu nuen, ea errealtateak aurre hartu behar dion nik asmatutakoari? Eta di-da batean eman nion amaia. ■

ZER DA BIZIA? ADIMENA ETA MATERIA

Erwin Schrödinger

ZER DA BIZIA? ADIMENA ETA MATERIA

Erwin Schrödinger fisikari kuantikoen artean pentsamendu filosofiko sakonena eta garatuena sortu zuen ikerlaria dugu. Gainera oso dibulgatzaile trebe bihurtu zen. Liburu honetan agertzen diren bi idazkiak dira, alde horretatik, garrantzitsuenak.

Zer da bizia? idazkia, errealtate biologikoa, fisika eta matematikatik ikertzeko lehen saio seriotzat har daiteke. Termodinamikako bigarren legeak "entropia gehitzearen ondorioz, unibertsoa kaosera zuzentzen den sistema bat dela" dio. Nola da posible baieztapen hori uztartzea, unibertsoan bertan existitzen den planeta batean (gure Lurran hain zuzen) non izaki gero eta konplexuagoak (ordenatuagoak eta dimentsuak) sortzen diren? Arazoa gaurdaino heldu eta unibertsoaren hedatzerarekin irmoki loturik agertu da erantzun liluragarria.

Adimena eta materia idazkian, beste arazo sakona aztertzen du Schrödingerrek, egun egiten ari diren ikerkuntzen aitzindari bihurtuz. Nia eta kanpoko Errealitatea bi gauza desberdinak (alderatuak) dira edo maila kuantikoaren azpian dagoen errealtate berdineko forma kontingenteak? Horren ezatabaidaren ondorioak izugarritzko konnotazio filosofiko, etiko eta moralak ditu, egunean pil-pilean direnak.

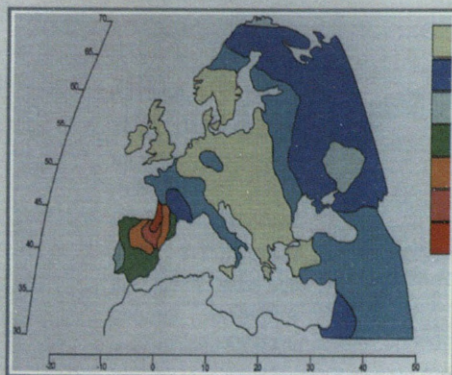

GAIK

ARGITALDARIA

GENEAK, HERRIAK ETA HIZKUNTZAK

L. Luca Cavalli-Sforza

GENEAK, HERRIAK ETA HIZKUNTZAK

Luigi Cavalli-Sforzak populazioen genetikako ikerkuntza irauli du bere espezialitatearen emaitzak mapa kulturalekin harremanetan jarritz. Bere kolaboratzaileekin batera, planeta osoan kartografiatu egin ditu geneen banaketak eta mapa genetiko horiek korrelazioan jarri ditu beste hainbat erreferentzi historikok (arkeologikoak, linguistikoak, paleoantropologikoak, migraziokoak, demografikoak, ...) eskaintzen dituztenekin. Ondorioz, leinuak, migrazio-mugimenduak eta horrelakoak eratu ahal izan ditu.

Diziplina anitzeko datu horien guztien sintesiak aukera ematen digu giza espeziearen sorreraren eta azken 100.000 urteko garapenaren ikuspegi berri bat azaltzeko, izan diren iraultza teknologikoetan ere oinarrituta. Ikuspuntu zientifikoak erabiltzen ditu arraza edo herrien identitateen oinarriak bezalako kontzeptu labainak argitzeko, eta giza espeziearen geroari buruzko iragarpen itxaropentsuak ere egiteko.

Azpimarratzekoa da Euskal Herriari buruz ematen dituen datuak (Quienes somos? liburuan gehiago garaturik) non labarretako artearen mapak, mapa genetikoak eta mapa paleolinguistikoak bat egiten duten.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

Ezpalak

KATIXA GARATE

J. H. / ARGAZKI PRESS

Juan Txillida Ameztok

erakusketa paratu du Bilboko Epelde & Mardaras galerian. Pinturatik eskulturara egin du jauzi azken urteetan eta erdibidean dauden obrak, pintura itxurako-

ak batzuk eta eskultura formakoak besteak, jarri ditu Bilbon.

Bikoteatroak, Patxo Telleriak eta Mikel Martinezek alegia, lan berria estreinatuko dute urriaren 16an Bilboko areatzen: Bernardo Atxagaren *Lezio berri bat* ostrukari buruz.

Manu Gojenola bizkaitar albokariak *Albokaren alde* batzuk liburua osatu du. Herri Musikaren Txokoak sortutako Herri Musika Bildumako bigarren liburua da Gojenolak idatzitakoa.

Captain Nemo

taldeak lehenengo diskoa atera berri du Metak diskoetxearekin: *Korrontearen kontra, urpekari bat*. Diskoko punk, rock eta hardcore abestiak Tolosako Bonberenean grabatu dituzte.

Xabi Borda gazte azpeitiarrak estraineko poema liburua argitaratu du Susa argitaletxearekin: *Birika zatiak*. Bere lanak *Literatuzta* aldizkarian plazaratu izan ditu.

Daniel Calparsoro bere filmografiako seigarren pelikula filmatzen ari da: *Ausentes*. Ariadna Gil eta Jordii Mollá dira aktore nagusiak.

Susana Koska aktore eta zuzendari donostiarrak *Mujeres en pie de guerra* dokumentala estreinatuko du urriaren 22an. Frankismoaren aurka borroka egindako sei emakumeren bizipenak jasotzen ditu zinema lanak.

Saltsa Euskadi sarietako izendapenetan

AZAROAREN 23AN banatuko dira Euskadi Literatura sariak eta dagoneko jakinarazi dituzte finalistak. Euskara arloko sarietan polemika piztu da. Bost liburu finalista hautatu ditu epaimahaiak (Bernardo Atxagaren *Soinujolearen semea*, Felipe Juaristiren *Airezko emakumeak*, Jokin Muñozen *Bizia lo*, Jon Alonsoren *Hodei Berdeak* eta Xabier Montoiaren *Denboraren izerdia*). Alonsok eta Montoiak uko egin diote izendapenari, sariaren hautagai izateko haren oinarriak onartuz agiri bat sinatu beharra zeukatelako. Idazleok ez dute egoki ikusten hori egitea, beraiek ez baitira sarira aurkeztu. Iaz gauza bera gertatu zen itzulpen sarietan. Koldo Izagirre finalista izendatu zuten eta idazleak uko egin zion agiria izenpetzeari. Aurtengorako oinarri horiek berrikustea eskatu zuen iazko itzulpengintza epaimahaiak, baina oinarrien araua aldatzerik ez zegoela esan zuen Arturo Garcia Fiel Kultura Sortu eta Zabaltzeko Zuzendari-tzako teknikariak.

Amsterdameko erdialdean dago Melkweg.

Holandarrak Euskal Herria ezagutzeko gogoz

KOMUNIKABIDEEK Euskal Herriaz ematen duten irudi negatiboari aurre egin nahian, euskal kulturari eta Euskal Herriari eskainitako egi-

tarau oparoa antolatu du urrirako Amsterdamgo Melkweg kultur zentroak. Euskal zinema erakutsiko dute hil osoan, *Au Pays des Basques*etik hasi eta Julio Medemen *Euskal pilotaraino*. Urriaren 9a egun berezia izango da. Film labur andana eskainiko dituzte eta euskal kirolari buruzko hainbat saio ere bai. Euskal sukaldaritza dastatu ahal izango da, eta bertsolariak eta txalapartarien emanaldiak izango dira. Behatokiko abokatu Julen Arzuagak eta *Berriako* ordezkari Gurutze Jauregik hitzaldia eskainiko dute eta gauean Fermin Muguruza eta Kontxakantxa Sound System, Inoren Eroni, Anari eta Gailuren kontzertuaren txanda izango da.

Nagore Amondarainek hitzok izkiritu zituen *Berrian*: «Idazleak hasi edo hezi egiten diren da betiko galderra. Baina musikari batek kontserbatorioaren beharra izatea tresna hori ikasteko ez du inork zalantzan jartzen».

Jorge Gimenezek zera zioen Kulturaren Euskal Planaz *Garan*: «Plana parte-hartzean oinarrituta eratu da, baina horren kudeaketak ere, plana bera baino garrantzitsua goa izan daitekeenak, parte-hartzean oinarritua izan behar du».

Jorgeren (*Lobo Eléctrico* musika taldea) adierazpenak *Galtzaundin*: «Jendeak beti esaten du lehen

gauza gehiago zeudela, baina nik uste orain toki gehiago daudela zuzenean jotzeko, erraztasun handiagoa diskoak argitaratzeko...».

Koldo Almandozek esanak *Berrian*: «Edozein txosna edo taberna alternatibotan katxiak 6-7 eurotan ordaintzen ditugunean, edota Inurategi itxura ematen digun markako mendi arropan gastatzen ditugunak gastatuta edo asteburuak eskiatzen (...) edo drogan gastatzen duguna kontuan hartuta... zinea, edo antzerkia edo liburuak garestiak direla esatea... pose aurrerakoa izan beharrean kulturaren aurrean jarrera guztiz erreakzionarioa dela iruditzen zaib».

Euskal kulturarekiko atxikimendua aztergai

Euskal Kultur Erakundeak Iparraldean kultur emanaldiak antolatzen dituenean, arazoak izaten ditu ikusleak biltzeko. Musika emanaldiak arrakastatsuak izaten dira, baina antzerki eta olerki ikusgarriekin ez da gauza bera gertatzen. Herritarren gogoen arabera ekitaldiak antolatu ahal izateko, inkesta bat egingo du urrian eta azaroan Eusko Ikaskuntzarekin batera. Xedea euskal herritarrek euskal kulturarekiko duten atxikimendua eta beren nortasun kolektiboa aztertzea da. Hartara, 4.100 herritarren iritzia bilduko dute. 45 galdera egingo dizkiote Iparraldeko 1.600 herritarri, EAEko 1.500 laguni eta Nafarroako 1.000 biztanleri. Bestalde, azterketa kualitatiboa egingo dute 24 herritarrekin. Hamabiko bi taldeetan banatuta, lau orduz kulturarekiko duten jarrera eta itxaropenaz hitz egingo dute. Inkestaren emaitzak 2005eko uda eta udazkena artean jakinaraziko dituzte eta horiek eskuetan, *Batekmila* biurteko egitasmoa gauzatuko du EKEk, euskal kultura balioetsi dadin eta euskal nahiz atzerriko ikusleriari zabalteko. Guztia, non gauden jakin eta norabidea markatzeko.

Artisauen bilkura Ordizian

GIPUZKOAKO artisauen lanak sustatzea eta euren arazo eta erronkei buruz hitz egiteko foroa izatea du helburu urriaren 8tik 12ra Ordizian egingo den Artisaualdiak. Askotariko artisau lanak ikusi ahal izango dira Ordiziako Udalak eta Gipuzkoako Artisauen Elkarteak, Gabiltzak, aurretik zazpigarren aldiz antolatuko dituzten jardunaldietan. Berrogeita hamabi artisauk jarriko dituzte postuak: berrogei gipuzkoarrek, sei bizkaitarrek eta best sei nafarrek. Hitzaldi bat izango da *Artisauaren formakuntza: beharrak eta aukerak Gipuzkoan* goiburupean eta Debako Eskulan gintzarako Irakaskuntzarako zentroari esker ona emango diote Gipuzkoako artisauak, heziketa arloan egindako lanagatik.

Abante! kulturgunea zabalik Bilbon

ZAZPIKALEETAN eta Bilbon oro har euskalgintza eta kulturgintza lantzeko eta sustatzeko asmoz zabaldu du Hor dago Abante! konpartsak Abante! kulturgunea. Kultur elkarte egitura du eta 50 bazkide ditu, baina ehunera zabaldu nahi dute bazkide kopurua, parte-hartzea handitzearen. Haien asmoa hiru hilabetearen behin lau bat kultur ekitaldi antolatzea da: kontzertuak, bertso afariak, erakusketak, ikastaroak... Horrezaz gain, bulego, bilera toki, gastronomia zentro... moduan erabili nahi dute Barrenkaleko 12. zenbakian dagoen kulturgunea. Bazkideekin bakarrik sartu daiteke egoitzan, baina kultur ekitaldietara edozein joan daiteke.

Haurrak idazle

Lantzen ez denak etorkizun gutxi izaten du, berezko talentua ohiz kanpoko ez bada behintzat. Irudimena landu eta gaztetxoek istorioak asmatzen laguntzeko, sortu du Elhuyar fundazioak *Zeu Idazle!*, sei eta hamabi urte arteko haurrei zuzendutako CD-ROMa. Istorioak idazteaz gain, irudiekin osatzeko aukera izango dute gaztetxoek, *Zeu Idazle!* eskaintzen dituen elementu hainbat aukeratu. Laguntza atalaren bidez, testuetan lexiko, sintaxi, gramatika eta ortografia egokia erabiltzen trebatu ahal izango dira.

CDak kopiaatzeko denda

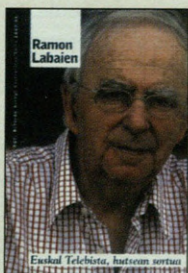
Copyplay enpresak Bilbon ireki duen dendan, CDak kopiaatzeko makinak jarri ditu bezeroen eskuera. Hala, bezeroak euro bat eta kopiatu nahi duen CD sartzen ditu makinan, eta CD originalaren edukia erabili gabeko beste CD batean gordetzen du makinak. Bestalde, bideoak eta biniolozko diskoak CD eta DVDan gordetzeko zerbitzua eskaintzen du. Azken hau motelagoa da eta orduka ordaintzen da. Sektore berean jarduten duen Yourmusic enpresak Bilbon denda zabaltzeko asmoa duela jakinarazi du. Bezeroak aukeratzen dituen abestiekin CDak osatzeko zerbitzua eskaintzen du honek.

Zinemetako pirateriarekin amaitzeko.

José María Toledo eta José Rada errioxarrek zinema aretoetan filmeen kopia piratak egitea saihesten duen tresna aurkeztu zuten Donostiako Zinemaldian. Karina Anticopia izeneko gailuak argi igorle aztoratzaile batzuk ditu. Zineman gaudela, ohartezinak dira gure begientzat, baina bideo kamereetan grabatutako kopia ikusterakotan, filma ezin da ondo ikusi.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Ramon Labaien.
Euskal Telebista,
hutsean sortua
Nerea Azurmendi
Zabaleta

ANDOAINGO UDALA
38 orrialde

Rikardo Arregi Kazetaritza saria

XVI. Rikardo Arregi Kazetaritza sariaren ohorezko aipamena Ramon Labaien eman zitzaion, duela 22 urte Euskal Irrati-Telebistaren egitasmoa abiarazi zuen talde anitzaren ordezkari gisa. 1980ean hasi zen mamitzen Euskal Irrati-Telebista aurrera atera ahal izateko asmoa, hain zuzen ere Ramon Labaien Kultura sailburu zen garaian. Andoaingo Udaleko Euskararen Normalkuntzarako Lansailak argitaratu duen liburuxka honetan, besteak beste, epaimahaiak adosturiko erabakiaren laburpena, Ramon Labaien egin-dako elkarrizketa, eta Miren Azkarate, Luis A. Aranberri *Amatiño*,

Martin Ibarbia, José Antonio Maturana, Andoni Areizaga eta Jose Oterminen historikotzat jo daitekeen erabaki hari buruzko gogoetak jasotzen dira. **I**

Zer da bizia?
Adimena eta materia

Erwin Schrödinger
GAIK

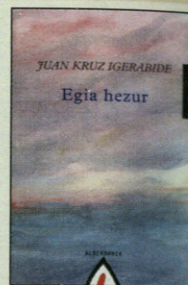
56 orrialde

Schrödinger Nobel sariaren bi filosofia lan euskaraz

Erwin Schrödinger austriarrak P. A. M. Diracekin partitu zuen Nobel saria, 1933an, bere kuantiko mekanikaren formulazio matematikoagatik, eta teoria horren oinarritzko ekuazioa Schrödinger izenaz ezagutzen da. Baina zientzialari honek bazituen kezka filosofikoak ere, Gaiak argitaletxeak plazaratutako liburu honetan agertzen diren lan biek argi eta garbi erakusten dutenez. *Zer da bizia?* izenburukoan, ea biologia termodinamikako legeen mende dagoen jartzen du mahai gainean, eta lege fisikoaren determinismoak goi mailako izaki bizidunen portaerarekin itxuraz duen kontraesana ere bai. Hamar urte beranduago, *Adimena eta materia* lanean, ea nia eta kanpoko mundua bi gauza desberdin diren aztertu zuen. **I**

Igerabideren zuhur hitzak

Alberdania argitaletxeak plazaratutako *Egia hezur* Juan Kruz Igerabideren bigarren aforismo liburua da, 1998an kaleratu zuen *Herrenaren arrastoan* lanean bide berari heldu baitzion adunarrak. Bizitzaren aurrean nork bere buruari egiten dizkion galderak, eta ustez haien erantzuna aurkitu duenean berriro sortzen zaizkion jakin nahiak ditu Juan Kruz Igerabidek gaitzat, umorea lagun, *Egia hezur*. Izan ere, zeruan ere hierarkia errespetatu beharraz, han ere norbaiten mende jarraitu beharraz kexu ageri den olerkari honen aforismoetako batean irakur daitekeen, bere buruari gogor egiten ez dionak ez du autoestimu handiagoa, eztikeria baizik. Baina beste muturrean, bere buruari gogor besterik egiten ez dionak, borroka irabazten badu, galdua da. **I**

Egia hezur
Juan Kruz
Igerabide
ALBERDANIA
95 orrialde
11 euro

Abenturaz beteta- ko oporraldia

Ana Urkizak abentura egarri diren neska-mutikoei, bizitzako gertakizun txiki eta arruntenez ere gozatzen ikas dezaten eskaini nahi izan dien kontakizuna da *Ondarruko piratak*. Hamabi urte ditu Andonik, protagonista nagusiak. Oso gogo txarrez hartu du mutil horrek oporraldia Ondarrun pasa beharko duela jakitea. Han bizi den aiton gaixo dago, eta amona aspal-di hil zenez, hura zaintzera joan nahi du bere amak, batere kontuan izan gabe Andonik Ondarrun ez duela lagunik eta zeharo asper daitekeela. Baina laster ohartuko da mutikoa espero ez bezalako egun zirraragarriak igarotzeko aukera duela, Kutxi pirata eta bere mutil taldea ezagutu bezain pronto. Jokin Mitxelenaren marrazkiz hornitua dagoen narrazioan, makina bat abentura biziko ditu Andonik lagun haiekin. **I**

Ondarruko piratak
Ana Urkiza
IBAIZABAL
150 orrialde
8,65 euro

Arturo. Epopeia
zelta bat. 2.
Arturo borroka-
laria

Châuvet, Lereculey,
Simon

JEAN FRANÇOIS SAURÉ
56 or. / 18,50 euro

Arturori buruzko bigarren komikia

Jon Muñoz Otaegik euskaratu du David Châuvelen gidoiarekin Jérôme Lereculeyk marraztu eta Jean-Luc Simonek koloreztatutako komiki hau. Gerora Arturo erregea izatera iritsiko denaren haur eta gazte denborak kontatzen ditu bere bigarren ale honetan. Garai zailak ziren Britainiako herriarentzat, besteek "bretoi" deitu arren beren buruei "kymry" esaten zietenentzat. Auskalo zenbat borroka egin behar izan zituzten, garai batean bezala beren uhartean jaun eta jabe, inolako etsairik gabe bizi ahal izateko esperantzan. Baina hala ere, denera zabaltzen zihoan jainko berri baten

eta haren trinitatearen kulto berria, hitzaren ordezkari testua eta tenplu naturalaren lekuan harritzko eliza zekarrena. I

Esna irauteko poemak eta lotarako kanta-kontuak

2001ean *Auskalo!* (Igarkizun eta aho-korapiloak) liburua kale-ratu ondoren, haurrentzako aproposa den beste eskaintza polit batekin datorkigu Xabier Olaso oraingoan. *Pupuan trapua* Olosoren aurreko lana bezala Agurtzane Villatek ilustratu du eta olerkiz, kantuz eta kontuz osaturik dago. Poesia bilduma ugariren egilea dugu Xabier Olaso, eta haurrak esna irauteko hotsez eta hitzez blai dau-den poesiekin eta lo gozo-gozo har dezaten propioa s m a t u t a k o kontu eta kantuekin biribildu du bere azken lana. I

Pupuan trapua

Xabier Olaso

PAMIELA

94 orrialde
7,60 euro

PATXI ZUBIZARRETA

"Enkantamendu berriak sortu beharrean gaude"

Zerk bultza zaitu liburu hau idaztera?

Euskaraz esan ohi da: esaten dituzten guztiak badira, baina atxiki sekretua, ez da esan behar badirenik. Estibalitzeko monastegian bizi den Joxe Arratibel ataundarrak kontatzen du, behiren bat-edo baserrira ekarri behar baldin bazuten gauez, garai batean beldurak akabatzen egoten zirela, batere argirik ez zuen parajera irten behar zutelako. Gaur egun, berriz, haurrak batere beldurrik gabe joaten dira gauez edonora, argia dagoelako. Hau da, berarentzat oso mundu misteriotsua zen gaua-rena, eta gaur egun galdu du nolabait ere xarma hori. Beraz, enkantamendu berriak sortu beharrean gaude, iraultza industrial eta politikoeekin antzinako mundu hura desenkantatu dugulako. Zentzu horretan sortua da liburu hau ere.

Zer egin duzu zure asmoa lortzeko?

Istorio moderno bat sortu dut, mundu desenkantatu honetan tokirik ez, eta bakar-bakarrik bizi den amona batean oinarritua. Etxetik aspaldian ez da irten, eta jendeak ez zekien hilda edo bizirik zegoen; suhiltzaileak etorri, bere etxeko atea bota eta barrura sartu direnean, han aurkitu dute, bizirik, baina zabor artean. Horrela bizi da emakume hori, ahalik eta neskabila bat ezagutzen duen arte, gaue-ro zaborrak ateratzen lagunduko dion eta bere ipuinak entzungo dituen neskabila.

Nolakoak dira ipuin horiek?

Istorio nagusiak garapen bat du, baina istorioek ere badute berea. Bilakaera historiko batean txertatu ditut: lehendabizi Mari eta mitoen inguruko ipuinak, gero kontu zaharrak, Inkisizio garaia...

JOSEBA OLALDE

egileari galdezka

Inominixtante sorginen munduan egoteko

Elena Odriozola-ren marrazkiz apaindurik dator Patxi Zubizarretak idatzitako *Atxiki*

sekretua. Sorginen eskuliburua. Gure arbasoen garaietan ahoz aho kontatzen ziren istorio harrigarrien bilduma egin du egile honek —Pierre Lafitte, Azkue, J.M. Barandiaran, Julio Caro Baroja, Joxe Arratibel, Toti Martinez de Lezea edota Txema Larreak bezalakoek egindako bilketa lanetatik jasoz, haietan ageri den espirituari muzin egin gabe—, baina gaurko haurrak kontu zahar horien lilurak erraz harrapatzeko eran aurkeztu ditu. Horretarako, gaurkotua dagoen istorio baten barnean tarte-katu ditu euskal elezaharrak, eta bakar-bakarrik, zaborrez inguratuta bizi den amona zahar bat hautatu du sorginen mundura garamatzan giltza gisa. Zaborrak jaisten eta enkarguak

Atxiki sekretua.
Sorginen
eskuliburua
Patxi Zubizarreta

ELKAR

216 orrialde
20,50 euro

egiten laguntzen dion zazpi urteko neskatoari kontaktuko dizkio emakume horrek antzinako istorioen aztarrenak, sekretua atxikitzeke agindu eta gero. Horrela ikasiko du umeak Mari eta jentilen unibertsoaren berri, kristaunasunaren eta Inkisizioaren etorrerak sorginen —eta bestelako gizakien— munduari eka-rrri ziona, eta isileko beste gauza asko. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Portuko langile	17	Baita	Aleazio mota	
	* DEITURA	Utzi	Hitzez adierazia	Gezia	
	Gaizki esaka jardun				
	Senideak				Neka
* IZENA	Alferra			Alkohol edari	
Artesia	Arto irinezko opilak			Interjekzioa	
			Emakume izena		
			Nolabait		
Habearte		Trebea, abila			Hangoa
Begira		Bokala			
			Jainko egiptoarra		Hidrogenoa
			Leku hartan		Su
Lokarria		Altzari mota		Garen hauek	
Juntagailua		Ogi, hitz elkarketan		Egile atzizkia	
	Marinelen zerrenda			Sobera	
	Kontsonantea			Bokala	
Okzitania-ko hizkuntza					

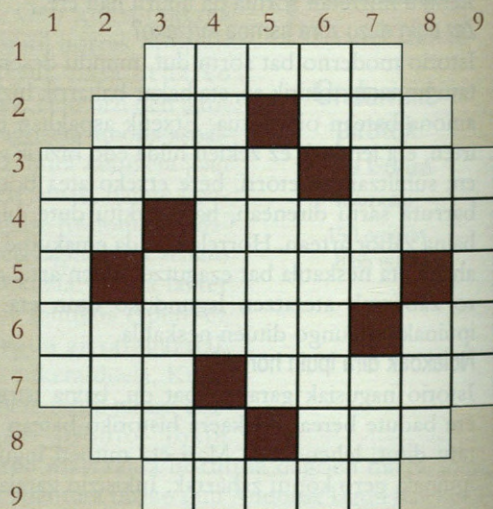
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Asiako estatu erraldoia. 2.- Bi gehi bi. Ez ar. 3.- Errekorra. Ardi, hitz elkarketan. 4.- Ez eme. Dokumentua. 5.- Iodoaren ikur kimikoa. Itsas arrain mota. Fosforoaren ikur kimikoa. 6.- Gipuzkoako herria. Bigarren eta laugarren bokalak. 7.- Bizkaieraz, ile. Heldu. 8.- Baita. Garra. 9.- Barre xumea.

GOITIK BEHERA

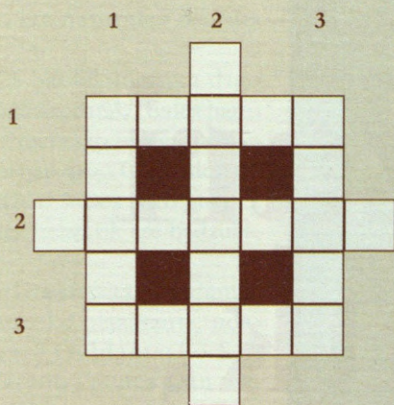
1.- Irakasle. 2.- Bizkaieraz, sobera. Hitz, solas, berba. 3.- Jatorria adierazten duen atzizkia. Azaldu. 4.- Lehortu, hezetasuna kendu. Erbioaren ikur kimikoa. 5.- Bokala. Gizon zahar. Röntgen. 6.- Neonaren ikur kimikoa. Kimatu. 7.- Donostiako auzoa. Istua, listua. 8.- Gaixo. Nafarroako urtegia. 9.- Botilaren ahoa estaltzeko pieza, kortxo nahiz plastikozkoa.

Hiru bider hiru

Goitik behera eta ezker eskuin, hitz bat eta bera.

1. Esatari, esaten duena.
2. Gurutze.
3. Zeruko ura.

Soluzioak

✱	O	K	Z	I	T	A	N	I	E	R	A	V
✱	E	T	A	✱	R	O	L	A	✱	L	A	R
✱	S	O	K	A	✱	O	H	E	✱	G	U	
	Z	E	L	A	T	A	N	✱	R	A	✱	H
✱	N	A	B	E	I	A	I	O	A	✱		
	A	R	T	E	K	A	✱	N	A	D	I	A
✱	E	✱	N	A	G	I	A	✱	R	O	N	
				✱	M	A	I	S	E	A	T	U
	V	A	L	V	E	R	D	E	✱			
	Z	✱	X	✱	E	✱	L	✱				

Hiru bider hiru
1. Etsale 2. Labauru.
3. Furta
Hitz gunzatzuak
Esker eskirin: 1. Tima 2
Lau Emec 3. Marka Arr. 4.
Ardagita 5. U. Anura 6.
Begara Eo. 7. Ule Furst 8.
Frec. Sua. 9. Irria.
Gothik behera: 1. Maisu 2
Lar. Elic 3. Taz. Aghen 4.
Xakutu Ets. 5. I. Agure 6.
Ne. Inausu 7. Amara. Taa 8.
Ets. Tsa. 9. Tapod.

Acubaco eta Raimenouak

Irutxulo astekariko adiskideei esker izan dugu istorio harrigarri honen berri.

Donostiako kaitik osteratxo bat egiten baduzue, argazkietan ageri diren bi errotilu bitxi horiekin egingo duzue topo:

"Acubaco izan ezik" eta "Raime-nouak Bakarei gehienez 30 minu-tu".

Baina zeintzuk dira betetan Acubaco eta Raimenouak? Zer egin zuen Acubacok, Donostiako kaian berari sarrera galarazteko? Lapurretan harrapatu zuten? Estraperloan? Zergatik mugatu diote egonaldia 30 minutura Raimenouaki? Ba ote du honek guztiak zerikusirik azken hilabete hauetan Donostiako Alde Zaharrean gertatu diren istiluekin eta inguru batzuetan sumatzen hasi diren jarrera xenofoboekin?

Ez dakigu. Baina norbaitek Acubaco eta Raimenouaken berri baldin badu, mesedez jar dadila gurekin harremanetan.

Relax asteburuen zozketa

Baditugu, jada, Luma aldizkariak ARGIAren harpidedunei egindako eskaintzaren irabazleak:

AINHOA ARREGI AIZPURUA (Oíartzun)
MAIDER ETXEBERRIA FUENTE (Hernani)

Zorionak eta gozatu atsedenaz Lumaren eskutik

Harpidetzak: 943 37 15 45 • www.argia.com/luma

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA:
MARIJO DEOGRACIAS

ARGAZKIAK:
ENEKO REDONDO

Galdames (Bizkaia)

Meatzari herriak, burdinazko fosilak

Bizkaia ezagutzen hasteko Enkarterrietako eskualdea aukeratzea, joera ausarta da gero. Izan ere, Enkarterrietara jotzen duenak jakin-minez egiten du, hasteko noraezean doalako bidean aurkituko duen hurrengo herriaren izena asmatu ezinda eta bigarrenik, Bizkaiko eskualderik ezezagunena izateak beti sortzen duelako abentura sentsazioa.

Ihesi honetan Enkarterrietako Galdames herriko Udalak argitaratu berri duen ibilbide sorta aurkeztuko dugu. Hamar ibilbideetatik, "Meatzarien herrixkak eta meatzaritzako azpiegiturak" deitzen dena egingo dugu. Meatzen sasoiko Galdames, eta gaur egungoa ezagutzeko aukera ematen du, baserri auzoz osatzen den herri txikia, sakan berdean ezkututzen den herria.

Aukerako beste bederatzi ibilbide

Galdamesen daude Rolls Royce autoen munduko bilduma partikularrik handiena, Saucó edo Elvira meatzari herriak, baita Antonio Trueba jaio zen etxea eta Flandesko gobernadore izan zen Mateo de Layaren orubea ere. Ondoko koadroan dituzue horiek ikusteko aukera ematen duten ibilbideak. Antonio Trueba Galdamesko semea zenak adierazi zuenez, "Galdames benetako liburu batean jasotzeko moduko bitxikeria historiko, arkeologiko eta naturalez osatuta dago".

Bilbotik 25 bat kilometrora dago Galdames. Balmasedarako bidea hartu behar da eta Güeñesko bidegurutzean Güeñesera jo; han dago Galdameserako bidegurutzea. Autoz joan gura ez duenak, trenez heltzerik ere badauka, Bilbotik.

Behin herrira iritsita, Galdames San Pedro auzoko plazarantz, udal-etxerantz, jo. Galdamesko San Pedro erreferentzi gunea izan zen hango burdina ustiatu zuten garaian, 1860tik aurrera. Ibarra eta Martínez Rivas familiak monopolizatzen zuten, beren bazkide ingelesekin batera, Trianoko mendietan ateratzen zen mineral guztia.

Plazan bertan ikusiko dugu 10 ibil-

ludian ikusten diren hondakinak Elvira herriakakoak dira: meatzea zebilenean, minerala La Galdames trenbideraino jais-teko erabiltzen zen bagoitxo-bidea.

Galdamesko Udalak proposatutako hamar ibilbideek aukera ematen dute naturaz gozatzeko, antzinako lanbideak ezagutzeko eta sasoi bateko aberatsen eraikuntza zibilak ikusteko. Ibilbideak hasi eta amaitu leku berean egiten dira. Bi ordu eta erdi-hiru orduko ibilbideak dira, guztientzako aproposak, gehienak. Gaurkoan egin dugun ibilbideaz gain, beste bederatzi hauek dituzue aukeran:

1/ Gailurretatik ibilbidea. Peñas Negraseko interpretazio zentrotik hasten da. Funikularrez iritsi daiteke bertara, beraz, ez da batere neketsua. Eskualde osoaren ikuspegia jasotzeko aukera ematen digu ibilbideak; baita Burgos eta Kantabria aldeko mendilerroa eta Bilboko itsasadarren ikuspegia izateko ere. Zeharkatzen dituen mendiak: Peñas Negras, Pico gailurrak, Cuadro, Mayor, Menor, Ganeran, Gasteran eta La Cruz.

2/ Burdinaren bidea. Galdames, Triano lege, industriaren aitzindari da. Galdamesko mendietatik atera zen urte luzez gero industrializazioa ekarri zuen burdina. Erromatarrek ere esaten zuten, I. mendean, erabat burdinazkoa zen mendia zegoela Galdamesen. Ibilbide honetan horren arrastoak ikusten dira: meatzeak, meatzera eta itsasora jaisteko azpiegitura eta Saucó meatzarien herriaren aztarnak.

3/ Burdin gorrixkatik larre berderaino. Mayor ibaiak eta bere inguruak eskaintzen duten paraje naturalez gozatzeko ibilbidea. La Cadenilla, Mayor ibaia, La Ventana gailurra, Galdames bidea eta zubi errömanikotik El Pobaleko burdinolara.

4/ Antonio Truebaren bizilekua eta Barbadun ibaiaren ertzeko bidezidorrak.

Aukera bi eskaintzen ditu ibilbide honek:

- Barbadun ibaiaren eskumaldetik doana, meatzariak eta burdinotako langileek erabiltzen zuten joan-etorriko bidea: El Venterro auzotik hasita, La Olla XVII. mendeko burdinolaren aztarnak ikusiko ditugu, eta azkenik El Pobal burdinolara iritsiko gara. Errepidea jarraituta Olakua begi bakarreko eta 14 metro zabalera dituen zubia dago.

- Montellano auzora garamatzen bidea: Antonio Trueba idazlea jaio eta bizi izan zeneko etxea ikusiko dugu, Montellano eta San Jinesen etxea, bai eta La Vinagre eta La Pesquera lakuen inguruak ere.

5/ Natura eta erlijioa. La Peña auzotik hasten da ibilbidea eta Uraiaga auzoa eta Madalena kobazulo-ermita bisitatzen dira. 30 metro zabal eta 15 luze ditu kobazuloko ateak. Hortxe egon zen Pepita meatzea eta horren barruan dago ermita. Uztailaren 22an, Madalena egunez, erromeria egiten da bertan.

6/ Jauregiak, herriak eta baselizak. Ganboatarren sasoiaren jauntxo asko bizi zen Galdames inguruan. Horren adibide dira Allende eta Ibaruri jauregiak eta Akendibar eta Los Molinos auzoan egon ziren bost errota -gaur egun bakarra gertatzen da-.

7/ Bi dorreak. San Esteban espiritualak eta Loizaga luxuzkoa: Rolls Royce autoen munduko erakusketarik garrantzitsuenak dago Loizaga dorrean. Igande eta jai egunetan bisitatu daiteke (946 504 491 telefonoa). Ibilbideak El Escobal auzoa zeharkatzen du, meatzeak garrantzia hartu aurretik baserri auzorik garrantzitsuenak zena, Galdamesen.

8/ La Galdames trenbidea. Oinez eta bizikletaz egin daiteke bidea, Atxuriaga parketik Los Castaños auzoraino (Abanto-Zierbenan). Burdina eramateko erabiltzen zen trenbidetik doa bidea.

9/ Galdames lau gorpilen gainean. Autoz egiteko bidea da, gero leku zehatzak bisitatzeko ibilbidea oinez egin barik.

Ezkerreko argazkian ageri den Laia auzoan, izen bereko tresnaren historia ezagutu ahal izango dugu, baita Galdamesko 26 laiariren izenak ere. Ondoko argazkian Ledo, meatzariek XX. mende hasieran eraikitako auzoa.

bideak erakusten dituen panela. Bertatik hasten da aukeratu dugun ibilbidea —hamar proposamenetatik seigarrena—: garai bateko meatzaritzako azpie-

erdiz aldapa gora egin behar delako. Baina bidearen eskumarantz ikusiko dugu Pico de la Cruz gailurra: mendi bitxi, zuri-grisa. Kareharrizkoa, inguru guztia bezalatsu. 803 metro ditu eta tontorrean Gorbeia mendian dagoenaren antzeko gurutzea eta Larreinetako funikularraren formako gutunontzia.

Hala ere, ibilbide honi jarraiki, ez dugu gailurra zanpatuko, aldiz, Laia eta Ledo auzoak ezagutuko ditugu eta garai bateko La Elvira meatzari herrixka zegoen lekua bisitatuko. Horrela bada, zementuzko bidea alde batera utzi aurretik, Laia auzora iritsiko gara.

Laiarien auzoa

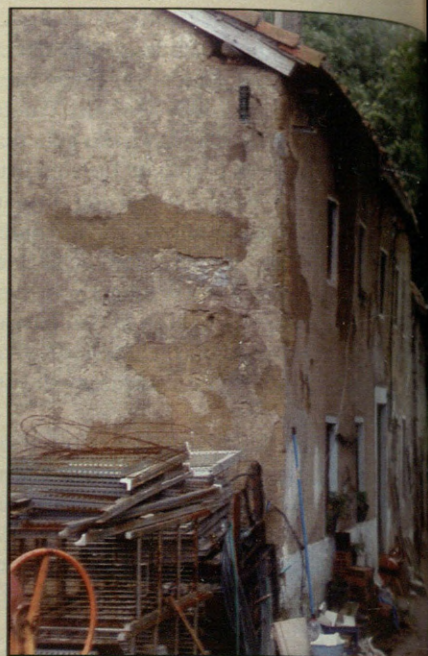
Goldea erabili ezin zen lur malkartsuetan laia erabiltzen zuten baserri-tarrek eta Laia auzoan dagoen kartel batek jasotzen duenez, "gure aldean ezinbestekoa zen laiaren erabilera". Amaia Yarto Mendinuetaren hormirudi batean irakurgai dago laiaren historia, Joxemartin Apalategi eta Ander Manterola antropologoen jasotako datuak batu dituzte eta Amaia Yartok. Laiaren jatorria azaltzeaz batera, Galdamesko 26 laiariren izenak jasotzen dira. Han dioenez, laiaririk onenak Ismael eta Angel Saratxaga Yartu

anaiak eta Manuel Alvarez Alvarez izan ziren.

Elvira, herrixka meatzaria

Hemendik aurrera, Ledo auzora iritsi aurretik, ezkerretara dagoen lur bidea hartuko dugu. Ez dago bide markarik bidegurutze horretan, beraz, adi. Sasoi bateko Elvira herrixkara doan bidea da hori.

Hemendik aurrerakoa askoz ere

Pico de la Cruz, 803 metroko tontorra. Puska batean bistan izango dugun arren, ez gara bertara igoko.

gituren aztarnaz jositako ibilbidea.

Bi ordu eta erdiko ibilbidea da. Hasiera gogor samarra du, ordu

lasaiagoa da eta oraindik ere aldapa gora izan arren, oso inklinazio gutxi dauka bideak.

Galdames herri meatzaria zeneko herrixka da Elvira eta gaur egun arrasto gutxi batzuk bakarrik geratzen diren arren, ikusgarria da Elvira herrixkaren kokalekua eta bertara iristean oraindik ikusten den azpiegitura: meatzetatik ateratzen zen burdina jaisteko erabiltzen zuten sistema. Gaur egun, zaldiak, behiak eta ardiak dira paraje karstiko honetan ibili ziren beharginen joan-etorrien testigu eta lagun bakarrik.

Elvira inguru karstikoan dago. Kareharriak ingurua berezi egiten du. Bidexkatik joan ezean, kontuz ibili zeren, zulo itzelak topatuko dituzue: zulo beltz, amaigabeak. Horrez gain, meatkien ustiapenak harri multzo ikusgarriak eragin ditu, asko orratz formakoak.

Ledo, meatzariak eraikitako auzoa

Elviratik beherako bidea ere markaturik dago. Eta Ledo

Urez beteta dago Elvirako meatzea eta sarrera ikusten den arren, estalita egon denaren aztarnak daude.

Irudian ageri den La Elvira, meatzari herrixka garrantzitsua izan zen baina gaur egun aztarnak baino ez dira geratzen, garbitokiak, eskolak, etxebizitzak eta Pietateko Andra Mariaren tenpluaren hondarrak.

auzotik pasarazten digu. Meatzariak eraiki zituzten auzo honetako etxeak XX. mende hasieran. Buztina, harria eta egurra izan ziren erabiltako materialak. Auzoa meatzeak egon ziren lekutik oso hurbil dago eta bidexka eder batetik igarotzeko aukera izango dugu, beti ere, paraje

karstikotik baina arbola artetik eta gainera, goialdeko zuhaitz bakarretatik igaroko gara.

Ledotik beherako bidea hartuta, Laia auzora iritsiko gara eta handik behera, berriz ere, lehen ekarri dugun harritzko bidea erabiliko dugu Galdamesko plazaraino. ■

ARRIGORRI
ITSAS PENTSIOA
-ONDARROA-
P

bizkaiko kostaldea ezagutzeko aukera paregabea!

zerbitzuak

www.arrigorri.net

- Biko lógelak bainugelarekin
- Garbilekua
- Jatetxea
- Kafetegia
- Egongela
- Jolas aretoa
- Irakurgela
- Delicatessen motako denda

Arrigorri Itsas Pentsioa leku paregabea dago, hondartzaren gain-gainean, bertara sarbide zuzena duela. Talaia baten gisa, itsasoa aurrean eta Ondarroako portua zein Saturrarango hondartza ezker-eskuin. Barnealdera so eginez, Lea-Artibaiko mendixka, erreka, baso eta herriak

zenbat
gara
elkarte

946 134 045
605 711 684

ondarro

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Arrainen kutsadura neurtu nahian

IRAGARKI ASKOTAN plazara-tzen dira arrainak dituen onurak osasunarentzat. Azken aldian, batez ere azido graso polisaturatuak dira gehien azpimarratzen direnak, baina ingurumenaren poluzio gero eta handiagoak ikerlariak kezkatu ditu. Hau dela eta, Frantziako lau itsasertzetan arrantzatutako arrainaren egoera aztertu nahi dute, beruna, merkurioa eta kadmioa bezalako metal astunen maila neurtzeko. Burutuko den lanaren izenburua "Asko kontsumitzen diren itsas produktuen nutrizio-onuren eta metal

Frantziako lau itsasertzetan arrantzatutako arrainaren egoera aztertu nahi dute, hauek duten berun, merkurio eta kadmio maila neurtzeko.

astunen eraginaren ebaluazioa" da eta urrian hasiko da. Bertan, arrantza komertzialaz gain norbanakoen arrantza ere aztertuko da eta Elikagaien osasun-segurtasunerako agentzia frantsesak (Afssa) eta Ikerketa

Agronomikorako Institutu Nazionalak (INRA) zuzenduko dute. Ikertuko diren lau lekuak Lorient, Toulon, Le Havre eta La Rochelleko portuak eta hauengandik 20 kilometroko perimetroko ingurua izango dira. Aleatorioki hautatutako pertsonen itsas produktuekiko dituzten ohiturei buruz galde-tu ondoren, analisi biologikoak egingo zaizkie arestian aipatu berun, merkurio eta kadmio maila ezagutzeko. Azkenik, elikatze-ko erabiltzen diren itsas produktuen kalitate nutrizionala eta kutsadura-maila ebaluatuko da. Behin-

Osasuna

JABIER AGIRRE

Gizonek ere gero eta "buruko min" gehiago dute gauez

HIRITAR GEHIENAK (%32) "oso gogobeteta" edo "nahiko gogobeteta" (%54) omen daude euren sexu-harremarekin. "Gutxi" edo "batere ez" gozatzen ez dutela diotenak berriz, hurrenez hurren, %11 eta %3 dira. Horixe da "Hiritarra sexuaren aurrean: egiak, errealtateak eta mitoak" izeneko txostenaren ondorioetako bat.

Txosten horretan Espainiako estatuko 25 urtetik 45era bitarteko gizon-emakumeen joera sexualak aztertzen dira, hiritarrei egindako 1.200 elkarrizketa baino gehiagoren bidez. Espainiako Sexologiako Elkartearen Federazioak (FESS) plazaratutako ikerketaren arabera, inkestatutako enrdiak baino gehiagok (%51k) astean bizpahiru aldiz omen ditu sexu-harremarekin, %20k astean behin, eta %12k dioenez, egunero. Emakumeen artean %34 "oso pozik" omen dago bere sexu-harremarekin, baina gizonetan %29 besterik ez dira hori diotenak.

FESS elkarteko presidentea den Antonio Casaubón-en esanetan, "geure gizartean irrika produktibista dago sexuaren inguruan, eta itxura batean plazer asko eta orgasmo asko eragin beharra dago". Horregatik, gero eta gehiago omen dira "buruko mina duten gizonezkoak", hau da, harreman sexualei aurre ez egiteko aitzakiak jar-

tzen dituzten gizonen portzentajea, bere bikotekidea gus-tura utziko ez duen beldurrez. Euren sexu-harremanen maiztasuna ez handitzeko aipatutako arrazoen artean denbora-falta (%18), lana (%15) eta nekea (%9) dira inkestaren arabera. Gizonezko askok beste jarduera batzuk jartzen dituzte sexuaren aurretik, gimnasiora joa-tea, esaterako.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Hostazuriaren gorria

HOSTAZURI (*Sorbus aria*) bat dut bizilagun. Duela sei bat urte landatu genuen neuk lan egiten dudan leihoaren parean eta eguero ikusten dugu elkar. Harri eta porlanezko zoruan, espaloietan egiten diren zulo edo alkorke horietako batean bizi da. Juxtu antzera, beraz: ura eta elikagaiak tamainan hartzeko aukera du eta ondorioz, lorealdi bikainak eta fruitu andanak ematen ditu urtero, bera noiznahi ihartuko dela uste duenez, bera bezalakoak sortuz espezieari eusteko aukerak ugaritu nahi ditu fruitu eta hazi asko emanez. Ondoan dituen xarma (*Carpinus betulus*) eta astigar zorrotza (*Acer platanoides*) alde ederrean bizi eta hazten ari dira, porlanez inguratutako zulo batean beharrean lur puska ederrean landatuta baitaude...

Hostazuriaren generoko landareak, *Sorbus*-tarak, gogoko ditut oso: otsalizarra (*Sorbus aucuparia*), maspila (*Sorbus torminalis*)... Baso eta mendietan gero eta gutxiago ageri dira eta porlan artean gutxi landatzen dira. Genero hau arrosazoen familiakoa da, sagarrondoa, gereziandoa eta abar luzearekin batera, eta hauen antzera fruitu jangarriak dituzte. Aspaldi du euskaldunok ez ditugula jaten, baina bere garaian udazkeneko elikagai ona zen. Neure leiho ondoan dagoen hostazuria fruituz mukur da oraintxe, distiratsu erakargarri gorri... jalea, marmelada edo dultzea egin nahiz hartzituz alkohol edangarria bihurtzeko pronto daude, jateko deika. Janez gero dagoeneko helduak dituen haziak nora edo hara barreiatuko direla bai baitaki. Garai batean arotz eta tomularien kutixia zen hostazuriaren zura. Egungoek ez dute ezta izenez ere ezagutzen, Errusiakoak, Indonesiakoak edo Brasilgo zurak etxekoagoak dituzte. Zura fina du eta, bai tornuan bai eskuz, kirtinak, koilarak... pieza bereziak egiteko erabili izan da.

Ezagutuz gozatu eta fruituak baliatu nahi badituzu pinu, ler, pago edo haritz landaketa intentsiboak iritsi ez diren mendi muturretara edo errekondoetara jo, karea nahiz butzina dagoen lurretan topatuko duzu. Haizea dabilen egunetan errazago, hostopeko tapiz zuria erakusten baitu, urrutira nabarmen zilarrezko azalduz. Ni bizilagunak eskaintzen dizkidanak biltzera noa, eta urtero lege bere eskuzabaltasuna gogotik eskertuko diot...

betiko emaitzak 2005eko udazkenean izatea espero da.

Hainbat estatutako osasun arduradunek, arrain batzuen merkurio-maila handia dela eta, arrain kontsumoa mugatzea aholkatu dute, batez ere, gazteen eta haurdun dauden emakumeen kasuan. Beraz, ikerketaren emaitzaren zain geratuko gara. **I**

ZIENTZIA

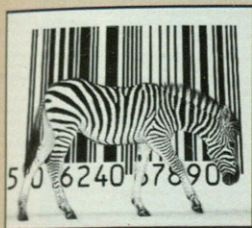
Barra kodea izakiak katalogatzeko

ORAIN GUTXI, izakiak katalogatzeko sistema posible baten berri eman genuen eta baita abisatu ere gai horren inguruko berriak etenik gabe sortuko zirela, batez ere zientzialarien arteko eztabaida bizi-bizia delako.

Aste honetan beste eztabaida baten berri eman nahi dugu: posible izango al da egunen batean txori, igel edota tximeleta bat barra-kode batekin katalogatzea?

Biziaren Barra-kodeketarako Elkartek baietz uste du, izakiak barra-kode genetikoarekin kata-

logatzea posible delakoan daude. Horretarako cytochrome c oxidase I (COI) deituriko genea aukeratu dute. Aipatu genea mitokondrioetan kokatzen da eta badirudi nahikoa dela espezieak bereizi ahal izateko.

Barra-kodearen aldeko zientzialarien kongresua. Gene bakarrekin espezieak bereizi daitezkeelakoan daude.

Arestian aipatu elkarteak bi azterketa argitaratu ditu beren asmoak baieztatzeko. Azterketa horietako batean 260 txori-espezie aztertu dira eta bestean *Astrartes fulgerator* tximeleta-espezieko 480 espezimen aztertu dira. Azken kasu honetan espezimenak heldutasunera ailegatzean 10 espezieetan biltzen dira.

Azterketen ondorioek ez dituzte konbentzitu zientzialari gehienak eta are gehiago, azken hauek ez dute uste gene bat bakarra nahikoa izan daitekeenik espezieak bereizi ahal izateko. **I**

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Arroz beltza txipiroiekin

URETAN garbituko ditugu txipiroiak, barruko tripak atera eta tinta erretiratu. Baso batean disolbatuko dugu tinta, ur pixka batekin. Garroak eta hegala garbitu eta, alea freskoa bada eta larrua badu, bere horretan utziko dugu. Dado txikitan moztuko dugu txipiroia, pazientzia handiz.

Kazola batean hiru koilarakada oliba olio erantsiko ditugu. Tipulina, baratzuria eta gatz pixka bat erantsi eta su ertainean edukiko dugu guztia 15 minutuan, kolorea hartzen utzi gabe. Bitartean, su bizian ipiniko ditugu padera batean beste hiru koilarakada oliba olio eta gorritu arte salteatuko dugu

Osagaiak

- Kg erdi txipiroi, dadotan moztuak
- Txipiroien tinta
- 8 koilarakada handi oliba olio birjina
- 2 tipulin handi, pikatuak
- 2 baratxuri ale, xehatuak
- 500 gramo arroz, ale biribilekoa
- 2 baso ardo zuri
- 1,3 litro arrain-salda edo ur
- Koilarakada handi bat gazta fresko, Filadelfia motakoa
- Koilarakada handi bat gurin
- Koilarakada handi bat gazta birrindu, Idiazabal motakoa
- Koilarakada handi bat esnegain, erdi harrotua

bertan txipiroia. Gatz emango diogu ondoren. Prest eduki orduko, sutan ezituriako barazkiekin batean ipiniko ditugu txipiroi dadoak eta arroza. Eragin eta eragin ariko gara etengabe kazola. Gatz pixka bat emango dugu tartean. Ardo zuria eta uretan deseginiko tintak erantsi eta ahitzen utziko ditugu, guztiz lehortu arte. Orduantxe hasiko gara salda edo ur beroa eransten, pixkana-pixkana, zurezko zaliari eragiteari utzi gabe. Ura eransten badiogu, itsaski-saldaz edo arrain-salda pastilla batez indartuko dugu zaporea. Pixkana-pixkana erantsiko dugu salda 17 minutuan zehar: hondoa beti heze egongo da eta arroza beti egosten, almidoia askatu eta itxura krematsua har dezan. Sei edo zazpi aldiz erantsi beharko dugu salda, su berean eta kazolari eraginez beti.

Bukatzeko gutxi falta dela edo salda bukatu zai-gunean, sua itzali eta, zaliari eragiteari utzi gabe, gazta freskoa, gurina, gazta birrindua, gainerako oliba olio eta esnegaina erantsiko ditugu. Kazolari azken ukituak eman eta krematsu-krematsu zerbitzatuko dugu arroza. Garrantzitsua da ale biribileko arroza erabiltzea, eta lurrunduak edota ale luzekoak guztiz baztertzea, busti eta neke handia baitute egosten diren salda eta jakien mamia zurrupatzeko. Izozturiko txipiroi onak eta txibi freskoak ere –gustu handikoak dira hauek– erabil daitezke plater honetan. Arroz hauek bereziki kontu egin eta zaindu behar dira, lana eskatzen dute, baina merezi du ahaleginak. ■

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen ediziozko laguntzaile:

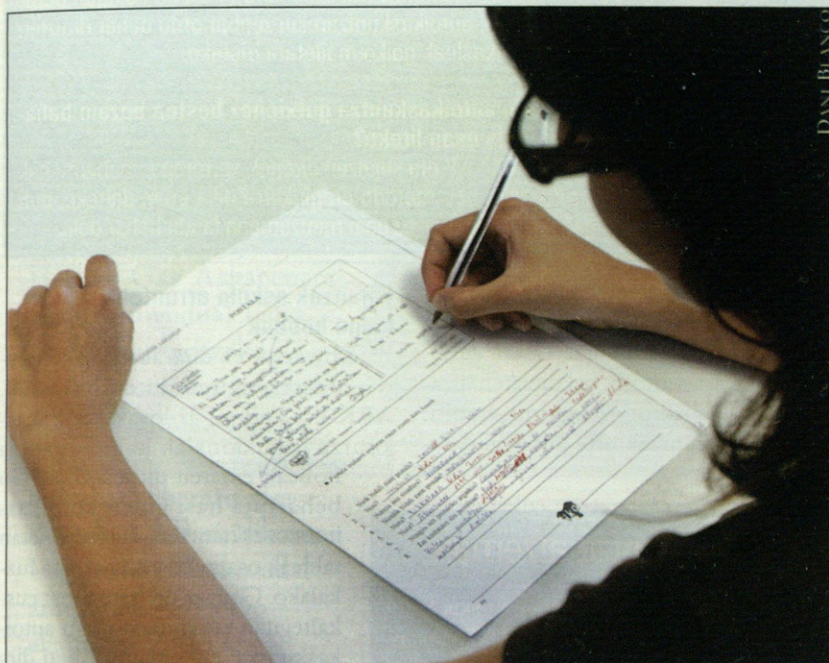
kutxa

gizarte ekintza

EUSKALDUNTZE-ALFABETATZEA

Edozein hizkuntza irakasteko, baita euskara ere, gero eta zabalduago dago autoikaskuntza sistema. Batez ere gaur egungo bizimoduarentzako alternatiba bat da eta hainbaten ustez, baditu berezko onurak irakaskuntza tradizionalarekin alderatuta. Nolanahi ere, goizegi dateke konparazioak egiten hasteko.

Irakaslerik gabe ikasten

DANI BLANCO

Autoikaskuntza ez da zertan Internet erabiliz egiten dena, baizik eta metodo tradizionala saihesten duena, hau da, ikasleak irakaslearekin gelan biltzen ez dituen.

UNAI BREA

Ordutegi estuen menpe bizi gara, eta ez dugu astirik nahi genukeen guztia egiteko. Helduen euskalduntzeak ere igarri ditu azken urteetan gure bizimoduak nozitutako aldaketak, eta irtenbideak bilatu behar izan ditu lanagatik, edo auskalo zergatik, betidaniko eskola arruntetara joateko aukerarik ez dutenentzat. Halaxe hasi gara orain urte batzuk guztiz arrotz zitzaizkigun hitzak entzuten: autoikaskuntza, e-learning, online irakaskuntza... Sarritan, kontzeptu horien arteko mugak lausoturik agertzen zaizkigu, eta ez dugu garbi non hasi eta non bukatzen den bakoitza.

Irakaslea eta ikasleak leku eta une jakinean elkartzen diren eskola tradi-

zionala ez den guztiari autoikaskuntza esan dakioke. Askotan, teknologiaren aroan bizi garelako behar bada, Internetekin eta ordenagailuekin lotzen dugu hezkuntza mota hori, baina ez du zertan hala izan. Andoni Tolosa AEK-ko autoikaskuntza arduradunaren iritziz, "ikasleak berak antolatzen duen eta bakarrik diharduen ikas-prozesua da autoikaskuntza". Jzenak berak dioena, azken batean. "Ordenagailurik gabe ere egin daiteke, eta izatez guk eskola tradizionalerako material berak -liburuak, fotokopiak...- erabiltzen ditugu", azpimarratu du Tolosak, "baina egia da informatikak asko errazten duela bakarkako lan hori".

Erratzeko beldurrik gabe esan daiteke gaur egun euskara irakasteko bide hau jorratzen duten guztiek informati-

ka-euskarriren bat eskaintzen dutela. Gehienetan, gainera, euskarri hori da metodoaren oinarria. Jokin Azkue HABEko zuzendari nagusiaren hitzek argi utzi dute: "Autoikaskuntza zentro batek, homologazioa lortzeko, ikaslearen ikas prozesu osoa garatuko duen software bat behar du besteak beste, hutsetik hasi eta EGAr arte gutxiarik".

Gaur egun hainbat programa informatiko daude euskara bakarka ikasteko, horietako batzuk HABE berak sortuak. Hala dira, esaterako, AEK-k darabiltzan Boga eta Hezinet. Zelangura, Andoni Tolosak halako programek daukaten malgutasun eskasa salatzen du: "Ariketen erdia asmatu duzu eta beste erdia huts egin, esaten dizu programak. Eta zer? Horrek ez dio aukerarik ematen ikasleari bere interpretazioa egiteko. Guk halako euskarriak erabiltzen ditugu, baina guretzat tresna hutsa dira. Beharbada ondo daude batzuentzat, EGArako ikasleentzat adibidez. Horiek ariketa asko egin behar dituzte, eta emaitzak ezagutu. Hori egiteko programa informatikoak badaude, eta batzuk txukunak, ez dut ukatuko, baina euskal hiztunak sortzea ez da hain erraza".

Irakasle birtuala

Bai&by 1998an sortu zen, Didaktiker taldearen eskutik. Gaur egun, euskara eta ingelesa autoikaskuntza bidez irakasten dute. "Ez dugu besterik eskaintzen, ez daukagu eskola tradizionalik", dio Entzi Zubiri Didaktikerreko zuzendariak. Izan ere, ez zuten autoikaskuntzaren aldeko apustua egin ikasleari malgutasuna eskaintzeko, hezkuntza mota hori eraginkorragoa dela uste zutelako baizik. "Didaktiker 1991n sortu genuen euskararen irakaskun-

Jokin Azkue, HABEko zuzendari nagusia

"Oraingoz ezin daiteke konparaziorik egin irakaskuntza tradizionalaren eta autoikaskuntzaren artean"

Behinola, kazetari batek esaldi hau egotzi zion Jokin Azkueri: "Online euskaltegiek zenbait *offline* euskaltegi ordezkatu beharko dute". Guri egindako adierazpenetan, ordea, Azkue ez da baieztapen horrekin bat etorri: "Ordezkatu ez, osatu baizik".

Euskara ikasten ari direnen zein portzentajek darabil autoikaskuntza?

Irakaskuntza tradizionalak askoz garrantzi handiagoa dauka oraindik. Gaur egun, %6-7 inguru ari da autoikaskuntzan, baina kopuru hori azkarrago hazten da bestea baino. Are gehiago, ohiko hezkuntzak beharrezko joera agertu du, iaz beherakada zertxobait moteldu bazen ere. Autoikaskuntzari dagokionez, urrirako EAE 40ren bat zentro egongo zirela zioten aurreikuspenek. Zentro berriak sortzeko eskabide asko ari zaigu iristen.

Zein irakaskuntza motak ematen ditu emaitza hobeak?

Oraingoz ezin daiteke konparaziorik egin. Urtez urtekoa egin genezake, baina ez orokorra, autoikaskuntzari dagokion datuak azken lau urtekoak baino ez direlako. Euskalduntze prozesua hori baino luzeagoa da eta beraz, oraindik ez dakigu, irakaskuntza tradizionalaren kasuan dakigun bezala, autoikaskuntzarekin zenbat ordu behar dituzten ikasleek goiko mailetara iristeko.

Hala ere, autoikaskuntza gutxienez bestea bezain baliagarria dela esan liteke?

Ikasten dutenek eta saiatzen direnek aurrerapen nabarmenak dituzte. Oro har, metodo eraginkorra dela esan daiteke, beti gogoan izanda horrez gain mintzamina landu behar dela.

tzan genbiltzan hainbat lagunek, porrot itzela zegoela ikusten genuelako", azaldu du Zubirik. "Ikasle onak ikasi egiten dute baina txarrek ez, taldearen erritmoari eusteko arazo handiak dauzkatelako. Eta adimen artifizialaren bidetik jo genuen, guztiz beharrezkotzat jo genuelako ikasle bakoitzak tratamendu pertsonalizatua edukitzea".

Adimen artifiziala da, beraz, Didaktikerrek eskaintzen duen irakaskuntzaren ardatza. 1991n sortu zuten Ikastxip izeneko lehen eredu, eta apurka-apurka gaur erabiltzen duten sistemaraino ailegatu dira. Zubirik dienez, "guk erabiltzen dugun programa irakasle birtuala da. Gure ustez, informatikak egin dezakeen ekarpena ez da bakarrik aldibereketasunean lan egiteko aukera (Internet bidez eta abar), adimen artifiziala baizik. Askotan, autoikaskuntzak ikaslea oso bakarrik dagoelako huts egiten du. Irakasle birtuala edukita, hori saihesti daiteke. Alegia, ikas prozesuaren jarraipena egiten duen eta ikasteko estrategiak diseinatzeko dakien programa informatikoa"ren bidez. Didaktikerreko zuzendariaren berbetan, irakasle birtualak ikasle bakoitzaren beharrak ezagutzeko gaitasuna dauka, eta horren arabera ikasgaiak moldatzeko ere bai, ikaslea okerrean dabilen arloetan lan handiagoa eginaraziz.

Izaskun Larrieta Bai&by-ko zuzendariaren iritziz, ezin da konparaziorik egin betiko irakaskuntzaren eta autoikaskuntzaren artean, bakoitzaren arrakastari dagokionez behinik behin: "Autoikaskuntzak urte gutxiagoko dala-

Autoikaskuntza atzerrian

Ipar zein Hego Ameriketako zenbait Euskal Etxe HABEren sistema informatikoaren bidezko irakaskuntza eskaintzen du. Ipar Amerikan bizpahiru elkartetan, baino ez daude tutoreak eta HABEren asmoa Euskal Etxe bakoitzak irakasle bat izatea da. Mintzamenari dagokionez, ikasleek dagokien Euskal Etxean lantzen dute, ahal badute behintzat.

Mintzamina lantzeko ezintasuna da, euskara irakasteko oztoporik handiena. Gainerakoa, Interneti esker, erraz samarra da. AEK-ko Andoni Tolosaren ustez, arazo hori azkenetan da, urte gutxira bideokonferentzia erabiltzea nahiko erraza izango delako. Hala, Australian edo Argentinan dagoen ikasleak bitarteko guztiak edukiko ditu Euskal Herriko euskaltegietan izena emateko.

ma oraindik indarrean". Alabaina, Bai&byko ikasleek joan den ikasturtean lortutako emaitzak oso onak izan direla adierazi du. "Eta ordu gutxiagorekin gainera. Bakarkako lana trinkoagoa da beti". Entzi Zubirik dioskunez, HABEK ezarrita dauka 2.300 ordu behar direla euskalduntzeko. "Gurean 1.500 ordu baino gutxiago da".

Emaitzak eskola arruntean baino hobeak

Bai&by-koak ez dira autoikaskuntzaren aldarria egiten duten bakarrak. AEK-ko Andoni Tolosak ere irakaskuntza tradizionalak baino emaitza hobeak ematen dituela dio: "Gu behartuta hasi ginen autoikaskuntza eskaintzen, euskaltegietan taldeak osatzeko arazoak geneuzkalako. Gaur egun hamabost euskaltegietan eskaintzen dugu autoikaskuntza, eta emaitzak beti dira eskola arruntetan baino hobeak. Autoikaskuntzak dauzkan balore berriak irakaskuntzan, oro har, txertatzen jakin beharko genuke. Batez ere irakaskuntza ikasle bakoitzaren neurria egokitzeak aukera".

Laudorio sorta ederraren ostean, pentsa liteke autoikaskuntzak ez duela akatsik, baina ez da hala. Batetik, ikaslearen borondate handia behar da. Bestetik, mintzamina lantzeko aukera gutxi ematen du. Horregatik, autoikaskuntza eskaintzen duten zentro guztiek mintza-saioak eta tutoretzak edukitzen dituzte. Are gehiago, homologazioa nahi duten autoikaskuntza zentroek "bermatu egin beharko dute mintza-saioak eskaintzen dituztela, hizkuntz-trebetasun guztiak era orekatuan lantzen direla ziurtatze aldera", HABEko zuzendari Jokin Azkuek esan digunez. ■

«Nazioa eraikitzerik ez dugula sinetsarazi digute euskaldunoi»

Lander Etxebarria

Bilbon jaio zen 1966an. Historia eta geografian lizentziatua da Gasteizko EHUⁿ. LABeko eta EHGA^mko (Euskal Herriko Gay Askapenerako Mugimendua) kidea. Eusko Jaurlaritzako administrazioko langilea da irakaskuntza arloan. Gaur egun, arlo horretako ordezkari liberatu gisa dihardu LAB sindikatuan. Irañanean Bilboko udal zinegotzia -1999ko ekainetik 2003ko apirilera- eta Udalbiltzako kidea izan zen. Kari honetara solastatu gara berarekin.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

Espainiako Auzitegi Nazionalak Udalbiltzako 21 kideren aurka egin-dako auzipetze autoan dago Lander Etxebarria, urriaren 6an deklaratzera deitua. 2003ko apirilean, Bilboko udalean -Sozialista Abertzaleak taldearen- zinegotzia zelarik, Baltasar Garzon epailearen aginduz atxilotua izan zen. Talde honek udalean egin zuen lanaren balorazioa egin digu abiapuntuan: "Balorazioa gazi-gozoa da. Iñaki Azkuna alkatearen gobernuari, gure taldearen proposamenez gain, hainbat sektoreen -auzoetako herritarrenak, bereziki- proposamenak helarazi genizkion. Guk, gobernuaren aurrekontuen aurka izan arren, akordio batera heltzeko pres-tutasuna azaldu genion Azkunari. Ez zuen ezertxo ere aintzakotzat hartu, ordea". Egungo udalari buruz duen iritzia eman digu jarraian: "Alkateak aurreko legealdiko jarrera larderia-tsuarekin segitzen du. Ez dezagun ahaztu, udal hau 2003ko hauteskunde antidemokratikoen ostean gauzatu zela. Espainiako Estatuaren erabaki faxistek indar politiko garrantzitsua -herri plataformen bidez aurkeztua-

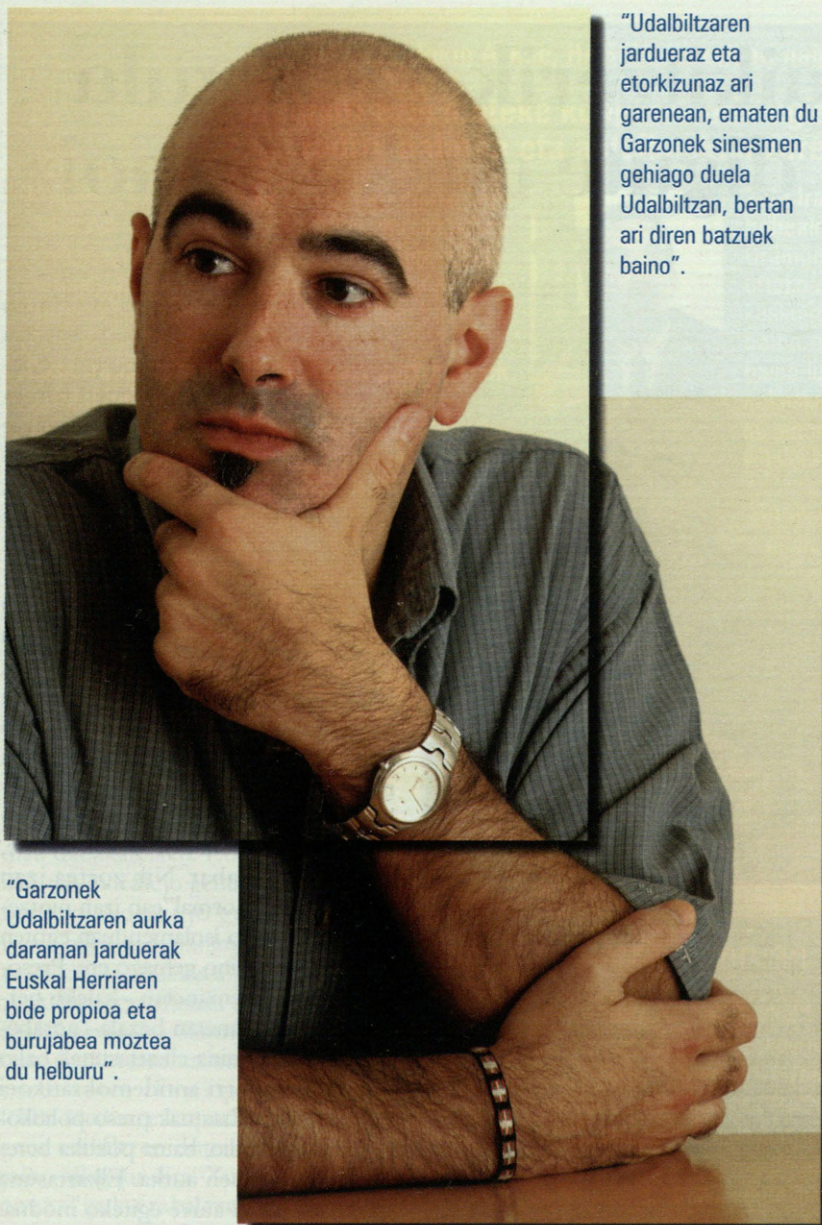
legez kanpo utzi zuen. Azkunak talde horrek udaletxean parte hartzea errefusatu du behin eta berriro. Gainerakoan, Azkuna politikaren handi-nahikeria burutzen ari da. Gizarte politikan atzera egin du distira ematen dioten ekimenetan inbertitzeko, PSOEn laguntza lortzeko amore eman du gizarte gaietan bereziki".

Urtebetea pasa zenuen Aranjuezeko espetxean. Zer izan zen esperientzia hura?

Espetxea ez da toki gomendagarria inorentzat. Euskal preso politikoen kolektiboaren aurkako dispertsio eta neurri bereziak direla medio, espetxe-ko egoera gogorra da. Segurtasunaren aitzakian miaketa zorrotzak daude, debekuak eta abar. Nik zortea izan nuen egoera "normal"ean izan nintze-lako. Preso asko isolamenduan egoten dira urte bat baino gehiago ere. Preso-en arteko harremanetan -kaleko per-sonen harremanetan bezala- gorabe-herak daude, baina elkartasunak balio handia du neurri antidemokratikoei aurre egiteko. Estatuak preso politikori ez dagoela dio, baina politika bere-zia darama hauen aurka. Elkartasuna da neurri hauei aurre egiteko modua. Nik barnean nahiz kanpoan elkartasu-na jaso nuen eta elkartasuna inoiz baino hobeto baloratzen ikasi dut.

Udalbiltzako 21 kideen auzipetze autoan zaude. Zer deritzozu autoa?

Garzonek Udalbiltza eta ETAren artean egiten duen loturak ez du inon-go logikarik, ETA finantzatzeko Udalbiltza erabili dugula esateak ez du fun-tsik. Gure jarduera publikoa da, gure dokumentuak agerian daude. Garzo-nen helburua Udalbiltzak Euskal Herriaren antolaketa propioa eta buru-jabea lortzeko jarraitu nahi duen bidea moztea da. Espainiako Estatuaren hel-burua herri hau bere buruaren jabe izatera eraman dezakeen edozein bide etetea da. Orain gu kriminalizatzen

"Udalbiltzaren jardueraz eta etorkizunaz ari garenean, ematen du Garzonek sinesmen gehiago duela Udalbiltzan, bertan ari diren batzuek baino".

"Garzonek Udalbiltzaren aurka daraman jarduerak Euskal Herriaren bide propioa eta burujabea moztea du helburu".

saiatzen ari da. Ez gara bakarrik. Lehenago hori bera egin du *Euskaldunon Egunkariarekin*, Ikastolekin eta abarrek. Baina, horiek horrela izanda ere, estatuak -Garzonen eskutik- asmo hori ezingo luke gauzatu sektore batzuek -EAJren inplikazioarekin, bereziki- ez balute kriminalizaziorako bidea erraztu. Adibidez, ETBk Udalbiltzako kide atxilotuen aurka burutu zuen informazioa gogoratu besterik ez dago. Egun, maila apalagoan bada ere, ETBren informazio politikak -omisioz bada ere- ezker abertzalea kriminalizatzen segitzen du. Jokabide horrek Espainiako Estatuaren ekintzak erraztu ditu, eta zilegiak balira bezala ikusiak izaten dira. Hedabide ahaltsuek Udal-

biltzaren jarduera zilegia ez balitz bezala azaltzen dute oraindik ere.

Udalbiltza bakarra da, egun bi dinamika omen dituen arren. Zer da hori?

Udalbiltzak ibilbide bati ekin zion eta hilabete batzuk pasa ondoren ibilbide horretan ikuspegi bi zeudela egiaztatu genuen. Ikuspegi edo dinamika horietako batetik Udalbiltzaren sorrerako printzipioak ez zirela garatu nahi ohar-tu ginen. Guk -ezker abertzaleko hautetsiak deituak- printzipioak aurrera eramatea erabaki genuen, Udalbiltza ez baitzen sortu itxurak egiteko eta hozkailuan sartzeko. Gure dinamikarekin ados egotea eztabaidagarria izan daiteke, baina ezin esan zilegia ez denik.

Bilboko Euskalduna jauregian orain bost urte sortu zen Udalbiltza. Nola azalduko zenuke orain arteko bere ibilbidea?

Hasteko, lehen etapako ilusioa azpimarratuko nuke. Erakunde nazional bat eraikitzeak Euskal Herria nazio ikuspegitik eraiki daitekeela erakutsi duelako, eragozpen politiko eta egiturazko askorekin topo egingo genuela jakinda ere. Gero, bigarren etapan, frustrazioa etorri zen. Alderdi politikoen arteko liskarrek zinegotzien arteko lana normaltasunez garatzea eragotzi zuten. EAJ eta EAko zinegotziek ez zuten Udalbiltzaren ibilbidea modu normalizatuan garatu nahi eta 2000. urtean, aurrekontu plana onartu zenean, gelditu zen.

Azken eta hirugarren etapan, Udalbiltzaren gaineko debekua ezarri arte, zapuzketa guztien gainetik, ilusioa berpiztu zen eta Udalbiltza lanean hasi zen berriro ere. Eta une hura azpimarratzekoa da, 2001etik aurrera, zailtasun guztien gainetik, Udalbiltzaren egitasmoak gauzatzen hasi baitziren. Eta paradoxikoki, geldirik geratu zen EAJ eta EAko sektoreak ere Udalbiltza bultzatu zuen. Zoritxarrez, Garzonek erakundearen ibilbidea moztu zuen. Orain, zailtasun egoera muturrekoan gaude. Batasuna alderdiaren eta herri plataformen debekuarekin zaildu egin da udalerrien erakundetzea, baita Udalbiltzaren bi dinamikak bateratzea ere. Hala ere, nik aukerak ikusten ditut, itxaropentsua naiz.

Udalbiltzaren "indarrak bildu eta herri gisa jokatzera" deitu du Loren Arkotxa presidentek. Ez al dira ohiko hitzak?

Ez da mezu berria, ezta Udalbiltzaren hautetsiei egin zaien deialdi berria ere. Baina, dei horrekin berriz ere -testuinguru politiko berri batean gaude eta- aukera berriak izan daitezkeela eta Udalbiltza bultzatzearen beharra azpimarratu nahi da. Eta ez hori bakarrik, nahiz eta debekuen -Udalbiltzaren nahiz Batasuna edo plataformen debekuen- itzalpean egon, eskaintza zintzo egin du Loren Arkotxak. Alegia, ez gaude legalki onartuak baina gure borondate eta ahalmen guztia jarri nahi dugu proiektua bultzatzeko.

Beste dinamikakoek unea ez dela ego-kia nazio eraikuntza garatzeko edota ez dela indar aski pentsa dezakete, agian. Bai. Joseba Egibarrek orain gutxi adi-

tzera eman du "erreferenduma ezin dela lurralde guztietan egin". Hau da, sektore horien iritziz, nazio eraikuntza EAEen bakarrik bultzatu daiteke. Nafarroan eta Iparraldean ez, antza. Bada, Udalbiltzak nazio eraikuntza lurralde guztietan bultzatu daitekeela erakutsi du. Hautetsi batzuk azaldu dezaketen ahultasun horren aurrean hau esan behar dugu: ez da erraza, baina guztio gure indarrak mahai gainean jartzen baditugu asko aurreratu daiteke. Gero bidean desberdintasunak izango direla? Ados. Adibidez, sektore hauek hainbatek Garzonek hartutako kriminalizazio bidea salatu du. Eskertzekoa da. Baina, horretaz gainera, funtsean balio duena beren ahalmen eta jardura guztiak Udalbiltzak garrantzen segi dezan mahai gainean jartzea da. Beste dinamikakoen konpromiso eza da, tamalez, bi dinamika alden-tzen dituen.

Udalbiltzaren esperientziatik nola ikus-tzen duzu une politikoa?

Hainbat aukera ikusten dut une hone-tan. Eragile politiko batzuek —batez ere ezker abertzaleko sektoreek—, herri honek erabakitze duen eskubidearen aldeko ekimenak bultzatzeko une apro-posa dela argi eta garbi ikusten du. Egia da, ekimen horiek ulertzeko modu ezberdinak daude. Udalbiltzaren espe-rientziaren ikuspegitik erabakitze duen eskubidea Euskal Herria osoan landu beharra ikusten dut. Jakina, aldi berean zaila ikusten dut, Espainiako Estatuak Euskal Herriaren nazio eraikuntza eta ezker abertzalea —neurri juridiko-politi-koekin— zantpatzeko bidean jarraitzeko asmoa duelako. Bien bitartean, indar abertzaleek une politiko honetan jarre-ra eta interes ezberdinak dituzte.

Horrek, Euskal Herriaren eskubideak bermatzeko unea, egoera politikoa zailtzen du. EAJk ez du garbi ikusten burujabetasunerako prozesu bat gara daitekeenik. Aldiz, PSOErekin itun berria sinatu lezake EAE mailan, baina horrek ez luke Euskal Herriaren eraba-kitasun eskubidea onartzea ekarriko.

“Errepresioaren aurrean jarrera ezberdinak izanik ere, Euskal Herrian elkartasun dinamikak sortu direnean estatuak ez du horren ausart jokatu”

Nazio Garapenerako Biltzarra osatu da. Zer ekar dezake ekimen horrek?

Ekimena interesgarria izateaz gain behar-beharrezkoa da. Udalbiltza nazioa egituratzeko ekimena izan bada orain arte, aurrerantzean, biltzar hau ezinbestekoa izango da nazio eraikuntzako lanetan ari diren pertso-nak eta eragileak bildu dituelako. Bil-tzar hau hausnarketa eta proposamen politikoaren bidean ari da. Ilusioa ber-pizteko aukerak eskaintzen ditu, ez da gutxi. Euskaldunoi Euskal Herria ezin dela nazio gisara eraikitzen ahal sine-tsarazi digute, Euskal Herria ideia mailan baino ezin dela nazioa izan, alegia. Eta hori ez da egia eta oso kal-tegarria da gainera. Ideia hori Euskal Herria etorkizunean ikusi nahi ez dutenek sarrarazi digute: alderdi espainolistek, sasi autonomiaren defendatzaileek... Nazio Garapenera-ko Biltzarra ideia hori ezezteko eki-men berebizikoa izan daiteke.

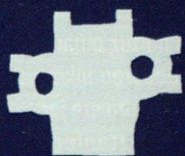
Ezintasunak badaude abertzaleen artean ere.

Udalbiltzaren etorkizunaz ari gare-nean, badirudi Garzonek sinemen gehiago duela Udalbiltzan, bertan ari diren batzuek baino. Zenbaitetan, estatuen dinamika uniformatzailetik ihes egin ezin izanaren konplexua dugu. Udalbil-tzako bi dinamika kideen aldetik zalantzak, mesfidantzak eta gutxiesteak izaten dira, estatuak berriaz garbi dauka Udalbiltzan ahalmena dagoela, egurra gogor ematen saiatzen baita. Horra gure ezintasunaren eta ahalmenaren froga aldi berean.

Baten batek pentsa dezake ETA dela ezintasunaren kasua, estatuaren erre-presioaren beldur egon daiteke...

Udalbiltza ETArekin lotzea gezu-rra eta amarrua da. Agian, batzuek pentsatzen dute errepresioa dato-rra ETA dagoelako. Hori pentsa-tzea zilegia da eta errespetatzen dut. Baina, arazoaren funtsa esta-tuak herri ukatu batek bere eraba-kien jabe izatea ez onartzea da. Egoera horren aurrean, guztion elkartasunez askoz ere zailago izango da herri hau geldiaraztea. Zer moduz espetxean galdetu dida-zu hasieran? Errepresioaren aurrean jarrera ezberdinak izanik ere, elkartasuna dagoela esan dizut. Euskal Herrian elkartasun dinami-kak sortu direnean estatuak ez du horren ausart jokatu. Beraz, nazio eraikuntzaren bidean antolatze du gauza bagara, erabakitasunez ari bagara, estatuari Euskal Herriaren erabakitasuna onartzea beste erre-mediorik ez zaio geratuko. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa
gizarte ekintza

Bero-beroan

Rodriguez Galindo: eskandalua bai, ezustekorik ez

Bere garaian Enrique Rodriguez

Galindo generala izan zena kontuan hartuta, aitortu behar da ez zela erraza pentsatzea zigortua izan zitekeenik. Berdin Jose Barrionuevo eta Rafael Vera Barne Ministerioko agintari ohiek. Epaitu zituzten eta zuzenbide estatuaren garaipen gisa haitzatu ziren zigorrak. Estatuak, PSOE eta Felipe Gonzalez errugabe utzi izanaz asko hitz egin baliteke ere, Espainiako demokrazia gazteak sendotzen jarraitzen zuela hedatu zen. Orduko zigorrak ezusteko puntua utzi bazuten ere, Estatu aparatuetatik laster pentsatu zen, ohi bezala, bilatuko zutela bere zerbitzarien gurutzebidea arintzeko modurik. Eskandalua piztu du Rodriguez Galindorenak, baina harri durarik ez. Espainiako demokrazia gaztea bere heldutasunerantz nola abiatzen den ikusteko adibide bat gehiago.

Batasuna eta EAEko hauteskunde autonomikoak

Datozen udaberriko EAEko hauteskunde autonomikoetan

Batasunari ez zaiola parte hartzen utziko uste du Batasuneko Mahai Nazionalako kide Joseba Permachek. Berria egunkariak elkarrizketa batean esan berri du hori, gaineratuz, hori bai, geratzen diren hilabeteetan hori saihestuko lukeen gertakariak ere izan daitezkeela. Giro politiko zabaletan nahiko sustraiturik dago ETaren su-eten batekin bakarrik altxatuko lukeela PSOEk ilegalizazioaren langa. Badira, dena den, su-etenarekin ere ez litzatekeela ilegalizaziorik altxatuko pentsatzen dutenak.

ETA burugabetua, hamaikagarrenez

Espainia eta Euskal Herriko klase politikoaren gehiengoa pozarren agertu da ETaren aurka egin berri den polizi operazio erraldoian. Atxiloketa hauekin ETA zuzendaritza gabe utzi omen da hamaikagarrenez, eta bere zuzendaritzaren aurka 1992an Bidarten egindako operazioaz geroztik, erakunde armatuaren aurka egindako garrantzitsuen gisa jo da joan den asteburukoa, nagusiki Biarnoko Saliesen Mikel Albizu 'Antza' eta Soledad Iparragirre ETako buruzagi omen direnak atxilotu dituztelako (goiko argazkian agertzen den etxean). Ez dago zalantzarik azken hiruzpalau urteetan Espainia eta, batez ere, Frantziako segurtasun indarrek etengabeko danbategoak eman dizkiotela ETari eta horrek bere jardura baldintzatzen duela. Baina behin eta berriz ETak bere egiturak berregiteko ahalmena erakutsi du. Halako operazioen arriskurik handiena zera da, pentsatzea eta hedatzea euskal gizartean bizi den gatazka ETA polizi jarduerarekin itota bukatu litekeela.

Zer da...

Biztanleria Aktiboaren Inkesta

Biztanleria Aktiboaren Inkesta (BAI) aldian-aldian egiten da Espainiako Estatuan, langabezia zenbat jende dagoen eta langabeziako tasa zenbatekoa den jakiteko. Lanaren Nazioarteko Erakundearen (LANE) arabera, lantokia duten eta lantoki bila dabiltzan guztiak dira biztanleria aktiboa. Biztanleria aktiboa populazio osoari buruz neur daiteke, edo, zorrozkiago, lanerako adinean dagoen populazioaren zatia hartuz oinarritzat. Biztanleria Aktiboaren Inkesten bidez ikertzen dira baita ere jardura-tasa eta biztanleria aktiboaren beste ezaugarri batzuk, interesgarriak baitira egoera ekonomikoaren analisietarako eta politika ekonomikoaren erabakie-

tarako. Espainiako Estatuan, hiru hilean behin egiten ditu Estatistikako Institutu Nazionalak (INE), eta informazio orokorra, sektoreakoa, sexukakoa, adinakakoa, komunitate autonomokakoa eta probintziakakoa ateratzen du. BAIren bitartez bideratutako estatistika, fidagarriena jotzen da langabeziako tasak zehatz-mehatz jakiteko. Horregatik, ezberdina da Enpleguko Institutu Nazionalak (INEM) hilean-hilean ematen dituen langabeziako datuen aldean. Espainiako Laneko Ministerioari lotutako erakunde publiko hori, langabeziak izandako estatistikez gain, enplegurako programei eta bulegoei buruzko guztiaz arduratzen da.

Daniel Udalaiz

Martin Ugalde zendu da

URRIAREN 4KO GOIZALDEAN hil zen Martin Ugalde idazlea, kazetaria eta euskaltzalea. 83 urteko andoaindarra 1921ean jaio zen eta Venezuelan igaro zituen urte asko. 1947 eta 1969 urteen artean kazetari lan asko egin zuen atzerrian, eta besteren artean, *Euzko Gaztedi* eta *Euzkadi* aldizkarietako zuzendaria izan zen. *Deia* egunkarian aritu zen lanean eta *Euskaldunon Egunkari*ako sortzaileetakoa izen zen. Politikagintzan aritu zen 70eko hamarkadan eta 1993an ohorezko euskaltzain izen-datu zuten.

Martin Ugalde *Euskaldunon Egunkari*ako festa batean.

Hizkuntza politika Nafarroan

NAFARROAKO PARLAMENTUAN hizkuntza politika aztertzeke ponentziek jarraitzen dute, eta irailaren 29koan, Europako Hizkuntza Gutxituen Bulegoko (EBLULEko) Euskal Herriko ordezkariak, Mikel Etxebarriak eta Euskara Kultur Elkargoko Julen Urbiolak eta Jose Luis Mendozak hitz egin zuten. Mikel Etxebarriak EBLULen izenean, euskararen normalizazioaz arduratuko den erakundea sortzea proposatu zuen. Euskara Kultur Elkargoak berriaz, Nafarroako hizkuntz eremuen banaketa berriro aztertzea proposatu zuen. Urriaren 13an UGT, CCOO, ELA, LAB eta EILAS sindikatuak izango dira hizlari eta urriaren 20an, NUPeko errektorea eta unibertsitate horretako ikasle taldeen ordezkariak.

Tostako arraunketaren hiztegia

ARRAUNLARIAK loaldian sartuak dira, lehiaketari dagokionez behinik behin. Hala ere, tostako arraunaren inguruan dabilenak ez du atsedenik negu honetan. UZEIk Kutxaren laguntzarekin *Tostako Arraunketaren Oinarriko Lexikoa* liburuxka argitaratu du. 100 kontzeptu biltzen ditu euskaraz eta gaztelaniaz. Milaka ale banatu ziren Kontxako estropadetan, baina han liburuxka eskuratu ez zuenak helbide honetan aurkituko du euskarazko termino sorta hori: www.uzei.com/berba.

Demoen isunak ordaintzen laguntzeko bertso afaria

DONIBANE LOHIZUNEO sardina erretegian zortzi bertsolari (Ainhoa Agirre, Aitor Mendiluze, Amets Arzallus, Andoni Egaña, Angel Mari Peñagarikano, Jexux Mari Irazu, Sustrai Colina eta Xebastian Lizaso), Asisko Urmeneta eta Kike Amonarri elkartzeko dira Demoei elkartasuna adierazteko. Urriaren 8ko afarian elkartasuna adierazteaz gain, dirua bildu nahi dute Demoek isuna ordaintzeko. Dena den, Demoak azken ekintzagatik isunik gabe geratu dira. Urriaren 2an Baionako tren geltokiko harrerako iragarkiak euskaraz jarri zituzten, baina poliziarik ez zen agertu.

BAHEA

AVTkoak haserre bizian dira Teo Uriarte Askatasunerako Fundazioko gerentearekin. Azken erakunde honek irailaren 24an antolatutako kontzertu batera Gaspar Llamazares IUko koordinatzailea gonbidatu izanak piztu zuen sua. Askatasunerako Fundazioko hiru kideek kontzertutik alde egin zuten Llamazares bertan zegoelako. Ondorengo egunetan Teo Uriartek gutuna bidali zion Llamazaresi bere Fundaziokideen jarrera okerragatik desenkusatzeko. AVTkoei lotsagarria eta koldarra iruditu zaie Uriarteren jarrera, eta aipatutako hiru pertsonen portaera ekitaldiarekiko begirunezkoa izan zela azpimarratu dute. AVTk ETArein indarkeriak eragindako biktimak biltzen ditu eta Askatasunerako Fundazioa PPren bigarren agintaldian zehar sortu zen, PPren gobernutikultzatua eta nagusiki euskal nazionalismoaren aurkako mugimendu gisa.

PP eta Batasuna ez Elkarriren manifestazioan

Donostian joan den larunbatean

Elkarrik egin zuen manifestazioan alderdi politiko nagusi guztietako ordezkariak izan ziren, PP eta Batasunakoak izan ezik. Elkarriren beste deialdi batzuetan ez bezala, PSOEko buruzagitzako pertsona oso esanguratsuak egon izana ere deigarri egin zen: esate batera, Patxi Lopez PSE-EEko lehendakari-gaia bera ere hantxe zen. Duela bi urte egindako bake konferentzian Elkarrik hainbat sentsibiltate politiko ordezkatzeko zituzten pertsonak bildu zituen, baina ez zen akordioarik gauzatu. Oraingo saioan, alderdi guztietako ordezkariak bildu nahi ditu. Aurten bertan, guztien ordezkarietza biltzea lortu ez badu ere, guztien zeharkako parte-hartzea erdietsi izan du dagoeneko; oraingo zuzenean parte hartzekotan ez direnak, hala ere, prest agertu dira izan daitekeen elkarrietzeko politikoari begira informazioa jaso, aztertu eta zeharka parte-hartzeko.

Lord ingelesei lurra kendu etxeak merkatzeko

Britainia Handiko lur jabegoan erreforma egitea aldarrikatzeko kanpaina hasi du *The New Statesman* astekariak. Aspaldian ez zen horrelakorik entzun herri industrializatu batean. Laborariei lurra emateko baino gehiago etxebizitzak ugaritu eta merkatzeko asmoz planteatu dute hemen.

LURJABE HANDIEI eremuak kendu eta laborari txikiei ematea, horixe izan da mugimendu iraultzaileen asmo klasiko-etako bat. Oraindik ere entzuten da; laborantzak garrantzi berezia duen herrialde atzeratueta ia beti. Baina *The New Statesman* aldizkariak Britainia Handirako proposatu du, nekazaritza baino gehiago etxebizitzaren urritasuna konpontzeko asmotan.

The New Statesman 1913an sortu zuten, jende hezi eta erangindunen artean ideia sozialistak zabaltzeko. Fabian Society elkarte sozialista txiki baina famatuko kideak ziren bere sortzaileak, eta tartean zegoen Bernard Shaw ere. Gaur honela definitzen du bere burua kazetak: "Astekari honek fundatzaile haien ideien alde egiten du lan. Lotsagabea, dotore idatzia eta zorrotza, *The New Statesman* gaur ere edozein buru argirentzako irakurgai beharrezkoa da".

Britainia Handian etxebizitzak urri eta garestiegiak direlako ekin zaio kanpaina honi. "Aberats gutxi batzuek, horietako asko aristokratak, Britainia Handiko lur eremuaren %69aren jabe dira. Horren ondorioz dira hain garestiak etxebizitzak, eta milioika pertsona ezin dira etxea erostera iritsi. Sistema feudal hau bukatzeko ekin diogu 'Land Reform Campaign' honi".

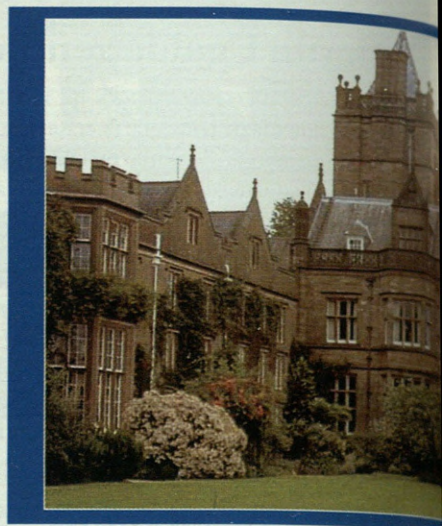
Jason Cowley da kazetako literatur erredakzioburua eta berak idatzi du lurraren erreformari buruzko dosierren barruan "Property Scandal"

(Jabegoaren Eskandalua) izeneko artikulua. Bere ideia adierazteko, gztetan oporretara joaten zen Cumbria eskualdean aurkitu du adibidea.

Cumbria Eskoziarekin muga egiten duen eskualde ingelesa da, Irlandako itsas bazterrean kokatua. Cowley bakantzetan Cumbriako Cark-in-Cartmel herrixkara joaten zen. Hango kale estu eta adokindunak, hipodromoa, liburu-denda zaharrak, ostatuak eta XII. mendeko eliza polita gogoratzen ditu. Baina "Cark bisitatu nuen lehenbiziko aldian, zerbait bitxia nabarmendu nuen: hango etxe txiki gehienak, baserri guztiak eta inguruetako eraikuntza guztiak kolore berdinarekin zeuden margotuta, 'martin arrantzale urdina' deituko genukeen kolorez. Gero esan zidaten etxe horiek guztiek Cavendish familiarenak direla, 1610ean eraiki eta XIX. mendean berritu zuten Holker Hall gazteluaren jabearenak".

15.000 akre (6.000 hektarea) baino gehiago lur ditu Holker Estate etxaldeak, Cumbriako hegoaldean. Baserriak, landa turismo etxeak... eta Morecombe Bay-ko hondartzetarako pasabidea ere berena denez, itsasertz horretako arrantza eta itsaski bilketa ere Cavendishtarrek kontrolatzen dute.

Holker Halleko jauna gaur egun Hug Cavendish da (Lord Cavendish of Furness) baina Cavendishtarren buruzagia sir Peregrine Cavendish da, Devonshireko 12. dukea. Cavendish leinuaren arrastoetan arakatuta, Jason

Cowleyk esplikatzen du nola iritsi ziren gaur dituzten aberastasun izugarriak edukitzera: Erdi Arotik lurrik pilatu eta pilatu ari zirelarik, XVI. mendean monasterioak hustu eta desjabetu zirenean sendotu zuten beren indarra, eta gero aristokrazia barruan egindako ezkontza bidez jarraitu zuten jabegoak handitzen. Gaur 65.000 akre (26.000 hektarea) dituzte Britainia Handian eta beste 8.000 akre Irlandan. Aizkorriko parke naturalak 18.000 hektarea ditu.

"Zergatik izan behar du familia bakar batek, eta hau bezalako beste batzuek, hainbeste lurren jabe, hainbeste jende gazte gela bakarreko bizileku xume bat ere erostera iritsi ezin denean?", galdetzen du Cowleyk. "Erresuma Batuak 60 milioi akreko (24 milioi hektarea) zabalera baldin badu, horren guztiaren %69 biztanleen %0,2ren esku dago. Bestela esanda, 158.000 familiek daukate 41 milioi akreren jabetza, eta gainerako 24 milioi familiak lau milioi akretan bizi dira". Espainia omen da lurjabetzaren kontzentrazio handiagoa duen herrialde europar bakarra.

Zergarik ez eta diru-laguntzak

Azken urteotan lur eta etxe erosle britainiarrak ari dira Europako etxalde askoren jabe egiten. Mediterraneo aldeko inbertsioen kontua ezagutzen genuen lehendik, baina orain izugarri dibertsifikatu dituzte erosketak. Gure artean, zalaparta puska bat sortu du Zuberoako baserri bat ingeles batzuek erosi nahi izanak, eta bertako laborariek egindako okupazioak. Baina Frantziako beste leku askotan,

Bordele ondoko Dordoñan adibidez, herri ugaritan nagusi dira jadanik ingelesak. Bertako egunkaria ingelesezko atalak eskaintzen hasteraino. Frantziako komunikabideetan azaltzen diren erosle ingeles guztiek diote gauza bera, Britainia Handian etxea erosteko modurik ez dela, eta Frantziar (zer esanik ez Espainiar) prezioak askoz apalagoak direla.

Eraikitzeo lur gutxi dela Britainia Handian, hori esaten da. Lurraren jabeagoan aldaketa egitea beharrezkoa dela argudiatzeko, aldiz, *The New Statesman* dio lurjabe handiek beren eremuak ez saltzeari ateratzen diotela etekina, bere horretan atxikitzearen truke estatuko eta Europar Batasunak subentzionatzen dituelako. "Labur esateko, herritar arruntari dirua kentzen diote sakelatik aberatsen eskuetara joateko, gero horiek lurraren jabeagoatik zergarik ez dute eta ordaindu behar. Diru-laguntzak eten eta lurjabeek zergak pagatuarazi beharra dago. Lurjabeak dira, ez funtzionarioak".

Ingalaterrako Cumbria eskualdean dago Holker Hall gaztelua -eskerreko argazkian- Cavendish familiarena. Cavendishtarrek gazteluak, lur sailak, baserriak eta herri osoak dituzte bere jabetzan. Aristokrazia ingelesak duen indarren adibide bat da.

Baina mendeetako endogamiak lagunduta, aristokrazia britainiarra kasik minoria etniko bilakatu da. "Mendeetan barrena elkarren artean ezkontzearen poderioz, tribu bat sortu dute, talde berezi bat, elkarren antza duten jendez osatua, hitz egiteko manera bitxi berarekin, eskola beretara joanez, elkarren interesak defendatu eta kanpora begira kontrola hedatzen dutenak, armada, Alderdi Kontserbadorea, eta gehien saltzen diren egunkariak erabiliz".

Laboristen biltzarren bezperatan hasi du kanpaina *The New Statesman* aldizkariak, demokraziaren aspaldiko zorra dela eta behingoz lord zaharkituei lurrak kendu edo utziarazi behar zaizkiela argudiatuz. Artikulu sakonekin batera, irakurleen iritziak biltzen ditu foro batean. "Land Reform Campaign" en ideiak defendatzen dituzte artikulugileek,

baina foroetan eztabaida handia da.

Sue Thomason izeneko emakume batek honela argitu du kanpainaren kontrako bere iritzia: "Ni ere pobregia naiz etxe baten jabe izatera iristeko, maizter izatearekin konformatu behar dut. Nik ere uste dut gaurko egoera oso polita ez dela, baina beldurra ematen dit nire herria etxetik betetako lurraldea izatera iritsi daitekeela pentsatze hutsak. Beraz, ez nator bat zuen ikuspegiarekin. Utzi diezaiegun aberatsei beren lurraldeak atxikitzen hori baldin bada eremu horiek eder mantentzeko bide bakarra. Egia da eskualde honetan ezin dudala etxea erosi, baina ez dut erosi nahi etxe hori gaur basoa den lekuan eraiki behar baldin badute". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1.a
Herriari, 4 - DONOSTIA

Nekane San Miguel

Agur Jaunak

J aunak agur, agur t'erdí (*ber-bis*) hala dio ospakizun handitan gure artean kanta ohi den abestiak.

Orain bi aste, ostegunean, irailaren 23an entzun nuen azken aldiz. Beste hiru kanturen ostean, Bizkaiko Abokatuen Elkargoko koruak kantatu zuen Urte Judizialari hasera emateko ekitaldian. Ez nuen kantatu –ez dut aspaldian kantatzen kantu hori– ez eta jaiki entzuteko –zutik geunden entzule guztiok egun horretan– ezta txalotu ere kantu hori bereziki, bukatzean –bai aurreko beste hirurak–.

Erraz da jakiten zergatik ez dudan kantatzen, txalotzen edo ez naizen jaikitzen, kantu hori entzuterakoan, errespetuak agintzen omen duen moduan: agurtzearekin batera erakutsi nahi duen errespetuzko mezua soilik gizonentzakoa –edo gizonenganakoa– da, ez andrazkoentzat. Horregatik, eta, aurreko batean, abesbatza berorri kantu bera entzun ostean, eta taldeko partaide guztiak abokatu izanik, hurbildu nintzaion hauxe adierazteko: ez zela zaila –musika notak jarraiki– *Agur andrak* esatea, kantatzea, birritako horretan, behin sikiera. Oso interesantea zela bere burua feministatzat duen batek esan zidan, baina hurrengo honetarako ahaztu egingo zitzaion –behin baino gehiagotan esana dut, eta kantari ezberdinei gauza bera; batzuetan beti antzekoak errepikatzen duen erotxotzat ez ote nauten hartuko!–.

Hemendik kanpora, eta harrotasunez, behin baino gehiagotan kontatu ohi dut, euskarak, gaztelarak ez bezala eta jeneroak bereizten dituelako, ez duela gizonekoentzaketan andrazkoena barne hartzen. Eta, hala, andra-gizon; neska-mutil edota abar zabalak –neba-arreba...– gogoratzen digun moduan abantaila txiki bat badugula hizkuntzaren aldetik –emearena gizonarengan galtzen ez den neurri horretan– nahiz eta bereizkeria penagarri anitz hor egon, beste modu batez –hizkuntzan eta bizitzan–. Horregatik, bizi naizen herri honetan (Arrasaten) gizon batzuk “mutikoek” esaten dutenean, mutilak bakarrik direla –ez neska-mutilak– gogoratzeaz gain, erderismoa ala matxismoa den galdetu diet

DANI BLANCO

makinatxo bat aldiz –euren asmoa denok sartzekoarena nabarmena denean–; edo lan egiten dudan beste herri honetan (Bilbon) bertako *bilbainitoek* “*los aitas*” –erdaraz, noski– esaten dutenean, ea ume horren –edo bere– gurasoak biak gizonezkoak diren galdetzerakoan agertzen didaten harridura –eta kabreoa batzuk– irentsi behar aipaturiko kantua- ren aurrean.

Ostegunean bertan, emakumeon zokoratze modu batez milagarren aldiz haserretzen nintzen egun horretan, Txinan, Hunango probintziako Jianyong herrian, Yang Huanyi emakumea zendu zen, ia ehun urtez bizi izanda gero, nushu mintzairaren azken hitzuna. Nushua emazteen arteko hizkuntza izan da, bai hitz egin, bai idatzi andrazkoek besterik ez omen zekiten, eta geratu diren arrastoak oso eskasak omen dira, idatzitakoa emaztea hiltzen zenean berekin lurperatu edo eta erre egin ohi delako. Ez dut irakurri –ez dakit– idazki berezi horiek deuseztatze hori, nushua jakin edo ulertu ezin zuen gizonen mendeku modua izan ote den, edo beste irakurketarik beharko lukeen. Askotan ez baita erraz asmatzen halakoetan, hasierako kantu horren beste zati batez gertatu zaidan moduan: Kantu horren bigarren zatia aldatzeko gogoia ere ematen zidan gaztaroan, “Denok Jainkoak inak gire, zuek eta bai gu ere...” Eta Goiko horrengan sinismenik ez eta...! Gerora pentsatu nuen ezin nuela hain zorrotza izan, azken baten, denok horrek euskaldunak hain berdintasun zaleak gareneko azalpena besterik ez dela izango, eta Jainkoak eta sinismenak hain besteko garrantzia izanik, agur egile horrek berdintasunaren ohorea agertu nahia kantatzen: “Denok, bai zuek, bai gu ere, Jainkoak inak gire... denok berdina”, baina orduan garbiago geratu zitzaidan hasierakoa: Euskarak jeneroak bereizi eta esan egiten dituen neurrian, agertzen, esaten ez dena ez dela... Kantua idatzi zuenak “emazte edo andrazkoak Jainkoak inak ez ginela” pentsatuko ote zuen...? Batek daki hori ere, baina batek baino gehiagok tradizioa ezin zapuztu, berdin kantatzen, sentitzen eta egiten jarraituko du. ■

«
Kantua idatzi
zuenak “emazte edo
andrazkoak
Jainkoak inak ez
ginela” pentsatuko
ote zuen...?
Batek daki hori ere,
baina batek baino
gehiagok tradizioa
ezin zapuztu,
berdin kantatzen,
sentitzen eta egiten
jarraituko du
»

matraka.info

"Zergatik ez diet erabateko
babesa emango?"